

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Mateja GRAČNER

PROJEKCIJE RAZVOJA KMETIJSKIH TRGOV

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

AGRICULTURAL MARKETS DEVELOPMENT FORECAST

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2011

S tem diplomskim delom končujem Univerzitetni študij kmetijstvo - zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Emila Erjavca.

Recenzent: prof. dr. Stane Kavčič

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Ivan ŠTUHEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Emil ERJAVEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Stane KAVČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Diplomska naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo diplomskega dela v polnem tekstu na strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je delo, ki sem ga oddala v elektronski obliki, identično tiskani verziji.

Mateja Gračner

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn

DK UDK 631(043.2)=163.6

KG kmetijstvo/kmetijski trgi/gospodarska kriza/EU/Slovenija

KK AGRIS E10

AV GRAČNER, Mateja

SA ERJAVEC, Emil (mentor)

KZ SI-1230 Domžale, Groblje 3

ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

LI 2011

IN PROJEKCIJE RAZVOJA KMETIJSKIH TRGOV

TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)

OP XIII, 94 str., 2 pregl., 64 sl., 32 vir.

IJ sl

JI sl/en

AI Cilj diplomske naloge je prikazati način in rezultate napovedi razvoja kmetijskih trgov v EU in v Sloveniji. Med sabo so bile primerjane napovedi Evropske komisije, FAPRI in OECD. V napovedi je bilo zajeto obdobje od leta 2000 do 2019. Evropska komisija uporablja za napovedovanje modele ESIM, AGMEMOD, CAPRI in GTAP, OECD uporablja model AGLINK, FAPRI pa je razvil svoj model. Na spremembe napovedi vplivajo dejavniki, kot so gospodarska kriza, vremenske razmere, bolezni domačih živali in žit, varstvo okolja, spremembe kmetijskih politik v prihodnje. Pri napovedovanju je mišljen najverjetnejši razplet dogajanj ob določenih predpostavkah. Okrevanje kmetijskih trgov po gospodarski krizi bo trajalo kar nekaj časa, vendar se pričakuje, da bo večina posledic gospodarske krize do leta 2019 odpravljenih. V EU se pričakuje, da bo proizvodnja koruze, pšenice in prašičjega mesa leta 2019 presegla povprečno proizvodnjo iz obdobja 2007-09. Pri pšenici in koruzi se pričakuje 15 % večjo proizvodnjo v primerjavi s pridelavo v obdobju 2007-09. Proizvodnja govedine, mesa drobnice in masla bo padla pod ravniyo iz obdobja 2007-09. Padec v EU se bo gibal od 5-10 %. V Sloveniji se pričakuje glede na dogajanje na trgih v EU večja rast proizvodnje pšenice in koruze. Proizvodnja govedine in masla bo predvidoma stagnirala, proizvodnja mesa drobnice in sira bo predvidoma padla bolj kot proizvodnja svinjine in mleka.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn

DC UDC 631(043.2)=163.6

CX agriculture/agricultural markets/economic crisis/EU/Slovenia

CC AGRIS E10

AU GRAČNER, Mateja

AA ERJAVEC, Emil (supervisor)

PP SI-1230Domžale, Groblje 3

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science

PY 2011

TI AGRICULTURAL MARKETS DEVELOPMENT FORECAST

DT Graduation Thesis (University studies)

NO XIII, 94 p., 2 tab., 64 fig., 32 ref.

LA SI

AL sl/en

AB The aim of this thesis is to demonstrate the approach and the results of forecasts in the development of the future agricultural markets in the EU and in Slovenia. The EU, FAPRI and OECD forecasts were compared between each other. The forecast covers the period from 2000 to 2019. The European Commission uses the ESIM, AGMEMOD, CAPRI and GTAP forecasts as its model, OECD uses the AGLINK model, FAPRI, however, developed its own model. Changes in the forecasts are influenced by factors such as the economic crisis, climatic conditions, diseases of domestic animals and cereals, environmental protection, and future changes in agricultural policies. In forecasting the most likely outcome is based on certain assumptions. The recovery of agricultural markets from the economic crisis will take some time, but it is expected that most consequences of the economic crisis will be eliminated by 2019. The production of maize, wheat and pork in EU in 2019 is expected to exceed the average production compared with the period 2007-09. The production of maize and wheat is expected to be 15 % higher compared to the production in the period 2007-09. The production of beef, goat and sheep meat, as well as butter will fall below the level of the period 2007-09. The fall in the EU will range from 5 % to 10 %. With regard to the EU markets the production of maize and corn in Slovenia is expected to grow. The production of beef and butter is expected to stagnate, the production of goat and sheep meat as well as cheese, on the other hand is expected to fall in comparison to the pork and milk production.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key Words Documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine.....	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Okrajšave in simboli	XII
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	4
2.1 POMEN IN PRAKSA NAPOVEDOVANJA SPREMEMB NA KMETIJSKIH TRGIH	4
2.2 OPIS POSAMEZNIH PRISTOPOV PRI NAPOVEDIH	5
2.2.1 Evropska komisija.....	5
2.2.2 OECD	9
2.2.3 FAPRI.....	10
2.3 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA SPREMEMBE	14
3 MATERIAL IN METODE	18
4 REZULTATI.....	20
4.1 IZHODIŠČA NAPOVEDI MODELOV	20
4.2 ŽITA IN BIOGORIVA	22
4.2.1 Pšenica	23
4.2.2 Koruza	30
4.2.3 Biogoriva	33
4.3 PRIREJA MESA.....	34

4.3.1	Govedina in teletina	35
4.3.2	Meso drobnice	41
4.3.3	Svinjina.....	46
4.4	MLEKO IN MLEČNI IZDELKI.....	51
4.4.1	Prيرهja mleka.....	52
4.4.2	Izbrani mlečni izdelki	56
4.5	KMETIJSKI TRGI V SLOVENIJI.....	65
4.5.1	Pšenica	66
4.5.2	Koruza	69
4.5.3	Živinoreja	71
4.5.4	Mleko in mlečni izdelki	77
5	RAZPRAVA IN SKLEPI.....	82
5.1	RAZVOJ TRGOV V EU.....	82
5.2	PRIHODNJI RAZVOJ TRGOV V SLOVENIJI.....	84
5.3	SKLEPI	85
6	POVZETEK	88
7	VIRI.....	91
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

str.

Preglednica 1: Predstavitev modelov, ki jih uporabljajo Evropska komisija, OECD in FAPRI.....	13
Preglednica 2: Pričakovane spremembe proizvodnje v Sloveniji	85

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Bruto domači proizvod v obdobju od leta 2000 do leta 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	21
Slika 2: Rast prebivalstva od leta 2000 do leta 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	22
Slika 3: Gibanje cene pšenice od leta 2000 do 2019 v EU, ZDA in na svetovni ravni (FAPRI, 2010; Database, 2010).....	24
Slika 4: Proizvodnja pšenice v EU od leta 2009 do leta 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	24
Slika 5: Obseg površine namenjene pšenici v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	25
Slika 6: Izvoz pšenice iz držav EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	27
Slika 7: Poraba pšenice v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	27
Slika 8: Poraba pšenice na prebivalca v EU in na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010).....	28
Slika 9: Pšenica namenjena za krmo v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	29
Slika 10: Gibanje cene koruze po napovedi FAPRI v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)	30
Slika 11: Proizvodnja koruze v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	31
Slika 12: Površina namenjena proizvodnji koruze v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	32
Slika 13: Koruza, namenjena krmi v EU v obdobju od 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	33
Slika 14: Proizvodnja biodizla v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	34
Slika 15: Cena govejega mesa in teletine v EU po napovedi FAPRI od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)	35
Slika 16: Proizvodnja govedine in teletine v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	36
Slika 17: Proizvodnja govedine in teletine v Braziliji in ZDA v primerjavi s svetovno proizvodnjo od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010).....	37

Slika 18: Poraba govedine in teletine v EU, Braziliji in ZDA v obdobju napovedi od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	38
Slika 19: Svetovna poraba mesa od leta 2000 do 2019 (Database, 2010).....	39
Slika 20: Napovedi o količini porabljenega mesa govedine in teletine na prebivalca letno na svetu in v EU (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	40
Slika 21: Uvoz govedine in teletine v države EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	40
Slika 22: Svetovni promet govedine in teletine od leta 2000 do 2019 (Database, 2010).....	41
Slika 23: Cena mesa drobnice po napovedi FAPRI od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010).....	42
Slika 24: Proizvodnja mesa drobnice v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	42
Slika 25: Svetovna proizvodnja mesa drobnice od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)	44
Slika 26: Poraba mesa drobnice v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	45
Slika 27: Napovedi organizacij o količini porabljenega mesa drobnice na prebivalca v EU in na svetu (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	46
Slika 28: Napovedi gibanja cene svinjskega mesa od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)	47
Slika 29: Proizvodnja svinjskega mesa, kot jo napovedujejo organizacije za EU in ZDA od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	48
Slika 30: Svetovna proizvodnja svinjskega mesa od leta 2000 do 2019 (Database, 2010).....	48
Slika 31: Poraba svinjskega mesa v EU in v ZDA od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	49
Slika 32: Napovedi o količini porabljenega svinjskega mesa na prebivalca v EU in na svetu od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)....	50
Slika 33: Izvoz svinjskega mesa iz EU v primerjavi z izvozom na svetu od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	51
Slika 34: Stalež krav molznic v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	52
Slika 35: Število krav molznic in proizvedena količina mleka v obdobju od leta 2000 do 2019 na svetu (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	53
Slika 36: Napovedi gibanja cene mleka po FAPRI v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)	54
Slika 37: Napoved za proizvedeno količino mleka v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	54
Slika 38: Gibanje cene sira v EU po FAPRI od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)	56

Slika 39: Proizvedena količina sira v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	57
Slika 40: Svetovna proizvodnja sira v obdobju napovedi od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)	57
Slika 41: Količina porabljenega sira v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	58
Slika 42: Količina porabljenega sira na prebivalca v EU in na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	59
Slika 43: Količina izvoženega sira iz EU v primerjavi z izvozom na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	60
Slika 44: Gibanje cene masla v EU po napovedi FAPRI v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)	61
Slika 45: Napoved količine proizvedenega masla v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	62
Slika 46: Svetovna proizvodnja masla v obdobju od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)	62
Slika 47: Napovedi o količini porabljenega masla v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	63
Slika 48: Napovedi o količini porabljenega masla na prebivalca v EU in na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)....	64
Slika 49: Napovedi o količini izvoženega masla iz EU in ves svetovni izvoz skupaj v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010).....	65
Slika 50: BDP v Sloveniji med leti 2000 in 2012 (Jesenska napoved ..., 2010).....	65
Slika 51: Odkupna cena pšenice v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010).....	67
Slika 52: Slovenski trg s pšenico med letoma 2000 in 2009 (Zagorc in sod., 2010).....	68
Slika 53: Odkupne cene koruze v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)	70
Slika 54: Slovenski trg s koruzo v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)	71
Slika 55: Število govedi in prašičev v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)	72
Slika 56: Gibanje cene mesa bikov do 24. meseca v Sloveniji in EU v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010).....	73
Slika 57: Proizvodnja, poraba in uvoz govejega mesa v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010).....	74
Slika 58: Gibanje cene svinjskega mesa v Sloveniji in EU od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)	75

Slika 59: Proizvodnja, poraba in uvoz svinjskega mesa ter izdelkov v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010).....	76
Slika 60: Število krav molznic in količina proizvedenega mleka v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010).....	78
Slika 61: Odkupna cena mleka v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)	78
Slika 62: Uvoz in izvoz mleka ter poraba za hrano v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)	79
Slika 63: Proizvedena količina, uvoz in izvoz ter poraba sira in skute v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)	81
Slika 64: Primerjava pričakovane proizvodnje leta 2019 s povprečno proizvodnjo v obdobju 2007-09 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)	83

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

ABTA	Ekonomski račun kmetijstva, namenjen izdelavi agrarno ekonomskih analiz
APAS-PAM	Nacionalni sektorski model slovenskega kmetijstva
BDP	Bruto domači proizvod
BDV	Bruto dodana vrednost
CAPRI	Analiza učinkov Skupne kmetijske politike na regionalni ravni (<i>Common Agricultural Policy Regional Impact</i>)
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
EU-12	Belgija, Danska, Francija, Nemčija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska, Španija, Velika Britanija
EU-15	Države, ki so k EU pristopile do leta 2004: Belgija, Francija, Nemčija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Danska, Irska, Velika Britanija, Grčija, Portugalska, Španija, Avstrija, Finska, Švedska
EU-27	27 držav članice EU: EU-15 in Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Slovaška, Slovenija, Bolgarija, Romunija
EUR	Evro
FAO	Svetovna organizacija za prehrano in kmetijstvo pri združenih narodih (<i>Food and Agriculture Organisation of the United Nations</i>)
FAPRI	Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko (<i>Food and Agricultural Policy Research Institute</i>)
GEMSAFI	Izračunljiv model splošnega ravnotežja za oceno učinkov spremenjenih ekonomskih razmer v slovenskem agroživilstvu ob pristopu Slovenije v EU
ha	Hektar
kg	Kilogram
KIS	Kmetijski inštitut Slovenije
mio	Milijon
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)

SKP	Skupna kmetijska politika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
t	Tona
UMAR	Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
USD	Ameriški dolar

1 UVOD

Analize in napovedi ekonomskega položaja so obvezna podlaga učinkovitemu razvijanju in vodenju ekonomske politike (Kovač, 2006). Služile naj bi kot pomoč v procesih političnega odločanja. Rezultati predstavljajo informacijo, ki nosilec političnega odločanja in širši javnosti omogoča vpogled v možne prednosti in slabosti predlaganih sprememb ali reform skupnih politik (Kožar, 2010).

Napovedi so nepogrešljive pri pripravi različnih ekonomskih in razvojnih dokumentov. Pomembne so tudi pri sprotnem prilagajanju ukrepov ekonomske in razvojne politike spremembam v dejanskih gibanjih (Kovač, 2006). Z njimi se usmerja gospodarstvo v želeno smer. Pri napovedovanju je mišljen najverjetnejši razplet dogajanj ob določenih predpostavkah. Velja, da če se ne uresničijo predpostavke, se tudi napovedi ne bodo uresničile.

Ekonomsko modeliranje je eden od načinov, s katerim se presoja učinke kmetijskih politik (Kožar, 2010). Modeliranje predstavlja temeljni raziskovalni pristop pri analiziranju ekonomskih struktur in pri napovedovanju odzivanja ekonomskih agentov na spremenjene ekonomsko-politične razmere. Za analizo ekonomskih pojavov v kmetijstvu in kmetijske politike so različne mednarodne organizacije (Evropska komisija (EK), Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko (FAPRI) in Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD)) razvile različna metodološka orodja ekonomskega modeliranja, ki se med sabo razlikujejo. Organizacije orodja praviloma razvijajo same in jih skozi čas nenehno izpopolnjujejo (Kovač, 2006). Modeliranje lahko opredelimo kot proces poenostavitve in abstrakcije kompleksnega realnega pojava (Kovač, 2006). Za napovedovanje dogajanja na kmetijskih trgih uporablja Evropska komisija modelne sisteme ESIM, AGMEMOD, GTAP in CAPRI. Slednjega sicer uporabljajo manj. Organizacija OECD uporablja model AGLINK, organizacija FAPRI pa ima narejen model za mleko in mlečne izdelke, model za žita in model za živinorejo.

Na uresničitev napovedi lahko vpliva veliko dejavnikov (Nowicki in sod., 2006). Na dogajanje v prihodnosti bodo vplivali gibanje populacije, makroekonomski dejavniki, gibanje BDP, podnebne spremembe, bolezni gospodarskih vrst živali, cene biogoriv in

surove nafte. Obstaja tudi nevarnost, da bi se ponovila gospodarska kriza. Poleg tega bodo leta 2015 odpravili kvote, kar bo vplivalo na trg z mlekom in mlečnimi izdelki.

Namen naloge je preučiti pričakovan razvoj kmetijskih trgov in s tem razvoj podeželja. Na dogajanje na kmetijskih trgih bodo vplivale tudi visoke cene surovin, varnost preskrbe s hrano, trgovinske omejitve (OECD-FAO ..., 2010). Največji šok je kmetijstvo doživelo zaradi svetovne gospodarske krize, ki se je zgodila v zadnjih letih. In marsikoga zanima, kaj se bo dogajalo s trgi po njej. Pomembno bodo na trge vplivale tudi klimatske spremembe in naravne nesreče. Narediti želimo primerjavo med napovedmi organizacij za kmetijske trge EU in ugotoviti, kateri dejavniki bi lahko ali se pričakuje, da bodo vplivali nanje. Poskušali bomo tudi napovedati dogajanje na najpomembnejših kmetijskih trgih v Sloveniji po letu 2010 do leta 2019.

Slovenski trg je v veliki meri odvisen od dogajanja na trgih Evropske unije (EU) in na svetovnih trgih. Število kmetij v Sloveniji se zmanjšuje, prav tako tudi število krav molznic. BDP trenutno stagnira, saj je svetovna gospodarska kriza močno prizadela tudi Slovenijo in s tem tudi slovensko kmetijstvo. Leta 2015 bodo ukinjene mlečne kvote. To bi lahko dodatno vplivalo na proizvodnjo mleka. Sicer je stopnja samooskrbe Slovenije zelo slaba in ob ukinitvi kvot bi lahko na trgu z mlekom stopnja samooskrbe zaskrbljujoče padla. Sicer imamo pri mleku trenutno precejšnje presežke. Trg z žiti ves čas niha. Nanj vplivajo odkupne cene in vremenske razmere, ki vplivajo na količino proizvodnje.

Cilj naše naloge je prikazati dogajanje na kmetijskih trgih v prihodnosti v EU. Napovedi za trge smo primerjali med organizacijami, ki se ukvarjajo s tem področjem. Organizacije, ki smo jih vključili v analize so Evropska komisija, Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko (FAPRI) in Organizacija za gospodarsko raziskovanje in razvoj (OECD). S pomočjo napovedi teh organizacij želimo prikazati napovedi za izbrane trge za EU in svet ter nekaj ključnih oziroma najpomembnejših proizvajalcev. Ugotoviti smo želeli, katera so glavna orodja oziroma modeli in pristopi organizacij pri napovedih dogajanja na trgih v prihodnosti. Želimo analizirati tudi napovedi dogajanja na izbranih slovenskih kmetijskih trgih po letu 2010, v primerjavi s preteklimi dogajanji in primerjati slovenske trge z evropskimi.

V nalogi skušamo ugotoviti, kako dolgo naj bi bilo okrevanje kmetijstva v EU po gospodarski krizi in ali bodo cene ter količine proizvodov, uvoza, izvoza in porabe v naslednjem desetletju manjše, enake ali bodo celo večje kot pred gospodarsko krizo. Predvidevamo, da vseh trgov gospodarska kriza ni prizadela enako. Poleg gospodarske krize na dogajanje na kmetijskih trgih močno vplivajo tudi drugi dejavniki kot so klimatske spremembe, bolezni domačih živali in žit, slaba kakovost žit, veliki stroški proizvodnje zaradi dviga cen surove nafte in seveda tudi politika, ki želi v EU čimbolj učinkovito vpeljati na trg biogoriva, ki so precej povezana s proizvodnjo žit. Znotraj trga z mesom so se dogajale spremembe v preteklosti predvsem zaradi prisotnosti bolezni, ki so enkrat prizadele govedo, drugič prašiče, drobnico. Predvidevamo, da bo mlečni sektor doživel spremembe zaradi ukinitve mlečnih kvot v prihodnosti, kar bi lahko vplivalo na precej večjo proizvodnjo mleka in padanje cen.

Tudi Slovenijo je prizadela gospodarska kriza. Slovensko kmetijstvo z njegovo proizvodnjo in gibanjem cen je močno odvisno od dogajanja na mednarodnih trgih. Iz tega lahko sklepamo, da se bo dogajanje na trgu spreminjalo glede na dogajanje na EU trgih. Tudi v Sloveniji se bo verjetno poznala ukinitve mlečnih kvot. Proizvodnja žit precej niha in bo verjetno tudi v prihodnosti. Stalež govedi bo verjetno padal, še bolj zna biti v prihodnosti na udaru stalež prašičev. Padlo bo verjetno tudi število krav molznic in količina proizvedenega mleka.

2 PREGLED OBJAV

2.1 POMEN IN PRAKSA NAPOVEDOVANJA SPREMEMB NA KMETIJSKIH TRGIH

Napovedi so pomemben del pri pripravi ekonomskih in razvojnih dokumentov ter pri sprotnem prilagajanju ukrepov ekonomske in razvojne politike dejanskemu dogajanju na trgih. Z napovedmi želimo voditi kmetijstvo v pravo oziroma želeno smer. Pomembno pri napovedovanju je, da se bo zgodil najverjetnejši razplet ob določenih predpostavkah. V kolikor se predpostavke ne uresničijo, se tudi napovedi ne bodo. Za analizo ekonomskih pojavov so različne politične organizacije razvile različne metode ekonomskega modeliranja (Kožar, 2010). Po eni strani se nosilci odločanja v EU opirajo na modelne ocene učinkov političnih sprememb, po drugi strani pa modelna orodja nastajajo oziroma jih razvijajo glede na spremembe SKP.

Z modeliranjem lahko pojasnimo obstoječe odnose med dejavniki, lahko simuliramo različne scenarije podatkov o eksogenih spremenljivkah ekonomskega in političnega okolja in napovemo razvoj (Kovač, 2006). Večina organizacij, ki analizirajo in napovedujejo gibanje kmetijskih trgov, uporablja ekonometrične deterministične modele delnega ravnovesja. Kovač (2006) pravi, da modeli temeljijo na funkcijah ponudbe, ki je odvisna od cene proizvoda, cen njegovih substitutov in komplementov ter proizvodnih stroškov, na drugi strani pa na funkcijah povpraševanja, ki je odvisna predvsem od cene proizvoda, cen njegovih substitutov in komplementov ter razpoložljivega dohodka. Dinamični modeli omogočajo časovno vzročno analizo. Modeli delnega ravnovesja so pri preučevanju učinkov kmetijske politike in mednarodne trgovine s kmetijskimi proizvodi prevladujoči zaradi svoje sorazmerne enostavnosti.

Z analizami in napovedovanjem dogajanja na kmetijskih trgih se ukvarja veliko organizacij. V EU se z napovedovanjem ukvarja Evropska komisija, ki za to uporablja več modelov: ESIM (Josling in sod, 1998), AGMEMOD (Jansik in sod., 2006) in CAPRI (Britz in Witzke, 2008). OECD uporablja model AGLINK (Conforti in Londero, 2001), FAPRI je razvil svoje modele za posamezne trge (About FAPRI, 2010). Uporabljajo tudi model GTAP (Helming in sod., 2010). Organizacije FAPRI in OECD izdajajo napovedi

vsako leto za obdobje devetih let. V EU ga ne izdajajo vsako leto, saj se precej opirajo na podatke FAPRI in OECD. V letu 2010 so izdali napoved za 10 let.

V Sloveniji uporabljamo modeliranje v kmetijstvu od vstopa v EU, to je od leta 2004. Prvo orodje za ocenjevanje učinkov pristopa k EU na ekonomski položaj slovenskega kmetijstva, je bil *statistični deterministični ekonomski model slovenskega kmetijstva KIS* (Rednak, 1997, cit. po Kožar, 2010). »ABTA je opredeljen kot ekonomski račun kmetijstva, ki omogoča izdelavo zelo širokega spektra agrarno-ekonomskih analiz« (Kožar, 2010). Uporabljamo tudi APAS-PAM, to je *nacionalni sektorski model slovenskega kmetijstva* in je namenjen oceni tržnih, dohodkovnih in proračunskih učinkov kmetijske politike na najpomembnejše kmetijske trge v Sloveniji. Ob vstopu Slovenije v EU je bil razvit model splošnega ravnovesja GEMSAFI (Kuhar, 2003). V slovenskem agroživilstvu so z njim ocenjevali, kako se spreminjajo ekonomske razmere. Slovensko kmetijstvo je bilo obravnavano tudi v tujih sektorskih modelih kmetijstva (ESIM, CAPRI) (Kožar, 2010).

2.2 OPIS POSAMEZNIH PRISTOPOV PRI NAPOVEDIH

2.2.1 Evropska komisija

Evropska komisija uporablja za napovedovanje več modelnih sistemov. Ti so CAPRI, ESIM, AGMEMOD, GTAP. CAPRI je modelni sistem, ki ga uporablja kmetijski sektor (Frequently asked questions, 2010). Zajema celotno EU-27, Norveško in Zahodni Balkan na regionalni ravni ter svetovne kmetijske trge na ravni države. Model AGMEMOD uporabljamo za srednjeročne projekcije na trgih s hrano, model ESIM je namenjen preučevanju študije o širitvi (Kovač, 2006). GTAP je standardni primerjalni multiregionalni model splošnega ravnovesja za trgovino in proizvodnjo na svetovni ravni.

ESIM

Model ESIM (*European Simulation Model*) temelji na preglednicah, večji količini proizvodov, večjemu številu pokrajin, neto trgovini in na modelu delnega ravnovesja (Josling in sod., 1998). Zajema 13 držav in raziskuje vplive širjenja EU. V model vključuje spremenljivke kot so menjalni tečaj, prebivalstvo in stopnjo rasti dohodkov. Modele sestavljajo: politični del s parametri za ustrezne politične instrumente in posameznimi

eksogenimi neblagovnimi spremenljivkami; enačba, ki opisuje proizvodnjo, porabo, neto trgovino in domače cene; obračun bloka, v katerem so izračunani prejemki kmetij in izdatki proračuna; obsežen blok parametrov.

Model vsebuje vedenjske enačbe za proizvodnjo, povpraševanje za hrano in krmo za vsak proizvod v vsaki državi (Josling in sod., 1998). Dvosmerne interakcije skozi krmljenje povezujejo sektor poljedelstva in živinoreje: povpraševanje živinorejskega sektorja vpliva na ceno pridelkov in proizvodnjo pridelkov, medtem ko cena pridelkov vpliva na stroške krmljenja, ki pomagajo določiti vrednost živinoreje.

ESIM je analitično orodje, ki predstavlja vedenje gospodarskih subjektov v zmanjšani obliki, z elastičnostjo parametrov, ki kažejo na prilagoditve spreminjanja cen (Josling in sod., 1998). Parametri elastičnosti so bili pridobljeni iz različnih virov. Vedenjske enačbe so specifične za EU in nove države članice EU. Proizvodnja poljščin je predstavljena kot količina pridelkov v času žetve za vsako državo oz. regijo posebej. Model povpraševanja po krmi je sestavljen iz prilagodljive matrike ločeno za vsako kategorijo živine. Glede na cene se predpostavlja, da vsaka enota proizvoda živine zahteva določeno količino in vrsto krme. Proizvodnja v živinorejskem sektorju je funkcija cene živine, cene krme in eksogene tehnološke stopnje rasti (proizvodnja živinoreje, cene živalskih proizvodov, stroški s krmo in rast faktorja produktivnosti, ki predstavlja tehnološke spremembe). Povpraševanje po hrani za ljudi je funkcija proizvodne cene, prebivalstva in prihodkov.

AGMEMOD

AGMEMOD (*Agricultural Member State Modelling*) je namenjen EU in vzhodnim evropskim državam (Regoršek, 2010). To je večnacionalni model, ki je ekonometričen, dinamično rekurziven model delnega ravnovesja, namenjen več produktom (Jansik in sod., 2006). Proizvodi so med sabo navzkrižno povezani preko drugih cen v enačbah ponudbe in povpraševanja in z enačbami prenosa cen, ki povezujejo domače cene s svetovnimi. Proizvodni modeli opisujejo površine, domače živali, stopnjo dohodka, proizvodnjo, zaloge, povpraševanje po krmi in hrani, pregled povpraševanja, uvoz in izvoz. Večina enačb je linearnih.

Glede na svetovne cene blaga in politične ukrepe EU, kot so intervencije cene ter zahteve svetovne trgovinske organizacije, določata ponudbo neto izvoza in neto izvoznega povpraševanja ravnotežne cene vsako leto na novo (Jansik in sod., 2006). Nacionalne cene so kasneje pridobljene preko povezave cenovnih enačb. Vsota proizvodnje, domače porabe, začetnih in končnih zalog mora znašati nič. Ena izmed šestih komponent mora predstavljati ostanek. Pojasnjevalne spremenljivke, ki jih določi model, so endogene. Stopnja rasti BDP, populacije in menjalnega tečaja so eksogeni dejavniki.

CAPRI

CAPRI (*Common Agricultural Policy Regional Impact*) je model delnega ravnotežja razvit za kmetijski sektor (Concept, 2010). V prevodu to pomeni »Analiza učinkov Skupne kmetijske politike na regionalni ravni« (Kožar, 2010). Gre za politično presojo vplivov skupne kmetijske politike z globalne na regionalno raven s poudarkom na EU. Modelno orodje uporabljamo za presojanje spremembe ekonomsko političnega okolja na kmetijstvo EU-27, Norveške in držav kandidatk za pristop k EU.

Ekonomski model CAPRI je razdeljen na dva dela. En del sestavlja modul kmetijske ponudbe, ki je sestavljen iz agregatnih individualnih nelinearnih programskih modelov. Drugi del sestavlja globalni tržni prostorski večproizvodni modul za glavne primarne in sekundarne kmetijske proizvode (Kožar, 2010). Sektor kmetijstva je razdeljen na okoli 50 proizvodnih aktivnosti. Na modul ponudbe vplivata dohodek in zahteve po krmi. Dohodek je opredeljen kot bruto dodana vrednost (BDV) proizvajalčeve cene plus neposredne subvencije (premijs) (Concept, 2010). Stroški, ki niso vključeni v BDV niti niso pokriti z omejitvami pri modelih nelinearnega programiranja, so pa zajeti v kvadratni funkciji stroškov. Tržni model je multi-blagovni model (Market modul, 2010). Svetovni trg je kvadratni sistem enačbe brez ciljne funkcije. Njegovo enačbo lahko razumemo kot prvi pogoj za sočasno višanje najemnin proizvajalcev in potrošnikov na konkurenčnih mednarodnih kmetijskih trgih pri podanih ne-kmetijskih cenah (kmetijski vložki, primarni dejavniki, drugi pridelki) in prihodkih.

Odzivnost modelov je odvisna od medsebojnega vpliva omejitev in ciljne funkcije (Supply module, 2010). Glede na relativno majhno število omejitev neposredno vplivajo na

proizvodno dejavnost. Odzivnost simulacije je v veliki meri odvisna od parametrizacije kvadratnega člena stroškovne funkcije.

Uvozne cene so izpeljane iz domačih cen izvoznika z dodanimi fiksnimi splošnimi stroški na enoto prevoza in *ad-valorem* ter s posebnimi tarifami (Market modul, 2010). Nekatere tarife se razlikujejo po poreklu, dvostranskih trgovinskih sporazumih ali željah. CAPRI razlikuje med svetovnimi tarifnimi kvotami, kjer so uvozne cene vseh uvoznikov odvisne od skupnega uvoza in med dvostranskimi tarifnimi kvotami, kjer so uvozne cene odvisne od trgovinskih tokov.

Trg je potrebno modelirati s strukturno identičnimi enačbami za vsako vrsto blaga, za vsako regijo posebej (Market modul, 2010). Razlike je potrebno izraziti z regionalnimi in blagovnimi specifičnimi parametri, ki opisujejo obnašanje, tehnologije in politike. To je v preteklosti omogočilo eksplozijo novih proizvodov in večji lokalni padec, ko so imeli na razpolago več informacij in večjo računalniško zmogljivost. Tržni del organizacije CAPRI temelji na funkcionalnosti, ki zagotavlja svetu simetrijo, homogenost in pravilno ukrivljenost.

GTAP

GTAP (*Global Trade Analysis Project*) je model za izračun splošnega ravnovesja, ki je bil uporabljen za pristop na svetovni ravni za ekonomske posledice scenarijev (Helming in sod., 2010). Projekt je bil ustanovljen leta 1992, da bi z njim poenostavili in poenotili kvantitativne analize ekonomskih vprašanj na področju mednarodne trgovine (Hertel, 1999, cit. po Kuhar, 2003). Ključni komponenti sta javno dostopna globalna podatkovna baza ter model splošnega ravnotežja.

Model splošnega ravnovesja upošteva razlike pri menjavi med različnimi vrstami zemljišč (Helming in sod., 2010). Krivulja ponudbe zemljišč omogoča endogeno ponudbo zemljišč. Določa jo razmerje med ponudbo zemljišč in stopnjo najemnine. Trge delijo na kmetijske in nekmetijske in upoštevajo razlike v plačah in donosnosti kapitala med sektorji. Da bi imeli ločene tržne pogoje za kmetijski in nekmetijski trg, so razdelili trg na delo in kapital z omejeno elastičnostjo. Uvedli so posebne tržne cene za vsako vrsto dela in kapitala. Model zajema tudi kmetijske proizvodne kvote, ki postavljajo omejitve obsega

proizvodnje. Če so omejitve zavezujoče, to pomeni, da bodo porabniki plačali višjo ceno kot bi jo pri neomejeni ponudbi in povpraševanju. Povezava je nastala med ceno, ki jo plačajo porabniki in med mejnimi stroški, ki jih imajo proizvajalci. Razlika med njima je poznana kot davčni ekvivalent za najemnino kvot. Spremembe na vrednosti najemnine kvot so določeno z endogenimi dejavniki.

2.2.2 OECD

OECD (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj, *ang. Organisation for Economic Co-operation and Development*) pomaga vladam pri spodbujanju blaginje in pri boju proti revščini skozi gospodarsko rast in finančno stabilnost (What we do and how, 2010). Med drugim poskušajo pomagati pri varovanju okolja zaradi gospodarskega in socialnega razvoja. Organizacija OECD ima 33 članic. Slovenija je bila maja 2007 povabljen k pogajanju za članstvo v organizacijo OECD (The OECD, 2008). Članica je postala 21. julija 2010.

Tudi OECD ima svoje modele za napovedovanje dogajanj na trgih v prihodnosti. V kmetijskem sektorju uporabljajo za modeliranje orodje AGLINK (Conforti in Londero, 2001). To je model delnega ravnovesja. AGLINK vključuje več kot 30 najpomembnejših izdelkov v smislu proizvodnje in trgovine na območju OECD. Kot drugi modeli delnega ravnotežja je sestavljen iz enačb, ki kažejo dogajanje na trgu, tehnične odnose in identitete, ki modelirajo odnose vzdolž kmetijske dejavnosti, kmetijstva in ostalega gospodarstva. Pogosto AGLINK izračuna samo proizvodnjo in cene za določeno blago, medtem ko povprašuje po določenih sestavinah samo za bolj agregirane skupine izdelkov. Pridelki so opredeljeni s pomočjo linearnih funkcij trendov, ki so namenjeni približanju tehničnim spremembam. Tržne cene so predstavljene kot pojasnjevalne spremenljivke pridelkov za žita in oljnice in samo za nekatere države.

AGLINK predvideva, da kmetje vlagajo v plemenske živali, kar pomeni, da teleta in telice niso namenjeni za zakol, ko vrednost živine presega ceno klanja (Conforti in Londero, 2001). Vrednost kapitala je določena na podlagi prihodkov, ki jih je mogoče dobiti od prodaje telet. Vlaganje v plemenske živali naj bi povečalo pričakovano vrednost mesa in proizvodnjo mleka. Število živali, namenjenih razmnoževanju, naj bi vplivalo na razpoložljivost goveda za zakol na kratek rok. Elastičnost proizvodnje mesa v povezavi s

cenami bi lahko bila negativna. Proizvodnja v vsakem obdobju je odvisna od tržne cene ter od števila glav živine, namenjenih za prirejo mleka in mesa in od indeksa stroškov, ki ga predstavlja krma (Conforti in Londero, 2001). Pri mlečnih izdelkih v EU, je ponudba posnetega mleka v prahu in masla izračunana iz deleža beljakovin, ki je ostal pri proizvodnji sira, polnomastnega mleka, sirotke in drugih svežih proizvodov. Določijo ga neodvisno od količine prirejenega mleka. V večini državah določa model tudi cene mleku oziroma mlečnim izdelkom. Na ponudbo svinjine vpliva število plemenskih glav v danem obdobju. Odvisen je od prihodkov in proizvodnje v preteklih obdobjih ter od prodajnih cen in stroškov za krmo v tekočem obdobju. Kakšno bo povpraševanje, samo predvidevajo. Ravnotežje kaže nestabilnost. Ponudba naj bi bila sorazmerno neelastična, povpraševanje pa relativno elastično. Pri proizvodnji perutnine in jajc naj bi bil odnos med proizvodnjo in ceno stabilen. Predvideva se, da so prispevki za stroške stabilni. Nestabilne so cene krme. Ponudba je določena kot vsota domačega povpraševanja (endogeno) in trgovinske bilance (eksogena).

2.2.3 FAPRI

FAPRI (Raziskovalni inštitut za agroživilsko politiko, *ang. Food and Agricultural Policy Research Institute*) sodeluje z raziskovalnima centroma CARD (Center za razvoj kmetijstva in podeželja, *ang. Center for Agricultural and Rural Development*) pri Iowa State University in z CNFAP (Mednarodni center za prehrano in kmetijske politike, *ang. Center for National Food and Agricultural Policy*) na Univerzi Missouri-Columbia (Carriquiry in sod., 2010). Uporabljajo obsežno količino podatkov in računalniških sistemov za računalniško modeliranje in analizo zapletenih medsebojnih ekonomskih odnosov med hrano in kmetijsko industrijo. FAPRI Outlook, ki ga izda vsako leto organizacija FAPRI, pomeni izhodišče za vrednotenje in primerjavo scenarijev, ki vključujejo makroekonomske, politične, vremenske in tehnološke spremenljivke. Projekcije so namenjene kmetom, vladnim organizacijam, kmetijskim podjetjem in drugim, ki želijo oblikovati dolgoročne načrte.

FAPRI/CARD model, je model delnega ravnotežja (International Dairy ..., 2010). V odvisnosti od razpoložljivosti podatkov vsebujejo moduli večine držav in regij enačbe za pet vrst blaga: mleko, maslo, sir, nemastno in polnomastno mleko v prahu. Ključne cene in

kvantitativne spremenljivke se nahajajo med modeli za mleko in mlečne izdelke in drugimi FAPRI modeli.

Mednarodni model za mleko in mlečne izdelke proučuje na nekem območju proizvodnjo, uporabo, zaloge, cene ter trgovino s tekočim mlekom, maslom, sirom, nemastnim in polnomastnim mlekom v prahu za več držav in regij sveta (International Dairy ..., 2010). Mlečni model rešuje ravnotežje na mednarodnem trgu štirim proizvodom, na domačem trgu pa se ravnotežje ohranja ves čas. Povpraševanje potrošnikov po mlečnih izdelkih je modelirano z nizom neodvisnih spremenljivk ter z enačbo povpraševanja na prebivalca, ki vključuje lastno ceno in realen dohodek. Povpraševanje na prebivalca množimo s številom prebivalstva, da dobimo skupno povpraševanje po hrani. Enačbe so običajno odvisne od cen na notranjem trgu, zaščitnih cen in nekaterih ukrepov na strani ponudbe.

Proizvodnja mleka je ocenjena glede na stalež krav molznic in povprečno mlečnost krave (International Dairy ..., 2010). Na mlečnost v veliki meri vplivajo časovni trendi in cene mleka in krme. Poraba krme in skupno povpraševanje po mleku so odšteti od proizvodnje mleka, ostalo pa imenujemo kot industrijsko mleko. Mehki in sveži proizvodi so odvisni od cene mleka in realnega dohodka. Maslo obravnavajo kot stranski proizvod, pridobljen pri proizvodnji drugih mlečnih produktov. Odvisno je od mleka, uporabljenega za proizvodnjo sira, nemastnega mleka v prahu in konzumnega mleka.

Mednarodni model za žita proučuje proizvodnjo, uporabo, zaloge, cene in trge za pšenico, koruzo, ječmen in sirek za več držav in regij sveta (International Grains ..., 2010). Model za zrnje vpliva na model mleka in živinoreje. Zagotavljajo informacije o povpraševanju po krmi v posameznih državah. Modela za riž in oljnice ponujata informacije o donosnosti in površinah namenjenih konkurenčnim poljščinam. Naslednji model je značilen za vsako državo oziroma regijo: začetne zaloge + proizvodnja + uvoz = končne zaloge + poraba + izvoz.

Proizvodnja je razdeljena na enačbo pridelka in območja, medtem ko je poraba razdeljena na povpraševanje po krmi in hrani ter ostalem (International Grains ..., 2010). V večini držav je domača cena oblikovana v odvisnosti od cen na svetovnem trgu. Kmetijska in trgovinska politika v vsaki državi vpliva na ponudbo in povpraševanje. Nanje vplivajo z

davki na izvoz in uvoz, s tarifami, tarifnimi kvotami, izvoznimi subvencijami, intervencijskimi cenami in stopnjo prahe. Makroekonomske spremenljivke, kot so BDP, prebivalstvo in devizni tečaj, so eksogene spremenljivke, ki vplivajo na projekcijo modelov.

FAPRI/CARD model je model delnega ravnovesja, ekonometričen in neprostorski politični model (International Livestock ..., 2010). Struktura modela upošteva biološke procese v živinoreji in prireji mesa ter zajema naložbe, proizvodnjo in porabo odločitev o pomembnih gospodarskih subjektih. Shemi prikazujeta razmerje med biološkimi procesi in gospodarskimi odločitvami kot tudi odnose spremenljivk stanja in razvoj proizvodnje in potrošnje živinoreje in mesa. Na samo povpraševanje vplivajo cene, prihodki in prebivalstvo. Na strani ponudbe se pogajajo za primerne cene. Trgovina je prikazana kot funkcija domače cene glede na svetovno ceno.

Pri oblikovanju modela je potrebno upoštevati pet načel (International Livestock ..., 2010). To so spreminjanje staleža in tekoče spremembe. Stalež predstavljajo živali, tekoče spremembe pa zakol. Tekoče spremenljivke so edine, ki zastopajo ekonomske odločitve o pomembnih dejavnikih v tem sektorju. Tekoče spremenljivke so določene kot stopnje. Te običajno pokažejo bolj stabilno stanje. Zadnje je določanje cen na podlagi posameznih državnih podmodelov. Celoten model rešuje ceno na svetovnem trgu ter uravnoveša svetovno trgovino in izenačuje ponudbo in povpraševanje v posameznih državah.

V preglednici 1 so predstavljeni opisi in cilji modelov, s katerimi operirajo inštitucije. Uporabljajo jih za napovedovanje v EU in svetu.

Preglednica 1: Predstavitev modelov, ki jih uporabljajo Evropska komisija, OECD in FAPRI

Model	Inštitucija	Opis	Cilji	Število držav članic
ESIM	EU	Model delnega ravnovesja; enačba za proizvodnjo, povpraševanje po hrani in krmi za vsak proizvod v vsaki državi (Joslin in sod., 1998)	Preučevanje študije o širitvi; Preučitev razvoja držav kandidatk za vstop v EU (Kožar, 2010)	EU-12, Avstrija, Finska, Norveška, Švedska, Švica, Češka in Slovaška, Madžarska, Poljska, ZDA
AGLINK	OECD	Model delnega ravnovesja; Modeli ponudbe in povpraševanja za svetovno kmetijstvo (Kožar, 2010)	Srednjeročne napovedi svetovne ponudbe, povpraševanja, zunanje trgovine in cen glavnih kmetijskih proizvodov (Conforti in Londero, 2001)	EU
CAPRI	EU	Model delnega ravnotežja; sestavljen iz modela ponudbe in tržnega modela (Britz in Witzke, 2008)	Politična presoja vplivov SKP z globalne na regionalno raven, poudarek na EU (Britz in Witzke, 2008)	EU-27, Norveška, Zahodni Balkan
AGMEMOD	EU	Model delnega ravnovesja; namenjen več produktom; modeli opisujejo površine, domače živali, proizvodnjo, povpraševanje po krmi in hrani, uvoz in izvoz (Jansik in sod., 2006)	Srednjeročne projekcije na trgih s hrano; Presoja učinkov sprememb SKP in širitve EU za glavne evropske kmetijske proizvode (Kožar, 2010)	EU, Vzhodne evropske države
GTAP	EU	Model delnega ravnovesja; večregionalni model (Kožar, 2010)	Namenjen je trgovini in proizvodnji na svetovni ravni; Presoja učinkov v povezavo s tehnologijo in okoljem (Kožar, 2010)	Splošno
FAPRI	FAPRI	Referenčno modelno orodje ZDA; povezave med modeli po državah, proizvodih ali po času preko cen in količin (Kožar, 2010)	Napovedi razvoja ameriških in svetovnih kmetijskih trgov; Presoja učinkov na proizvodnjo, porabo, proizvajalčeve in maloprodajne cene, dohodek iz kmetijstva, zunanjo trgovino, javne izdatke (Kožar, 2010)	ZDA, svet

2.3 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA SPREMEMBE

Napovedi, ki jih izdajajo organizacije, se razlikujejo tako med organizacijami kot tudi med leti znotraj organizacije. V bistvu vsako leto spreminjajo celotne napovedi. Še posebej se to vidi po svetovni gospodarski krizi, kjer so razlike samo med letoma 2009 in 2010 zelo velike. Na spreminjajoče se napovedi vplivajo tudi drugi dejavniki. Eden pomembnejših v zadnjem obdobju je bila gospodarska kriza, ki je močno prizadela tudi kmetijske trge. Vedno bolj vplivajo na kmetijstvo spremembe podnebja, rast svetovne populacije, cene surove nafte, uvajanje biogoriv, zahteve po zagotavljanju dobrega počutja za živali, boleznih domačih živali, zmanjševanje negativnih vplivov na okolje, ukinitve mlečnih kvot aprila 2015.

Največjo rast gospodarstva na kmetijskih trgih lahko v prihodnosti pričakujemo na območjih z nizkimi in srednjimi dohodki (Nowicki in sod., 2006). Tudi rast prebivalstva naj ne bi bila več najpomembnejši dejavnik pri povpraševanju po kmetijskih izdelkih. Pomembnejša naj bi bila razvoj in prihodki na prebivalca.

V razvitih državah je rast povpraševanja po hrani omejena (Nowicki in sod., 2006). Izdelki in načini njihove proizvodnje postajajo vedno pomembnejši. Tu je mišljena varnost hrane, kvaliteta, varstvo okolja, dobro počutje živali. Potrošniki v bistvu sodelujejo pri oblikovanju trgov. Na njihovo potrošnjo vpliva veliko dejavnikov. Če jih razdelimo na grobo, so ti dejavniki demografska sestava, življenjski stil, kvaliteta njihovega življenja in potrošnikova etična načela. Izbira hrane je posledica kombinacije prepleta različnih dejavnikov, kot so ekonomski (prihodki), demografski (velikost gospodinjstva in starost), socialni (moda), čustveni (etika kot je dobro počutje živali) politični (vpliv politike) in drugi, kot sta način življenja in skrb za zdravje in okolje. Kazalniki sprememb pri potrošnji hrane so proračun namenjen hrani, količina porabljene hrane, kategorije živil, poraba doma ali izven doma, živila pripravljena doma ali kupljena že pripravljena hrana in kvaliteta živilskih izdelkov. Na porabo hrane danes in verjetno še bolj v prihodnosti bo vplivala vedno večja skrb za zdravje in dobro počutje.

EU se je odločila, da bo zelo aktivna na področju uvajanja biogoriv (Fonseca in sod., 2010). S svojo politiko želi doseči večjo proizvodnjo in z njo večjo porabo biogoriv v

prihodnosti zaradi več dejavnikov: želi zmanjšati odvisnost od fosilnih goriv in s tem zagotoviti energetske varnost, zmanjšati želi emisije toplogrednih plinov v transportnem sektorju, saj bi lahko tudi na ta način ublažili podnebne spremembe in ustvariti povpraševanje po presežku kmetijskih pridelkov in s tem podpreti kmetije v obliki povečanih dohodkov. Cilj energetske varnosti ima več dimenzij, s katerimi želijo doseči manjšo odvisnost od tujih energetskih dobaviteljev, zmanjšati izpostavljenost nestanovitnim cenam in možnim motnjam v oskrbi.

Svetovna gospodarska kriza je močno prizadela prirejo mesa (*Agricultural commodity ...*, 2010). Močno je vplivala na dohodke in omejila dostop do naložbenih posojil, kar je negativno vplivalo na povpraševanje in ponudbo. Svetovne cene svinjskega mesa so najbolj padle leta 2009. Svetovni ponudbi se namreč ni uspelo prilagoditi zmanjšanju povpraševanja. Prav tako ji ni uspelo pomagati Kitajski pri saniranju proizvodnje, ki je leta 2007 zašla v hude težave zaradi masovne sanitarne krize. Kasneje je bila oslabljen tudi zaradi širjenja virusa H1N1, ki jo poznamo kot »prašičjo gripo«.

Za večino trgov z mesom predvidevajo, da se bodo obnovili že v prvih letih naslednjega desetletja (*Agricultural commodity ...*, 2010). Zahteve po zagotavljanju zdravstvenega varstva živali in sanitarne zahteve naj ne bi imele vpliva na trg z mesom. Cene mesa bodo predvidoma rastle. Še najboljše kaže perutninskemu mesu, ki bo ostal brez tekmeca. Poraba mesa bo dosegla eno najvišjih stopenj, ki bo odraz večje porabe v državah v razvoju.

Vse večji delež prihodkov v številnih državah v razvoju namenjajo porabi mesa, še posebej mesu perutnine (Nowicki in sod., 2006). Absolutna raven potrošnje mesa na prebivalca v državah v razvoju je še vedno nizka v primerjavi z razvitimi državami, kljub rasti porabe v zadnjih desetletjih. Raven porabe na začetku je bila zelo nizka. Pomembno vprašanje, ki lahko kasneje vpliva na dogajanje na trgu z mesom je, ali lahko Kitajska in Indija z domačo proizvodnjo vplivata na večje povpraševanje po mesnih proizvodih in žitih, ki so potrebni za proizvodnjo mesa.

Evropsko proizvodnjo je med letoma 2008 in 2009 prizadelo mnogo dejavnikov, ki so z medsebojnim delovanjem vplivali na zmanjšanje povpraševanja po mesu, naraščanje

stroškov proizvodnje in naložb, zmanjšanje razlik med prodajno in nakupno ceno (dobiček) (Prospects for ..., 2010). Prizadele so ga tudi težave z zdravjem živali (afriška prašičja kuga in bolezen modrega jezika). Vsi ti dejavniki so vplivali na zmanjšanje obsega proizvodnje in zmanjšanje zaupanja potrošnikov. Stroški krme za prežvekovalce so narastli predvsem zaradi relativno visokih cen gnojil, goriv in zemljišč. Povečanje stroškov kapitala bo negativno vplivalo na izvedljivost in kasneje donosnost potrebnih vlaganj oziroma že zakonsko predpisanih tehnologij za rejo živali, s katerimi bi poskrbeli za dobro počutje živali. Zunanja trgovina je bila prizadeta zaradi gibanja deviznih tečajev, sanitarnih predpisov in rasti ponudbe v državah izvoznicah. V prihodnosti bi lahko posredno na količino mesa vplivala ukinitve mlečnih kvot. Poleg tega lahko na sektor mesa rahlo vpliva tudi rast populacije.

Dolgoročne napovedi za EU na trgu z mlekom in mlečnimi izdelki se zdijo ugodne, zaradi vse večjega povpraševanja (Prospects for ..., 2010). Poraba masla naj bi postala stabilnejša. Mlečni sektor je v preteklih nekaj letih doživel nekaj zelo burnih obdobj, ko so se surovine močno podražile v letu 2007. Že leta 2008 in 2009 so cene spet močno padle, saj je prišlo do mlečne krize v EU in na svetu. Na nihanje cen mleka je vplivalo sorazmerno neelastično obnašanje dobave mleka. Povečano povpraševanje po mlečnih proizvodih se je srečalo z omejeno ponudbo. Do povečane ponudbe lahko pride v obdobju padca povpraševanja zaradi višjih cen življenjskih potrebščin, povečujeta pa ga finančna in gospodarska kriza. V zadnjem četrtletju leta 2009 ter v drugi in tretji četrtini leta 2010 je prišlo do hitrega okrevanja zaradi močnega svetovnega povpraševanja in omejene ponudbe mleka iz južne poloble. V prihodnosti naj bi se cene mleka in mlečnih izdelkov znižale predvsem zaradi višje proizvodnje večjih izvoznih in nekaterih držav uvoznih, zaradi negativnih učinkov visokih cen v zadnjem času ter zaradi postopnega zmanjšanja javnih zalog v EU in ZDA. V prihodnosti bi lahko na rast povpraševanja vplivale države v razvoju zaradi gospodarske rasti, naraščanja populacije in urbanizacije. Prav tako bo na povpraševanje po mleku in mlečnih izdelkih v naslednji dekad vplivala gospodarska obnova in nadaljnja rast populacije. Najpomembnejši dejavnik, ki bo v prihodnosti krojil ponudbo mleka, bo postopna rast cene surove nafte, ki bo vplivala na vstopne stroške (energije, gnojil in krme).

Spremembe v proizvodnji mleka bodo intenzivirale krčenje čred govedi, kar se bo odrazilo tudi v manjši proizvodnji krme (Nowicki in sod., 2006). V vsakem primeru se bo proizvodnja izdelkov z višjo vrednostjo, kot je sir, povečala.

3 MATERIAL IN METODE

V nalogi smo želeli analizirati napovedi podatkov mednarodnih organizacij za kmetijske trge v obdobju od leta 2000 do 2019. Ugotoviti smo želeli ali obstajajo razlike med napovedmi, če uporabljajo za napovedovanje različne modele in s pomočjo analiz napovedati dogajanje na kmetijskih trgih Slovenije v obdobju od leta 2010 do 2019. Pozornost smo namenili tudi dejavnikom, ki pomembno vplivajo, so vplivali in predvidevamo, da bodo tudi v prihodnosti vplivali na dogajanje na kmetijskih in drugih trgih, povezanih s kmetijstvom. Napovedi niso mišljene kot napovedi, kaj se bo zgodilo v prihodnosti, temveč so mišljene kot opis, kaj bi se lahko v prihodnosti zgodilo glede na dane predpostavke in okoliščine, ki se v času napovedi zdijo najbolj verjetne (Prospects for ..., 2010). Potrebno jih je obravnavati kot analitično orodje za srednjeročna politična in tržna vprašanja in ne kot orodje za kratkoročno spremljanje razvoja trga in reševanje vprašanj trga.

Podatke za napovedi smo pridobili na spletnih straneh obravnavanih mednarodnih organizacij EU, FAPRI in OECD. Podatki vseh treh organizacij so najnovejši in so iz leta 2010. Pri EU smo si pomagali tudi s podatki iz leta 2008, kjer smo uporabili nekaj podatkov, ki zajemajo obdobje pred letom 2009. V analizo podatkov smo zajeli dve desetletji in sicer od leta 2000 do 2019.

Podatke za Slovenijo od leta 2000 do leta 2009 smo pridobili na spletnih straneh MKGP, ARSKTRP ter od UMAR. Na ARSKTRP vodijo podatke in nadzor nad kmetijstvom v Sloveniji. Na podlagi podatkov iz obdobja 2000 do 2009 smo naredili primerjavo med napovedmi za EU in Slovenijo. Potem smo poskušali napovedati dogajanje na kmetijskih trgih za Slovenijo po letu 2010. Podatke za BDP v Sloveniji smo dobili na UMAR, ki je samostojna vladna služba, njen direktor pa je odgovoren neposredno predsedniku vlade (Jesenska napoved ..., 2010).

Tuje inštitucije so pripravile podatke s pomočjo modelnega napovedovanja. EU porablja za napovedovanje modele ESIM, AGMEMOD, CAPRI in GTAP, OECD temelji na modelu AGLINK, FAPRI pa oblikuje istoimenske modele po posameznih kmetijskih trgih. Slovenija napoveduje dogajanje na kmetijskih trgih z različnimi modeli (APAS/ABTA,

CAPRI, AGMEMOD). Naredili smo primerjavo med napovedmi tujih inštitucij za EU in poskušali ugotoviti, ali obstajajo razlike med njihovimi napovedmi za posamezne kmetijske trge in če obstajajo, kaj je vzrok zanje. Podatke za tuje organizacije smo pridobili na njihovih spletnih straneh. Novejše podatke smo pridobili tudi od Evropske komisije, ki je ravno konec leta 2010 izdala nove napovedi za kmetijske trge. Tako kot ostale organizacije je tudi Evropska komisija predvidela, kateri najpomembnejši dejavniki bodo krojili kmetijstvo EU. Pridobljene podatke smo grafično obdelali s pomočjo programa Excel 2010 in jih prikazali v obliki grafikonov.

4 REZULTATI

4.1 IZHODIŠČA NAPOVEDI MODELOV

Na trenutno dogajanje na trgih in na dogajanje še nekaj prihodnjih let ima zagotovo zelo velik vpliv svetovna gospodarska kriza. Finančna kriza je prizadela svetovno gospodarstvo že poleti leta 2007 (Prospects for ..., 2009). To je bila najhujša gospodarska kriza v povojnem gospodarstvu oziroma po letu 1930. Kriza se je zgodila v času hitre rasti kreditov, nizkih premij za tveganje in v času naraščanja cen sredstev v nepremičninskem sektorju. Prenos finančnih težav v gospodarstvo se je zgodil v rekordno kratkem času. Sledili so padec zaupanja v kredite in v nalaganje v poslovne naložbe, padec povpraševanja potrošnikov po trajnih dobrinah in stanovanjih. Tudi čezmejni prenos je bil zelo hiter zaradi tesnih povezav v okviru finančnih sistemov in močne vpetosti ponudbe na svetovnih trgih.

Dejanski BDP v EU naj bi se leta 2009 zmanjšal za 4,2 %, kar je vidno na sliki 1 in predstavlja največji padec v zgodovini (Prospects for ..., 2010). Začetna obnova naj bi bila bolj počasna, ker naj bi bilo povpraševanje še vedno v krizi zaradi zmanjšanega finančnega vzvoda v gospodarstvu. Tudi industrija se bo morala prilagoditi novim razmeram. Zagotovo bo strah tisti, ki bo vplival na nove investicije. Poleg tega je zaupanje potrošnikov in podjetnikov močno padlo.

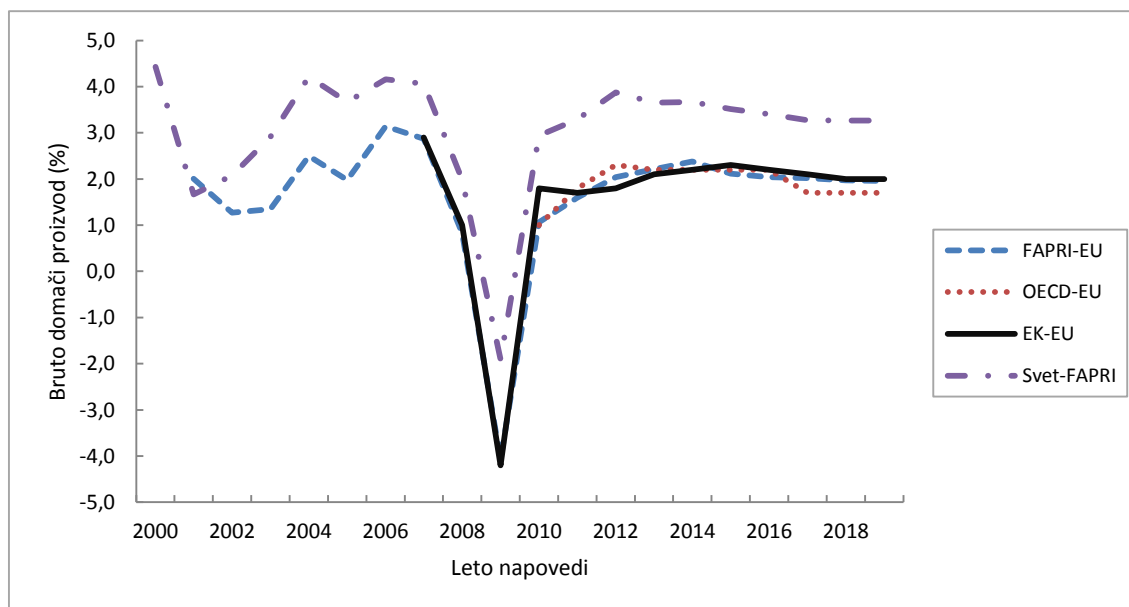
Podatki Evropske komisije (Prospects for ..., 2009) kažejo, da je bila rast BDP za Slovenijo leta 2008 3,5 %, že leta 2009 je bila negativna in je znašala -3,4 %. Po podatkih UMAR-ja je bila BDP v Sloveniji leta 2009 skoraj -8,0 %. V letu 2010 se je stanje začelo popravljati, kar pomeni, da je bila rast BDP pozitivna. Narastla je za 0,7 %. Po podatkih, ki jih je izdala Evropska komisija, je imela EU leta 2010 še vedno negativno rast BDP. Se pa stanje zagotovo popravlja, saj je bil BDP leta 2010 v primerjavi z letom 2009 za 3,9 % višji.

Na sliki 1 je predstavljena letna sprememba BDP za EU in svet. Zelo dobro je vidno obdobje, na katerega je imela močan vpliv gospodarska kriza. Le-ta je imela vpliv tako na nove članice EU, na EU-15 in svet. Vidi se padec letne spremembe BDP v letu 2007 in

njeno nadaljnje padanje do leta 2009, ko se je začelo stanje popravljati. Predvidoma naj bi dosegli vrh v letu 2012, ki pa bo po predvidevanjih malo nižji kot pred gospodarsko krizo.

Po napovedih FAPRI (Carriquiry in sod., 2010) se bo začelo okrevanje v letu 2010. Leta 2011 naj bi EU po oceni FAPRI dosegla 3,3 % stopnjo rasti BDP. Pomembno ob vsem tem je tudi, kako hitro in kako uspešno jim bo uspelo vrniti zaupanje potrošnikom ter kako hitro se bo med drugim izboljšala slika zaposlovanja. EU-15 je še vedno šibka na nepremičninskem trgu in na trgu dela. Pomembno ob tej gospodarski krizi je, da se je Azija uspela izogniti gospodarski krizi, saj je imela v letu 2009 pozitivno stopnjo rasti BDP.

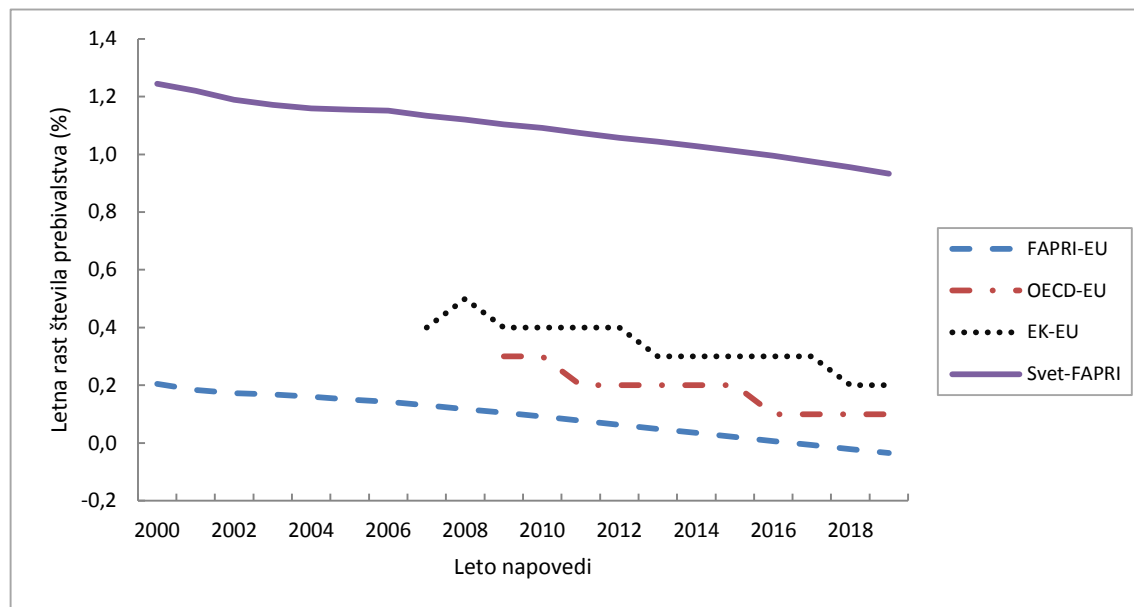
Gospodarstvo EU naj bi rastlo 2 % na leto (OECD-FAO ..., 2010) vse do leta 2019. Tudi OECD je enakega mnenja kot FAPRI, da bo azijsko gospodarstvo ostalo vodilno pri ponovni oživitvi svetovnega gospodarstva po svetovni gospodarski krizi (Prospects for ..., 2010). Tudi kmetijski trg je utrpel hude »poškodbe« v gospodarski krizi in leta 2009 močno padel skupaj z ostalimi trgi (OECD-FAO ..., 2010). Njegovo okrevanje smo pričakovali že v letu 2010, v prihodnjih letih naj bi sledila nadaljnja rast.

Slika 1: Bruto domači proizvod v obdobju od leta 2000 do leta 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

V prihodnjem desetletju pričakujejo, da bo število svetovnega prebivalstva rastlo 1,1 % na leto (OECD-FAO ..., 2010). V prejšnjem desetletju je bila rast 1,2 % na leto. Še večja rast

se predvideva v državah v razvoju. Pomembno podatek je, da se bodo večali prihodki prebivalstva, kar bo krepilo povpraševanje po hrani v razvijajočih državah.

Slika 2: Rast prebivalstva od leta 2000 do leta 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Rast prebivalstva v EU bo rahlo upadla (slika 2). Do leta 2019 naj bi se po napovedi OECD zmanjšala na 0,2 % na leto. Po napovedi FAPRI je znašala rast leta 2009 le 0,1 %, do leta 2019 naj bi bila celo negativna. Napovedi EU iz leta 2010 predvidevajo 0,4 % rast prebivalstva, nato pa do leta 2017 0,3 %. Kasneje naj bi letna rast prebivalstva padla na 0,2 %. Po SCENAR-ju naj bi bila letna rast prebivalstva vse do leta 2019 0,3 %. Po vseh napovedih lahko pričakujemo manjšanje stopnje rasti prebivalstva EU do leta 2019.

4.2 ŽITA IN BIOGORIVA

Biogoriva se nanašajo na dve surovini, ki naj bi vsaj srednjeročno delno nadomestili fosilna goriva: bioetanol in biodizel (Fonseca in sod., 2010). Etanol lahko proizvajajo iz katerekoli surovine, ki je bogata s sladkorjem ali iz katerekoli biomase, ki se lahko pretvori v sladkor (škrob, celuloza). Vsebuje 2/3 energije, ki je proizvedena z litrom bencina, vendar ima višjo oktansko stopnjo in s tem poveča učinkovitost bencina, če mu primešamo etanol. Za biodizel so uporabne skoraj vse oljnice. Vsebuje 88-95 % energije dizelskega goriva.

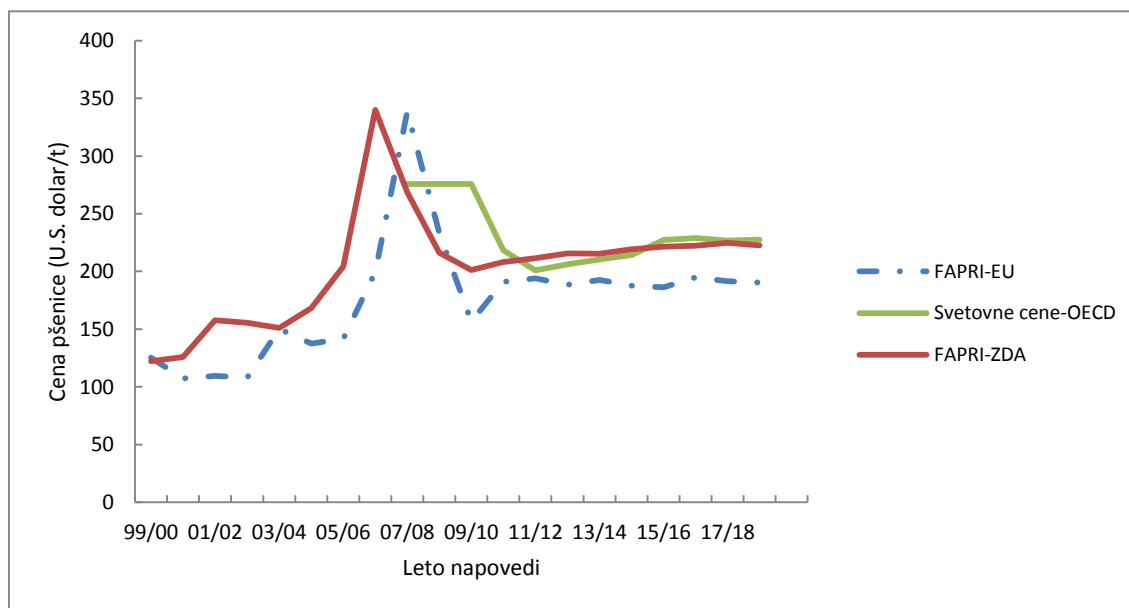
Za prvo generacijo biogoriv je značilno, da so za etanol uporabljali surovine, ki vsebujejo veliko sladkorja in škroba, za biodizel pa oljnice (Fonseca in sod., 2010). Pri povpraševanju po teh surovinah je prišlo do tekme s pridelki, namenjenimi hrani in krmi. Pri drugi generaciji biogoriv, ki trenutno še niso na trgu, kot vir biomase uporabljajo surovine, ki niso namenjene hrani. Vključujejo lignocelulozno biomaso, odpadne snovi iz hrane in ostanke drugih postopkov, ki niso namenjeni hrani.

S proizvodnjo biogoriv je torej močno povezana proizvodnja žit. Po ocenah naj bi bilo leta 2010 za proizvodnjo biogoriv porabljenih 8 mio t žit, od tega naj bi bila polovica mehke pšenice (Prospects for ..., 2010). Težava v prihodnosti bo vedno večje pomanjkanje žit, ki bi ga proizvodnja biogoriv in pri tem poraba žit še povečala. Poleg tega bodo na proizvodnjo žit vedno bolj vplivali ekstremni vremenski pogoji. Na eni strani stremimo k večji proizvodnji žit za hrano, po drugi pa bi jo porabljali za biogoriva. Ker je ta sektor še v razvoju, bo potrebno najti druge rešitve, ki dandanes ne bi smele biti problem. Sicer pa ostaja razvoj trga z biogorivi še vedno zelo odvisen od politike (Prospects for ..., 2010). Pšenica in koruza bosta ostali glavni surovini za proizvodnjo etanola.

4.2.1 Pšenica

Cene

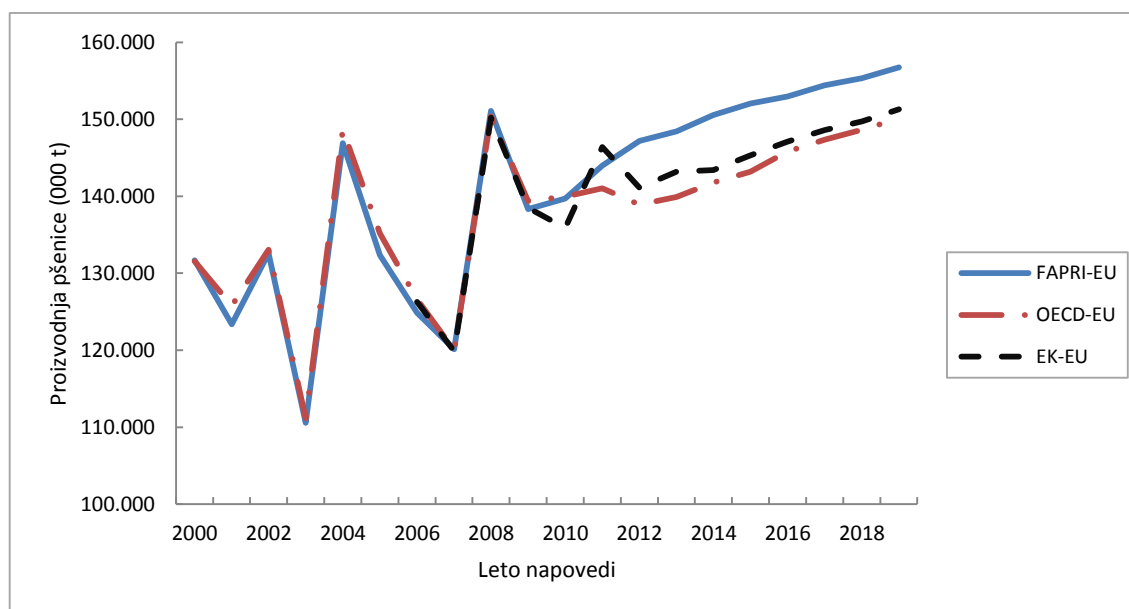
Zaradi strahu pred pomanjkanjem pšenice so se cene v EU v obdobju 2007/08 in 2008/09 močno dvignile in dosegle rekordno raven (Agricultural commodity ..., 2010). Po dejanskih ocenah FAPRI je bila v letu 2007/08 cena za eno tono pšenice 339 USD. V prihodnjem letu je sicer cena padla, vendar je bila še vedno precej nad 200 USD. Pred tem vrtočlavim dvigom cena pšenice ni presegla 200 USD/t. FAPRI po obdobju 2009/10 v naslednjem desetletju tudi ne predvideva več dviga cene nad 200 USD/t, ampak napoveduje gibanje cene za eno tono pšenice tik pod 200 USD. Projekcije cen za pšenico po letu 2010/11 so stabilne tako po napovedi OECD kot FAPRI, kar bi lahko pripisali tudi višjim zalogam pšenice (Agricultural commodity ..., 2010). OECD napoveduje, da bodo svetovne cene pšenice po letu 2010/11 do konca projekcijskega obdobja ostale med 200 in 225 USD/t (slika 3).

Slika 3: Gibanje cene pšenice od leta 2000 do 2019 v EU, ZDA in na svetovni ravni (FAPRI, 2010; Database, 2010)

Proizvodnja

Za trg pšenice so značilna velika nihanja cen. V obdobju 2009/10 so bile cene nižje, zaradi večje ponudbe na svetovnem trgu (Carriquiry in sod., 2010).

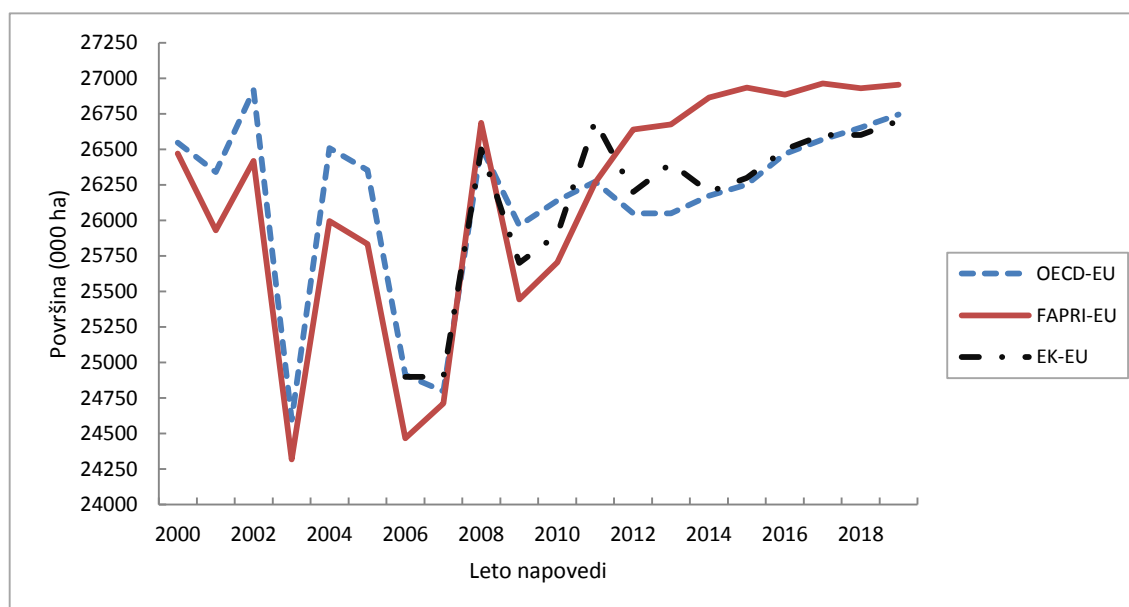
Slika 4: Proizvodnja pšenice v EU od leta 2009 do leta 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Trg pšenice se bo po dveh zelo burnih sezonah počasi vrnil v normalno stanje. EU je zmanjšala tržni delež v svetu v obdobju 2009/10, zaradi manjše proizvodnje (Carriquiry in

sod., 2010). Po napovedi OECD se bo zgodil v obdobju 2011/12 padec v količini proizvedene pšenice (slika 4). Načeloma bo proizvodnja pšenice v EU in prav tako na svetu do leta 2019 precej rastla. Proizvodnja naj bi v koraku s porabo omogočila kopičenje zalog (OECD-FAO ..., 2010). Če odštejemo vmesna nihanja, naj bi od leta 2000, ko je znašala proizvodnja skoraj 132 milijonov ton, do leta 2019 narastla na 157 milijonov ton. Proizvodnja se naj bi povečala za malo več kot 30 milijonov ton. Del te rasti lahko predpišemo vedno večjemu zanimanju in spodbudam EU k uporabi biogoriv, po napovedi FAPRI. Razlika med napovedmi OECD in EK znaša 7 oziroma 6 milijonov ton proizvedene pšenice v letu 2019.

Površina

V predhodnih dveh sezonah je pšenica dosegla rekordne cene, kar je proizvajalce spodbudilo k večji proizvodnji in posledično k večanju proizvodne površine, kar naj bi se dogajalo še do sezone 2011/12 (slika 5). Načeloma se pri znižanju cen zmanjša tudi proizvodna površina (Agricultural commodity ..., 2010). Proizvodnja pšenice naj bi se v prihodnjih 10 letih povečala, medtem ko naj bi površina ostala enaka oziroma naj bi bile spremembe opazne le na posameznih območjih (slika 4 in slika 5).

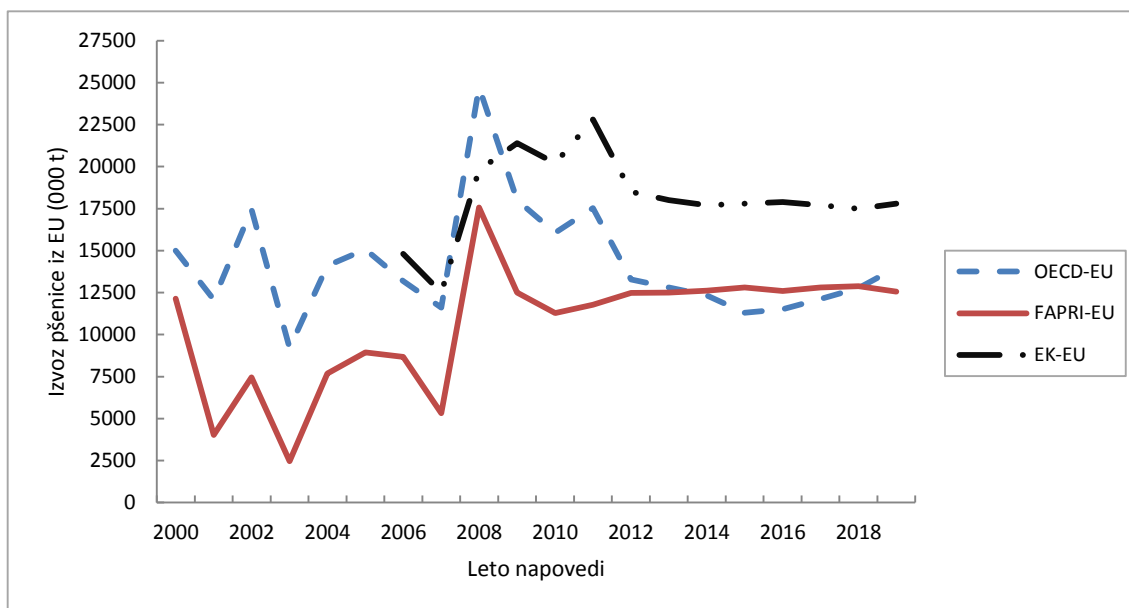
Slika 5: Obseg površine namenjene pšenici v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

V obdobju od leta 2000 do 2010 so se zgodila tri velika zmanjšanja površine za pridelavo pšenice. Prvi padec se je zgodil leta 2003, ko je proizvodnja padla na 24,5 milijonov ha, drugič se je to zgodilo leta 2006, obdržala pa se je še leta 2007. Tretjič se je padec zgodil leta 2009, v času gospodarske krize, vendar je bil v primerjavi s preteklima dvema precej manjši. Obseg površine se je iz leta 2008, ko je znašal 26,5 milijonov ha, zmanjšal v letu 2009 za 700 tisoč ha. V prihajajočem desetletju predvidevajo rast obsega površin. Evropska komisija sicer predvideva rahla nihanja. Leta 2012 in 2014 naj bi prišlo do rahlega zmanjšanja površine. Po napovedi FAPRI naj bi EU dosegla do leta 2019 skoraj 27 milijonov ha. Evropska komisija in OECD predvidevata manjše povečanje površine do leta 2019. V primerjavi s FAPRI napovedujeta 300 tisoč ha manj površin.

Izvoz

EU je ena izmed sedmih največjih izvoznic pšenice (Agricultural commodity ..., 2010). OECD predvideva, da bo do konca leta 2019 postala Rusija glavna izvoznica pšenice, čeprav se pojavljajo težave s sušo. Po mnenju FAPRI bo Rusija še vedno ostala na drugem mestu, za Združenimi državami. Skupaj izvozijo 80 % vse pšenice. Na sliki 6 se vidi, da naj bi izvoz v prihodnjem desetletju iz EU precej padel. Na svetovni ravni pa naj bi bilo izvoza vedno več. Na manjšanje količine izvoza bo vplivalo tudi dejstvo, da bodo nekatere države neto uvoznice povečale lastno proizvodnjo, kar naj jim bi omogočale med drugim tudi ugodne podnebne spremembe.

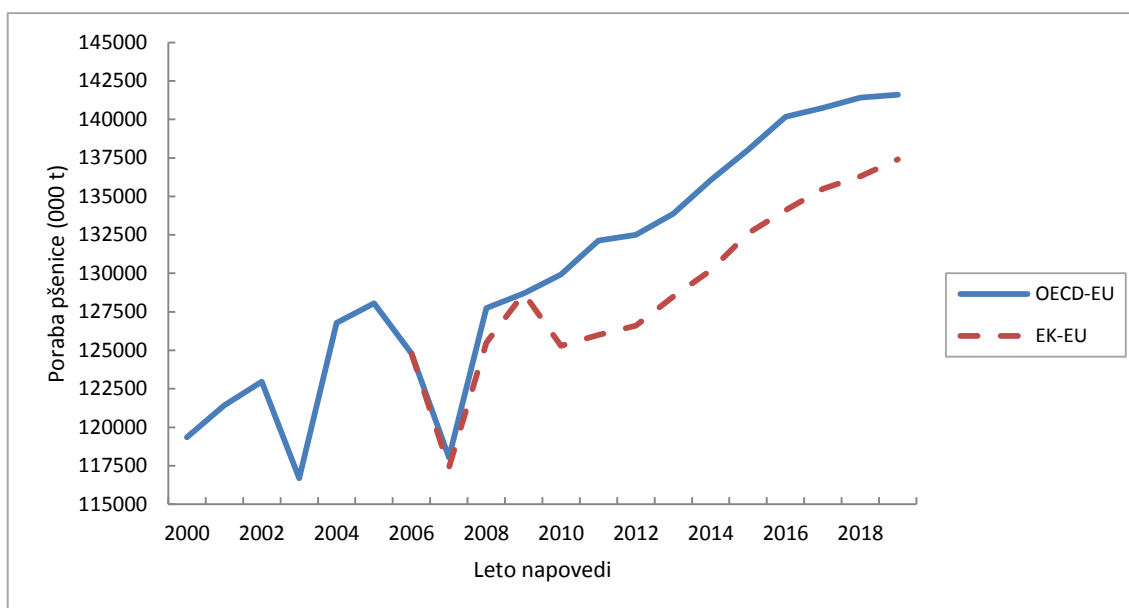
Tržni delež pšenice v EU se bo še naprej zmanjševal, zato bo tudi izvoz padal (Carriquiry in sod., 2010). Le organizacija FAPRI predvideva po obdobju 2012/13 rast izvoza. Sicer naj bi po izračunih FAPRI in OECD dosegel izvoz leta 2018 13 milijonov ton. Po napovedi EK naj bi bil izvoz iz EU konec prihodnjega desetletja precej višji in naj bi dosegel 18 milijonov ton. Leta 2008 se je zgodil močan porast izvoza pšenice. Po napovedi OECD je ta dosegel rekordnih 24,7 milijonov ton. To je v primerjavi s FAPRI 7 milijonov ton več oziroma v primerjavi z napovedjo EK 5 milijonov ton več. Že leta 2009 je izvoz iz EU po napovedi OECD padel za malo več kot 6 milijonov ton, po napovedi FAPRI je padel izvoz iz EU za 5 milijonov ton, po napovedi EK pa za malo manj kot 2 milijona ton.

Slika 6: Izvoz pšenice iz držav EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

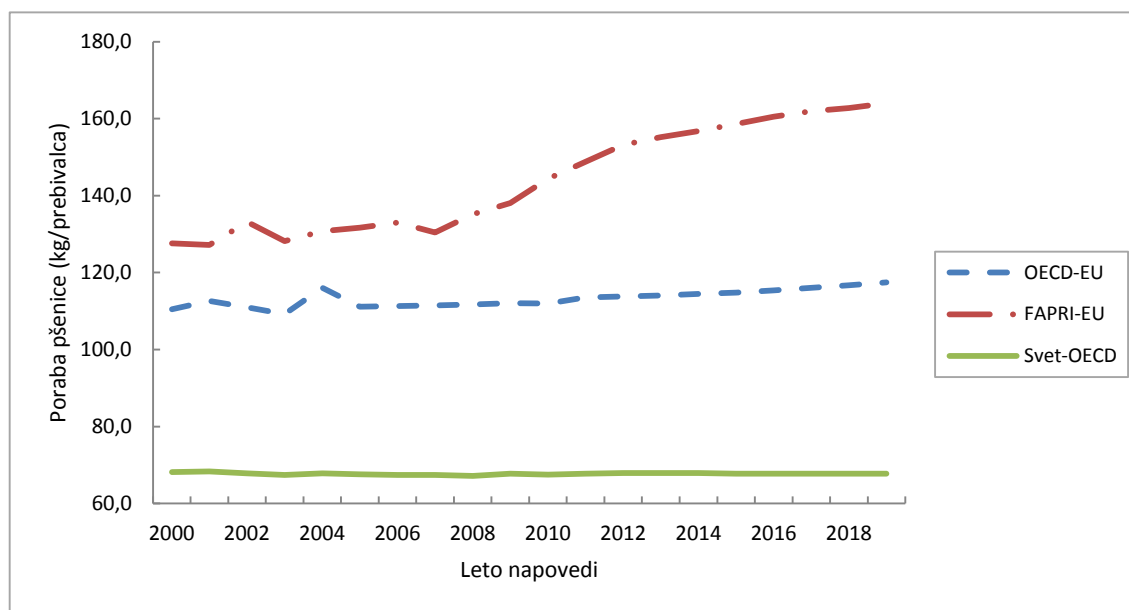
Poraba

Zaloge v razmerju s porabo naj bi bile ugodne in naj bi ostale v takem razmerju še naslednje desetletje. Težava je, da so skupne zaloge glavnih držav izvoznic manjše kot so bile v preteklosti, kar lahko oslabi njihovo odzivnost v primeru potreb (OECD-FAO ..., 2010).

Slika 7: Poraba pšenice v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Poraba pšenice bo predvidoma rastle (slika 7) kot bo rastle tudi populacija (slika 2). Letna rast porabe naj bi bila 1,2 % (Carriquiry in sod., 2010). Tudi povpraševanje iz sektorja biogoriv bo vztrajno rastlo, predvsem zaradi zahtev EU. Povpraševanje po pšenici na svetovni ravni naj bi v naslednjem desetletju narastlo za 20 % (Prospects for ..., 2010). Leta 2000 je po ocenah OECD znašala poraba 120 milijonov ton pšenice. Manjša poraba je bila leta 2003, ko je bila 116 milijonov ton in leta 2007, ko je bila 118 milijonov. Po letu 2010 naj bi poraba rastle in ni predvidenih nihanj v porabi. Med napovedma med organizacijama OECD in Evropske komisije je ves čas razlika, saj OECD celotno prihodnje desetletje za EU predvideva med približno 4 in 6 milijoni večjo porabo kot jo predvideva EK. Leta 2019 naj bi bilo po napovedi OECD v EU porabljene 141 milijonov ton pšenice po napovedi OECD, kar je 4 milijone ton več kot predvideva EK.

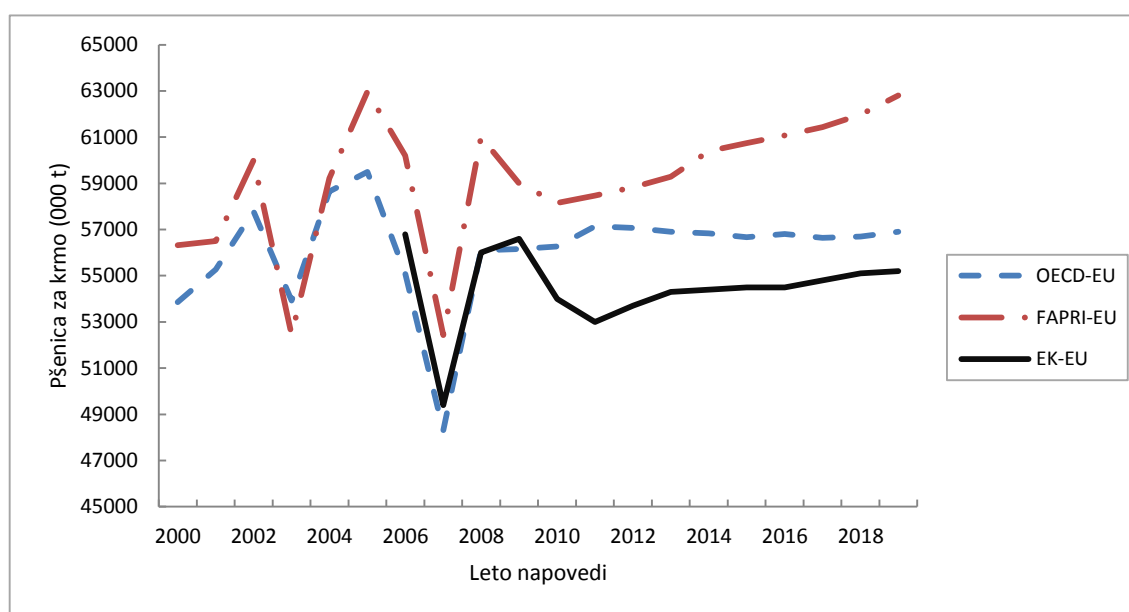

Slika 8: Poraba pšenice na prebivalca v EU in na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010)

Zelo velike razlike med porabo pšenice na prebivalca EU in sveta so vidne na sliki 8. Poraba pšenice namenjene za krmo bo rastle v enakem tempu kot razlika v ceni med koruzo in pšenico (Agricultural commodity ..., 2010). Tudi zaradi tega bo pšenica postala bolj zanimiva rejcem živine.

Svetovna poraba pšenice na prebivalca je bila prejšnje desetletje okoli 67 kg na leto in naj bi znašala enako količino tudi prihodnje desetletje. Poraba na prebivalca v EU je precej

višja. Že leta 2000 jo je organizacija OECD ocenila na 110 kg, FAPRI pa na 127 kg. Po napovedi OECD poraba na prebivalca naj ne bi drastično zrastle. Od leta 2000 do leta 2019 naj bi poraba na prebivalca zrastle za 7 kg. Po ocenah OECD se poraba na prebivalca v obdobju od leta 2000 do 2007 ni bistveno spremenila. Po letu 2008 se je poraba na prebivalca v EU začela večati in naj bi se nadaljevala celotno prihodnje desetletje. Poraba je leta 2007 znašala 130 kg. Leta 2019 naj bi bila poraba pšenice na prebivalca v EU že 164 kg na leto, kar je 30 kg več kot v letu 2007 in 47 kg več kot je predvidena poraba na prebivalca po napovedi FAPRI za EU.

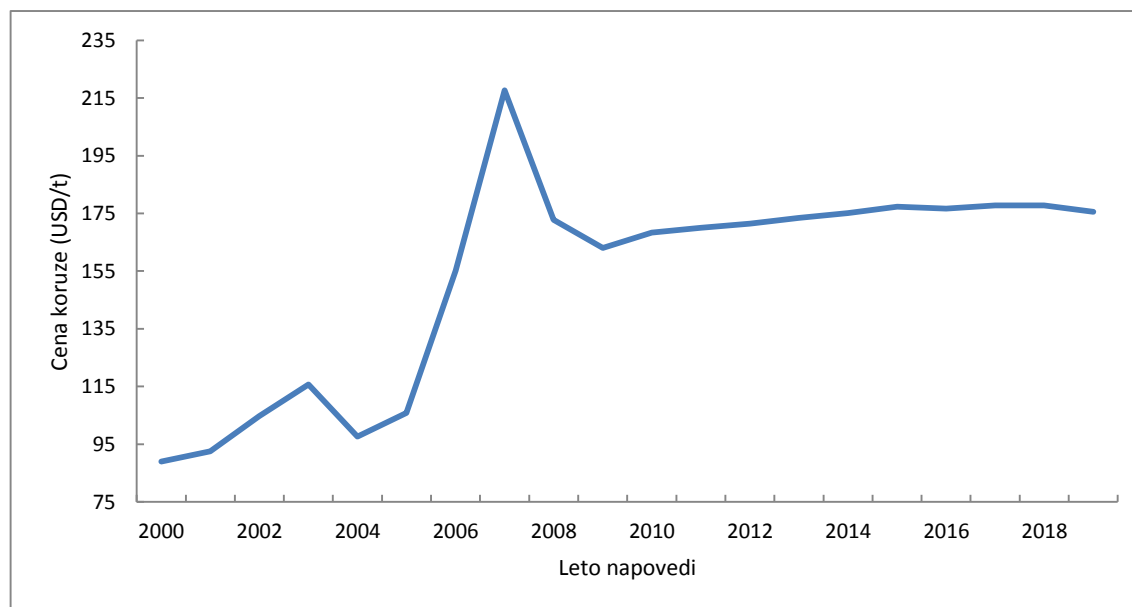
Slika 9: Pšenica namenjena za krmo v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Najpomembnejši negotovosti, ki bosta spremljali dogajanje na trgu pšenice v naslednjem desetletju bosta gospodarska rast in višina dohodka (Agricultural commodity ..., 2010). Na ponudbo bodo imele zelo močan vpliv podnebne spremembe. Naraščajoča povprečna letna temperatura bo imela za posledico zmanjšanje pridelka pšenice na južnem območju (Nowicki in sod., 2006). Na žalost bodo imele zelo velik vpliv tudi politike držav, ki imajo velike zaloge pšenice kot je na primer Kitajska. Na dogajanje na trgu bo v prihodnosti posegla tudi politika biogoriv, saj je zelo velik delež pšenice namenjen proizvodnji biogoriv.

Obdobje do leta 2008 so zaznamovala občutna nihanja v količini pšenice, namenjene krmi. Največji padec se je zgodil leta 2007. Po izračunih Evropske komisije je takrat znašala količina pšenice za krmo 49 milijonov ton, po izračunih OECD je bila ta količina v EU še malo nižja. Po napovedi Evropske komisije naj bi bila najmanjša količina pšenice namenjene krmi dosežene leta 2011, ko naj bi bila 53 milijonov ton. Do leta 2019 naj bi narastla za 2 milijona ton. Napovedi organizacije OECD pravijo, da naj bi bila poraba pšenice za krmo celotno prihodnje desetletje rahlo višja kot jih predvidevajo napovedi Evropske komisije. Količina naj bi se gibala med 56 in 57 milijoni ton. Napovedi FAPRI kažejo precej višjo količino pšenice, ki naj bi bila namenjena krmi. Ta predvideva v EU rast celotno prihodnje desetletje in naj bi leta 2019 dosegla skoraj že 63 milijonov ton pšenice. Razlika med napovedma EK in FAPRI za leto 2019 je 7 milijonov ton.

4.2.2 Koruza

Cene

Slika 10: Gibanje cene koruze po napovedi FAPRI v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)

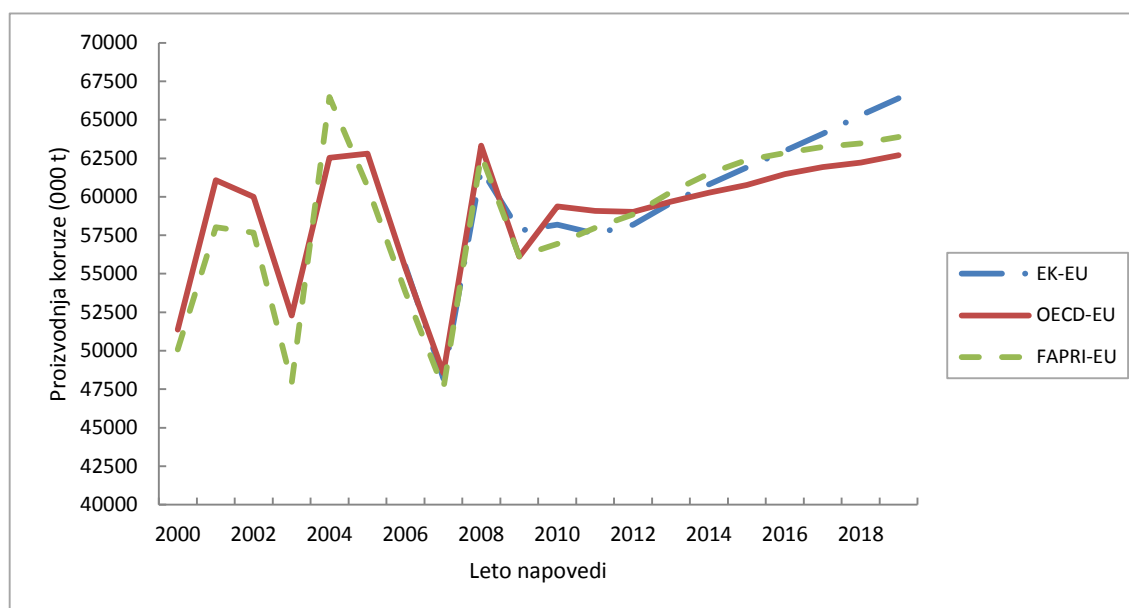
Cena koruze je do leta 2007 večino časa rastla, razen leta 2004, ko se je zgodil manjši padec. Leta 2007 je cena dosegla vrh pri 218 USD na tono koruze. Po tem letu sta sledili dve leti, ko je cena koruze padla za 60 USD na tono. FAPRI napoveduje za naslednje

projekcijsko obdobje le rahlo rast. Cena naj bi se gibala med 168 in 178 USD na tono koruze.

Proizvodnja

Proizvodnja koruze se bo večala (slika 11), prav tako se bo večala površina, namenjena proizvodnji koruze. Po podatkih EU naj bi se proizvodnja večala tudi zaradi širitve sektorja biogoriv (Prospects for ..., 2009, 2010). To je glavni dejavnik, ki naj bi vplival na rahlo rast cene koruze. Zaradi zahtev sektorja bioetanola bo ostala EU še naprej neto izvoznica koruze. Do leta 2019 naj bi po ocenah Evropske komisije proizvodnja dosegla 66,4 milijonov ton oziroma do leta 2020 že 67,6 milijonov ton.

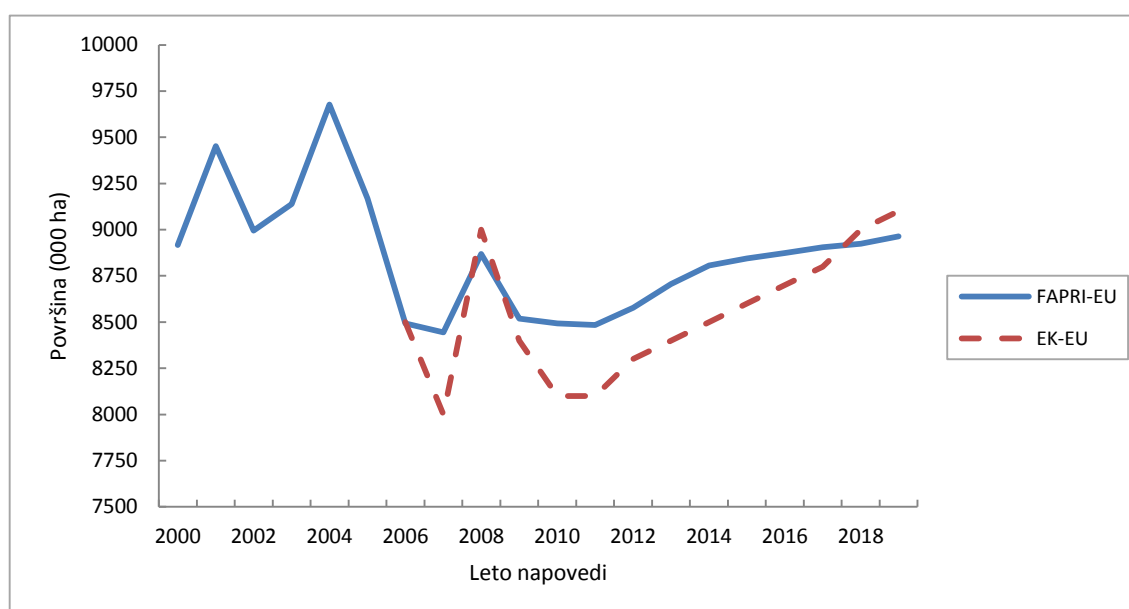
Letna povprečna rast proizvodnje koruze po izračunih FAPRI naj bi bila 1,5 % (Carriquiry in sod., 2010). Do leta 2019 naj bi v EU dosegla okoli 62,5 milijonov ton na leto. Med napovedmi organizacij o proizvodnji koruze so razlike. V preteklem desetletju so se zgodili trije upadi v proizvodnji. Ti so se zgodili v letih 2000, 2003 in 2007. Od leta 2010 dalje predvidevajo rast proizvodnje. Po napovedi Evropske komisije naj bi proizvodnja koruze v EU narasla iz 58 milijonov ton leta 2010 na 66 milijonov ton v letu 2019. Po napovedi FAPRI naj bi bila leta 2019 proizvodnja za 3 milijonov ton nižja, po napovedi OECD pa naj bi bila nižja za 4 milijone ton koruze.

Slika 11: Proizvodnja koruze v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Površine

Po napovedi FAPRI bo v prihodnjem desetletju površina, namenjena proizvodnji koruze, manjša kot je bila v obdobju do leta 2005. Sicer naj bi bila površina leta 2019 enaka kot v letu 2000. Evropska komisija prikazuje veliko zmanjšanje površine leta 2007 in napoveduje naslednje med letoma 2010 in 2011. EU naj bi leta 2019 po napovedi Evropske komisije dosegla večje povečanje površine za koruzo kot jih predvideva FAPRI. Po napovedi OECD in Evropske komisije naj bi površina za pridelavo koruze od leta 2011 naprej rastla. Leta 2019 naj bi tako dosegel obseg površin okoli 9 milijonov ha v EU.

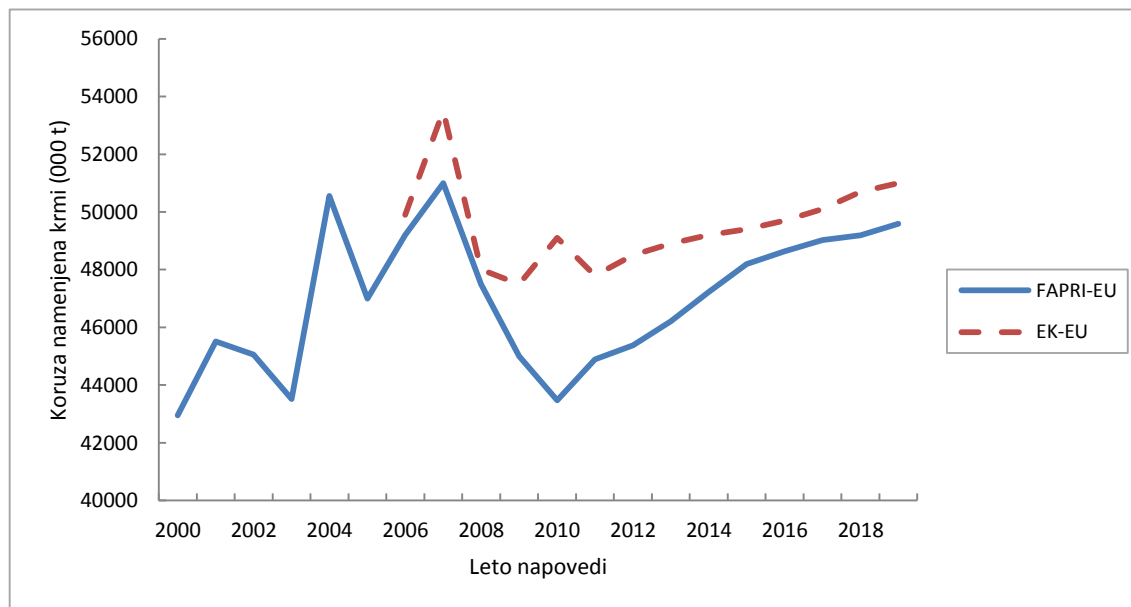

Slika 12: Površina namenjena proizvodnji koruze v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Poraba

Slika 13 kaže, da bo povpraševanje po koruzi kot krmi v EU rastlo. Na dvig povpraševanja po koruzi bodo vplivali tudi večji prihodki v državah v razvoju in spremembe prehranjevalnih navad (Agricultural commodity ..., 2010). Vse skupaj bo tako vplivalo na širitev živinoreje. Poraba koruze za krmo bo dosegla do leta 2019 po napovedi Evropske komisije 51 milijonov ton na leto in bo od leta 2011 predvidoma ves čas rastla. Sicer naj bi EU ostala neto izvoznica koruze in naj bi količina izvoza rastla, vendar bodo količino izvoza omejili. Največ koruze so po oceni Evropske komisije porabili za krmo leta 2007, 51 milijonov ton. Temu je sledil padec, ki naj bi se končal leta 2011. Takrat naj bi počasi

začela količina koruze za krmo rasti. Tudi po podatkih OECD je bila količina koruze za krmo največja leta 2007. Sledil je padec, ki naj bi se končal šele leta 2012.

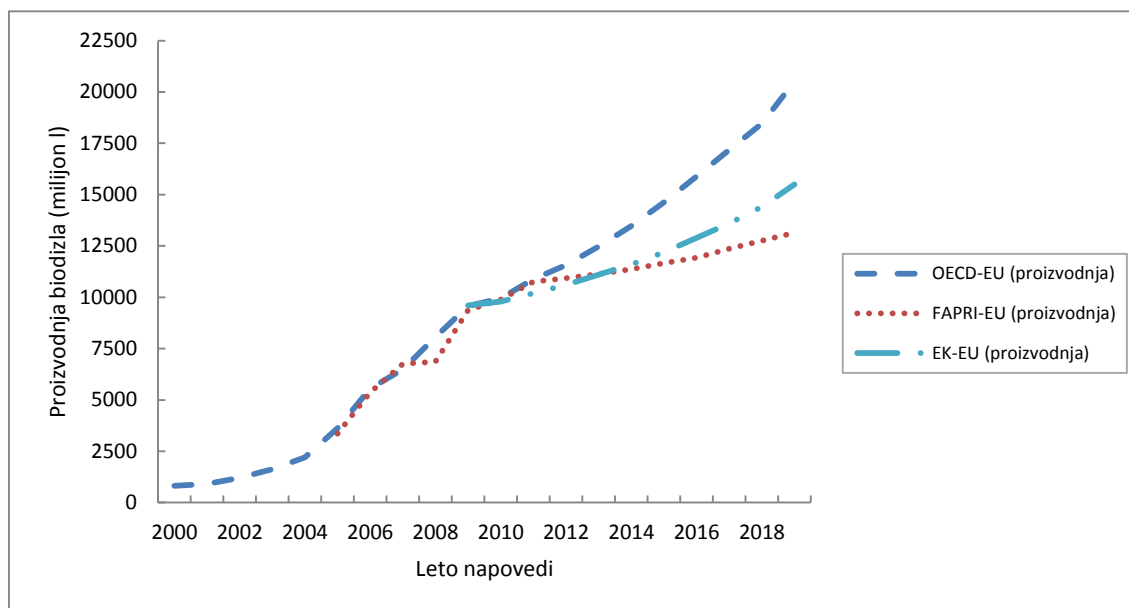

Slika 13: Koruza, namenjena krmi v EU v obdobju od 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Toplejše in vlažnejše vremenske razmere v Severni Evropi bodo postopoma omogočile več rastnih sezon, ki bodo pospešile širitev proizvodnje koruze na tem območju (Nowicki in sod., 2006). Na proizvodnjo pšenice bodo torej vplivali nepredvidljivi dejavniki kot so spremenjene vremenske razmere, finančno stanje in politične zahteve po čim bolj učinkoviti vpeljavi biogoriv namesto surove nafte, ki zelo vpliva na okolje.

4.2.3 Biogoriva

OECD predvideva, da naj bi svetovna proizvodnja narastla iz 10 na 20 bilijonov litrov v obdobju 2010 do 2019 (Agricultural commodity ..., 2010). Letna rast proizvodnje naj bi znašala 8,0 %. Pri tem je potrebno poudariti, da je gospodarska kriza leta 2009 upočasnila širitev sektorja (OECD-FAO ..., 2010). Kljub vsemu si obeta dolgoročno rast oziroma trajno politično podporo. V EU naj bi proizvodnja do leta 2019 dosegla 15,4 bilijonov litrov etanola, ki je v večini proizveden iz pšenice, ostalih žit in sladkorne pese, leta 2020 pa že 17,2 bilijonov litrov. Zaradi povečane porabe etanola za pogon vozil je Brazilija postala glavna svetovna ponudnica etanola. Ta naj bi beležila 7,5 % letno rast proizvodnje.

Slika 14: Proizvodnja biodizla v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

EU je največja svetovna porabnica biodizla, saj porabi kar 48 % svetovne proizvodnje in je neto uvoznica biogoriv. Poraba naj bi po izračunih OECD dosegla do leta 2019 kar 24,4 bilijonov litrov na leto. Pri ceni biodizla se pričakuje trend naraščanja. V obdobju 2009 do 2019 naj bi po napovedih OECD-FAO narastla iz 107 USD/hl na okoli 144 USD/hl (OECD-FAO ..., 2010). Rahlo višje cene napoveduje FAPRI. Od leta 2009, ko je bila cena 103 USD/hl, naj bi se do leta 2019 zvišala na 147 USD/hl (Carriquiry in sod., 2010).

EU porabi zaradi vplivov politike 12,6 % biogoriv (Fonseca in sod., 2010), brez nje pa samo 4,5 %. Iz tega lahko sklepamo, da je vpliv politike EU na porabo biogoriv zelo izrazit in jo podpira. Poraba biodizla bo predvidoma celotno prihodnje desetletje malo manjša kot poraba etanola (Prospects for ..., 2010).

4.3 PRIREJA MESA

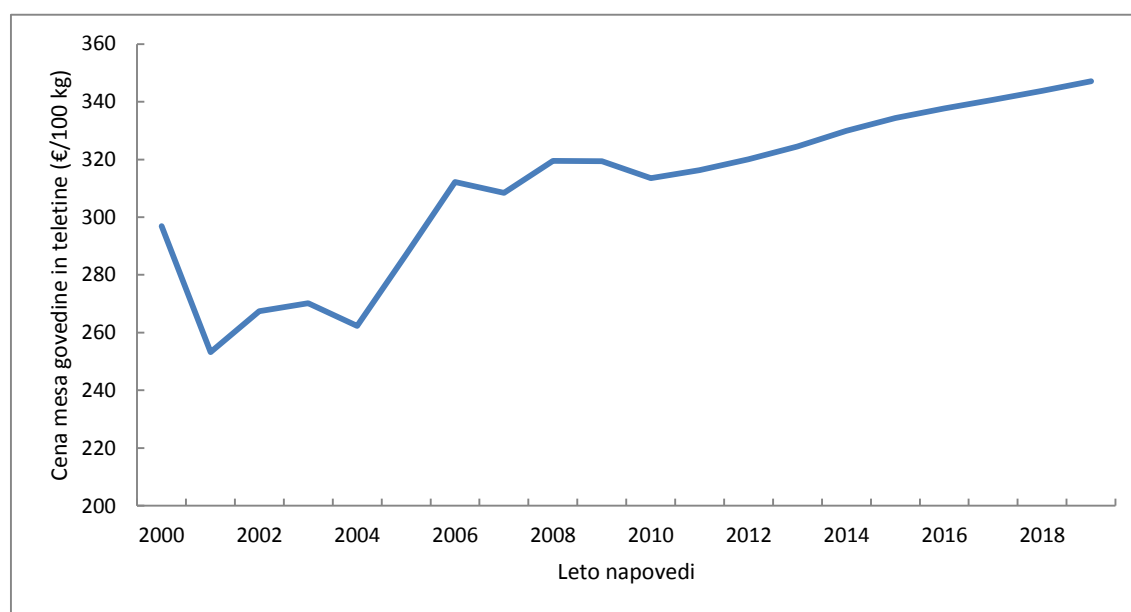
Za proizvodnjo mesa je bila za prejšnji dve desetletji značilna 2,75 % letna rast (Nowicki in sod., 2006). Leta 2009 je bila rast trga z mesom le 1,0 % (Agricultural commodity ..., 2010). Svetovna poraba mesa bo po napovedi OECD-FAO rastla za 1,9 % na leto in 1,6 % po napovedi FAPRI, kar je počasneje kot v prejšnjih desetletjih zaradi višjih proizvodnih stroškov in omejene razpoložljivosti naravnih virov.

EU je neto izvoznica ovčetine in perutnine in naj bi to lastnost v prihodnosti še okrepila (Prospects for ..., 2009). To ne velja za svinjsko meso, ker na tem trgu izgublja moč, čeprav zelo počasi. Prav tako je postala neto uvoznica govejega mesa. Poraba vsega mesa je znašala 85,1 kg na prebivalca leta 2008. Do leta 2019 predvidevajo, da bo poraba ostala na 85 kg na prebivalca (Prospects for ..., 2010). Leta 2020 pa naj bi presegli porabo iz leta 2008 za 0,4 kg. Svinjsko meso bo ostalo še vedno najpomembnejše meso pri evropskih porabnikih, sledilo bo meso perutnine, govedi in drobnice.

4.3.1 Govedina in teletina

Cena

Proizvodnja govedine in teletine je bila v primerjavi s proizvodnjo drugega mesa v preteklosti največkrat prizadeta zaradi padca povpraševanja (Agricultural commodity ..., 2010). Potrošniki so zaradi upada prihodkov prešli na cenejše alternative. Na rast cen so vplivale najbolj cene žit in produktov oljnic, ki jih uporabljajo za krmo, saj so cene le teh močno narastle. V primerjavi z obdobjem 2000-2009 naj bi cene do leta 2019 po napovedi FAPRI narastle za 23 % (slika 15).

Slika 15: Cena govejega mesa in teletine v EU po napovedi FAPRI od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)

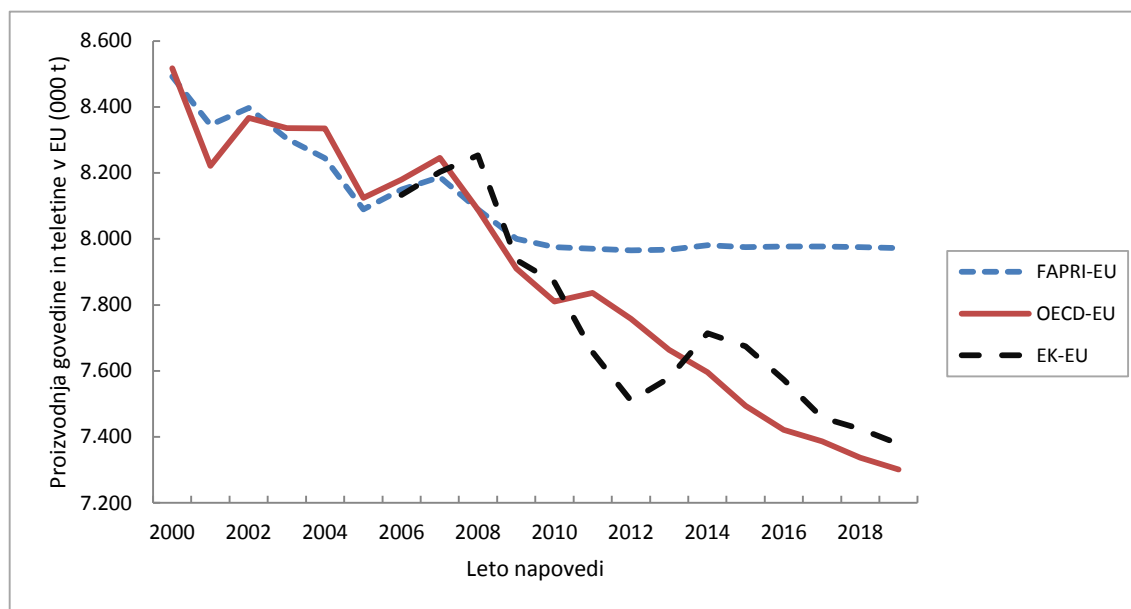
Cena govejega mesa in teletine od leta 2001 dalje vztrajno raste. Cena je iz leta 2000 v letu 2001 padla za 44 EUR/100 kg. Od leta 2004 dalje je cena v prihodnjih dveh letih močno

narastla in leta 2006 presegla 300 EUR/100 kg. Sledila sta dva manjša padca cene. FAPRI napoveduje po letu 2010 rast cene. Leta 2019 naj bi bila cena že blizu 350 EUR/100 kg govedine in teletine.

Proizvodnja

V primerjavi z drugimi sektorji je bil sektor govejega mesa močno prizadet zaradi padca povpraševanja, ki je nastal v času razmeroma visokih cen govejega mesa (Agricultural commodity ..., 2010). V EU bo po napovedih proizvodnja rahlo padla. Za ZDA in Brazilijo je predvidena rast, prav tako za svet.

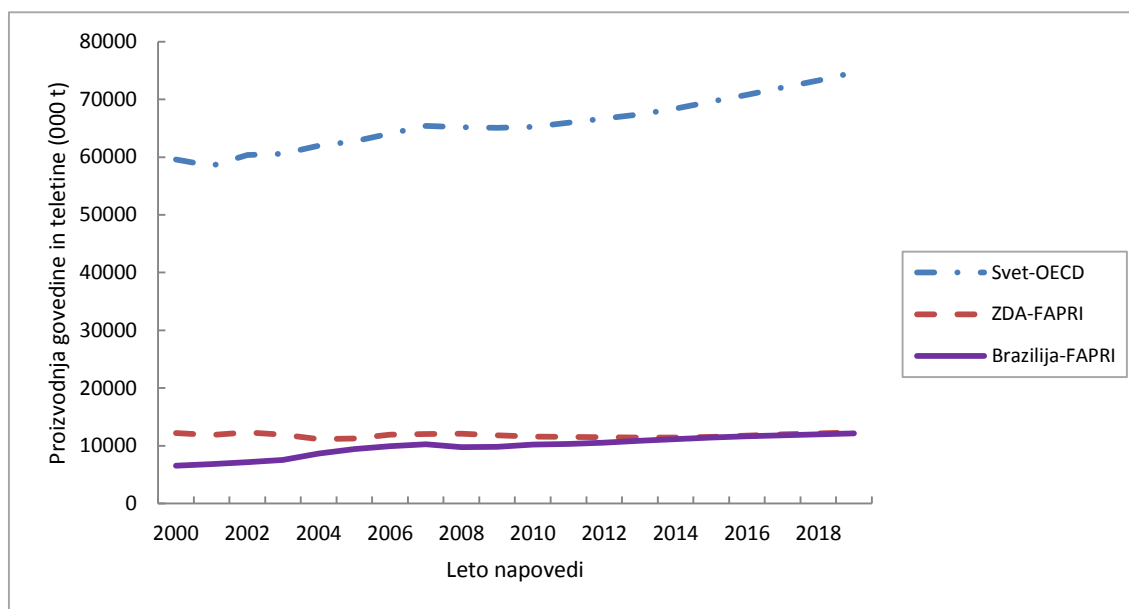
Sanitarna in fitosanitarna vprašanja ter varnost hrane bodo še naprej vplivali na svetovni trg z mesom (Carriquiry in sod., 2010). Tržna cena govejega mesa je bila najvišja leta 2008 zaradi majhnega uvoza v EU. Do njega je prišlo zaradi neskladnosti s predpisi EU o sledljivosti v Braziliji in zaradi vladnih posegov v Argentini. Padec povpraševanja v EU in izvozni potencial, ki je v luči slabšanja makroekonomskega okolja, vzporedno s pričakovanji ponovnega vstopa brazilskega trga na trge EU, bosta vplivala na padec cene govejega mesa v EU. To bo vodilo do padca prireje mesa na kratek rok.

Slika 16: Proizvodnja govedine in teletine v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Na srednji rok načrtujejo zmanjšanje govejih čred, kar bo vplivalo na nadaljnje upadanje proizvodnje govejega mesa (Agricultural commodity ..., 2010). Leta 2019 bo dosežena proizvodnja znašala 7,4 milijonov ton (slika 16), kar bo v primerjavi z letom 2007 4,3 % manj. Proizvodnja je v EU leta 2009 padla za 2 %.

Proizvodnja govedine in teletine v EU naj bi po napovedi in ocenah vseh treh organizacij obe desetletji padala. Po ocenah FAPRI in OECD je proizvodnja leta 2000 znašala 8,5 milijonov ton. Po napovedi FAPRI naj bi proizvodnja padla do leta 2019 le za pol milijona tone, medtem ko predvidevata EK in OECD večji padec in sicer kar za en milijon ton. Po letu 2010 se količina proizvedenega mesa naj ne bi bistveno spreminjala le po napovedi FAPRI.

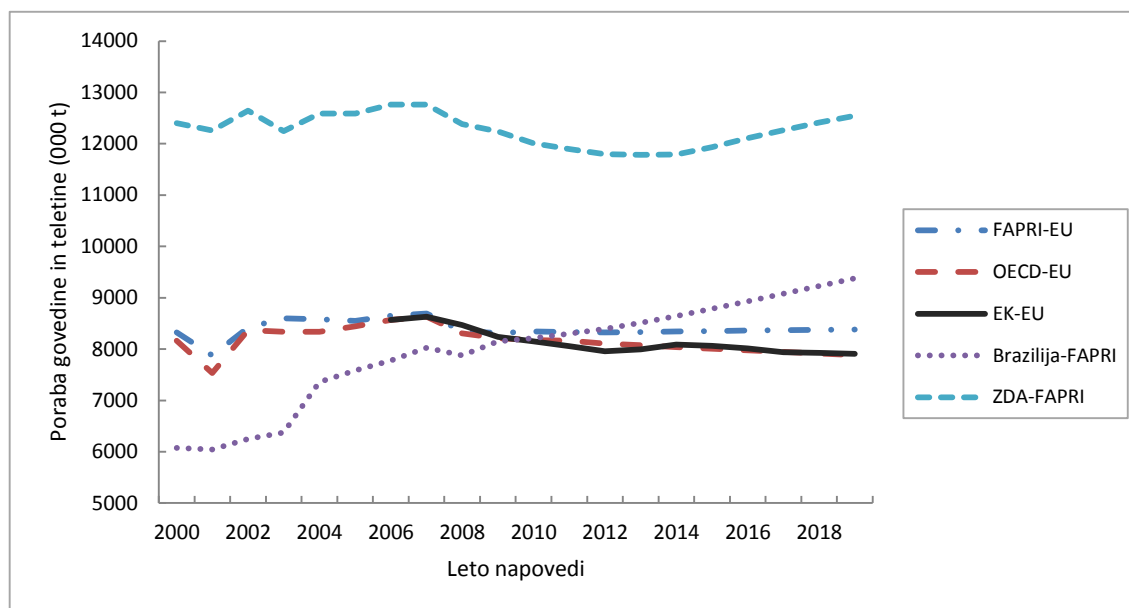

Slika 17: Proizvodnja govedine in teletine v Braziliji in ZDA v primerjavi s svetovno proizvodnjo od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010)

Slika 17 prikazuje napovedi treh svetovnih organizacij za proizvodnjo mesa do leta 2019. V EU predvidevajo rahel padec proizvodnje, medtem ko bo svetovna proizvodnja rastla. Veliko rast pričakujejo v Braziliji in ZDA. Proizvodnja naj bi rastla tudi zaradi višjih cen na svetovnem trgu in zaradi okrevanja trga (Agricultural commodity ..., 2010). Po napovedih OECD bo proizvodnja rastla 1,4 % na leto, po napovedih FAPRI pa manj (0,9 % na leto). Po napovedi OECD naj bi svetovna proizvodnja mesa ves čas rahlo rastla. Leta 2019 naj bi dosegla že skoraj 75 milijonov ton, kar je 15 milijonov ton več v primerjavi z

letom 2000. Proizvodnja govedine in teletine se po ocenah FAPRI v ZDA ne bo bistveno spreminjala in se bo ves čas gibala okoli 15 milijonov ton. V Braziliji naj bi proizvodnja rastla, tako da bi se iz leta 2000 do 2019 povečala za 5,5 milijonov ton na leto in bi dosegla malo več kot 12 milijonov ton proizvedenega govejega in telečjega mesa na leto.

Poraba

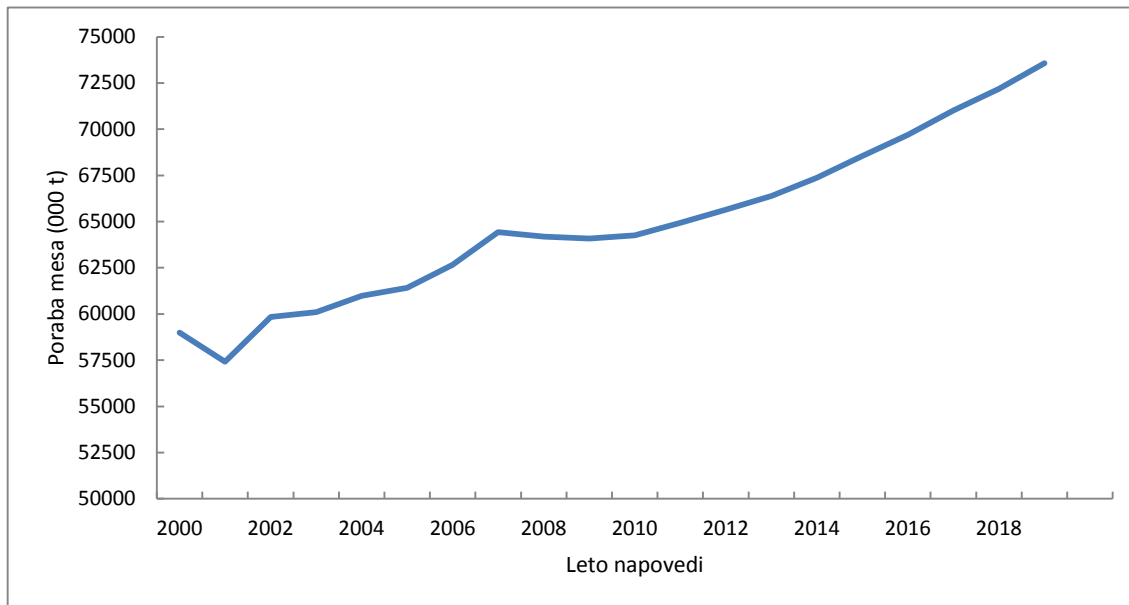

Slika 18: Poraba govedine in teletine v EU, Braziliji in ZDA v obdobju napovedi od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Pri porabi mesa v EU ne pričakujejo velikih sprememb (slika 18). Daleč največja poraba je v ZDA. Svetovna poraba bo strmo rastla in bo leta 2019 dosegla 74 milijonov ton. Od leta 2000 naj bi se svetovna poraba povečala za 15 milijonov ton. Velik del te porabe lahko pripišemo državam v razvoju.

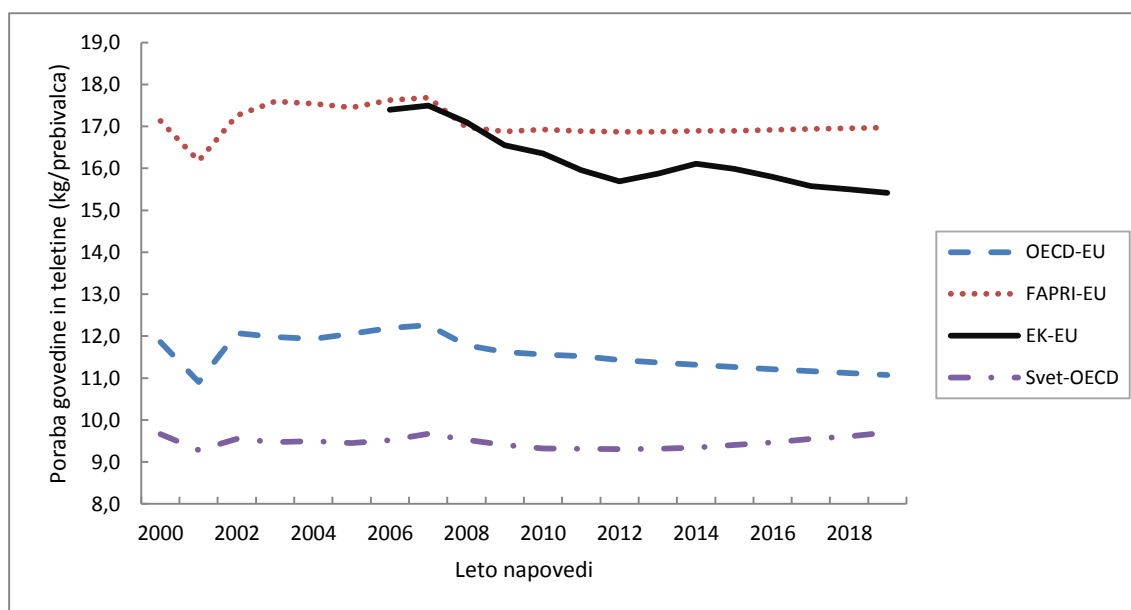
Po izračunih EK bo poraba v primerjavi z letom 2009 padla za 4 % (Prospects for ..., 2010). Poraba govedine v EU po napovedi Evropske komisije in OECD naj bi bila skoraj enaka. Med njunima napovedma ni bistvenih razlik. Sicer naj bi poraba po letu 2010 rahlo padala in do leta 2019 padla na 8 milijonov ton govedine in teletine. FAPRI prav tako napoveduje padec, vendar naj bi bila leta 2019 poraba po njegovi napovedi za 500 tisoč ton višja. V Braziliji poraba govedine in teletine že od leta 2000 naprej raste. V primerjavi z EU pričakujejo za milijon ton višjo porabo govedine in teletine kot v EU, po ocenah

FAPRI. Največjo porabo govedine in teletine FAPRI napoveduje ZDA, okoli 12 milijonov ton mesa/leto (slika 18).

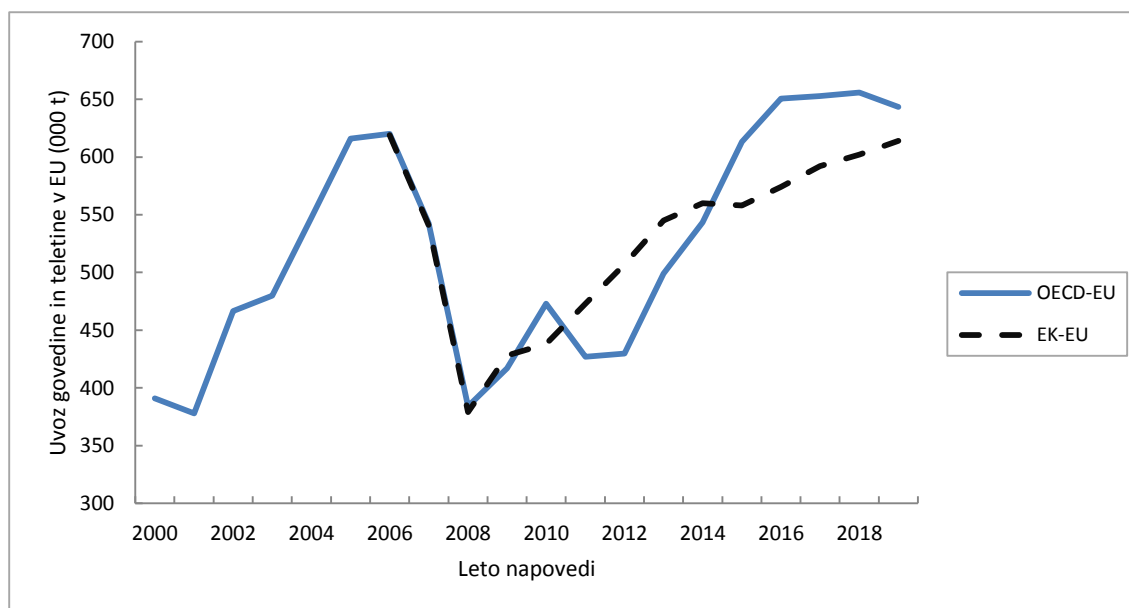
Slika 19: Svetovna poraba mesa od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)

Poraba govedine in teletine na prebivalca bo po napovedih FAPRI 17,0 kg na leto. OECD sicer ni enakega mnenja in naj bi bila poraba med 11 in 12 kg. Evropska komisija predvideva, da bo poraba na prebivalca do leta 2020 padla na 15,4 kg na leto, kar je kar 7 % manj kot leta 2009. Svetovna poraba je najnižja in bo leta 2019 dosegla komaj 10 kg govedine in teletine na prebivalca letno (slika 20). Na to količino zagotovo vplivajo revni deli sveta in verska prepričanja. Sicer večjih nihanj pri porabi mesa na prebivalca za enkrat ni pričakovati.

Slika 20: Napovedi o količini porabljenega mesa govedine in teletine na prebivalca letno na svetu in v EU (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

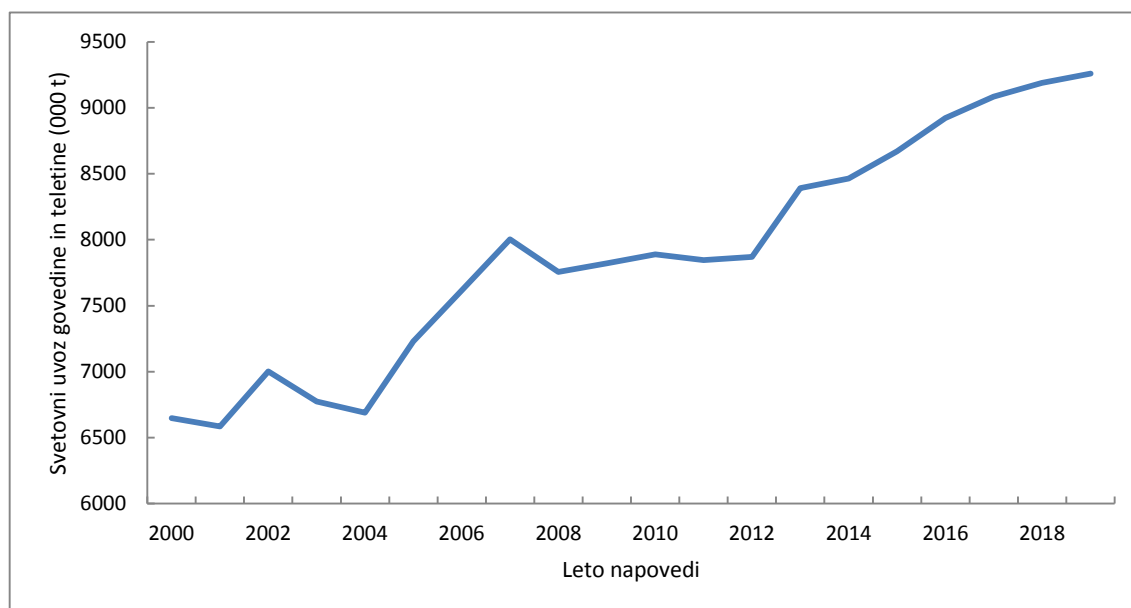
Uvoz

Slika 21: Uvoz govedine in teletine v države EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Uvoz na svetovni ravni bo ves čas rasel (slika 21). Do leta 2019 naj bi svetovni uvoz znašal skoraj 9,5 milijonov ton. EU je neto uvoznica govejega mesa. Po napovedi Evropske komisije bo uvozila leta 2017 malo več kot 600 tisoč ton mesa govedine in teletine. Po napovedi OECD bo količina uvoza rastla od leta 2012 do leta 2016. Do leta

2019 se uvoz ne bo večal, znašal naj bi okoli 650 tisoč ton mesa govedine in teletine na leto. Ob predpostavki, da bo Brazilija izpolnila zahteve EU in bo dosegla popolno skladnost glede sledljivosti, ki je bila zahtevana do leta 2010, bo zapolnjena vrzel in bi lahko dosegli do leta 2019 608 tisoč ton uvoza govejega mesa (Prospects for ..., 2009). FAPRI pričakuje počasen padec povpraševanja in ponudbe in zmerno rast neto uvoza v drugem delu projekcij. Na uvoz v EU (slika 21), ki se bo v prihodnost še povečal, bo vplivala večja kakovost mesa iz Argentine in Urugvaja.

Slika 22: Svetovni promet govedine in teletine od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)

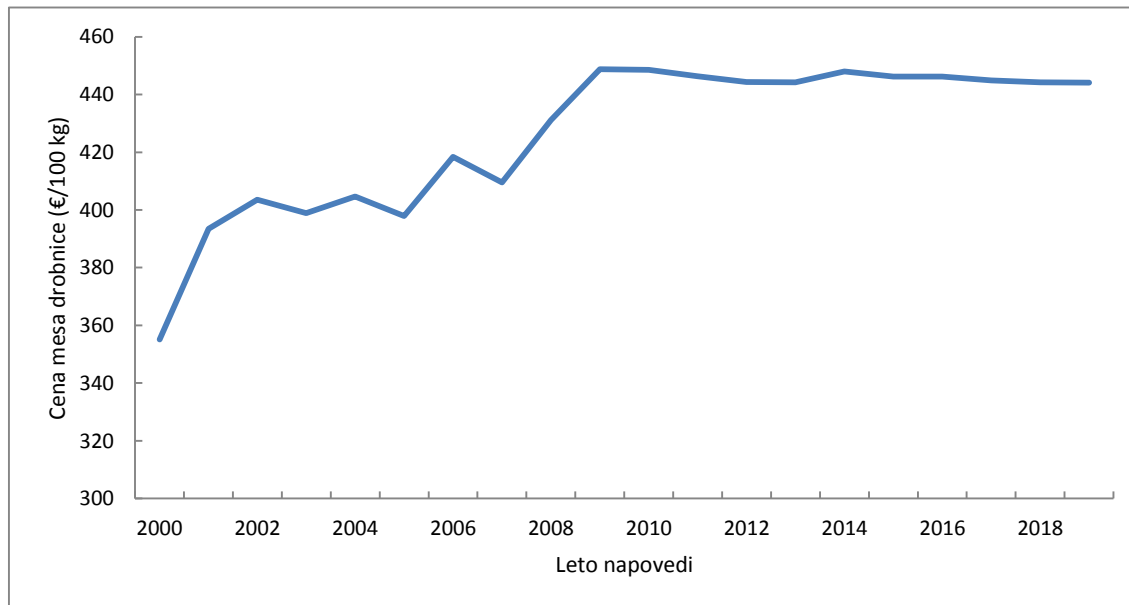
Promet z govedino in teletino je v svetovnem merilu že od leta 2000 v porastu. Ta rast naj bi se nadaljevala tudi v naslednjem desetletju. Uvoz naj bi se povečal iz 6,6 milijonov ton v letu 2000 na 9,2 milijonov ton v letu 2019.

4.3.2 Meso drobnice

Cena

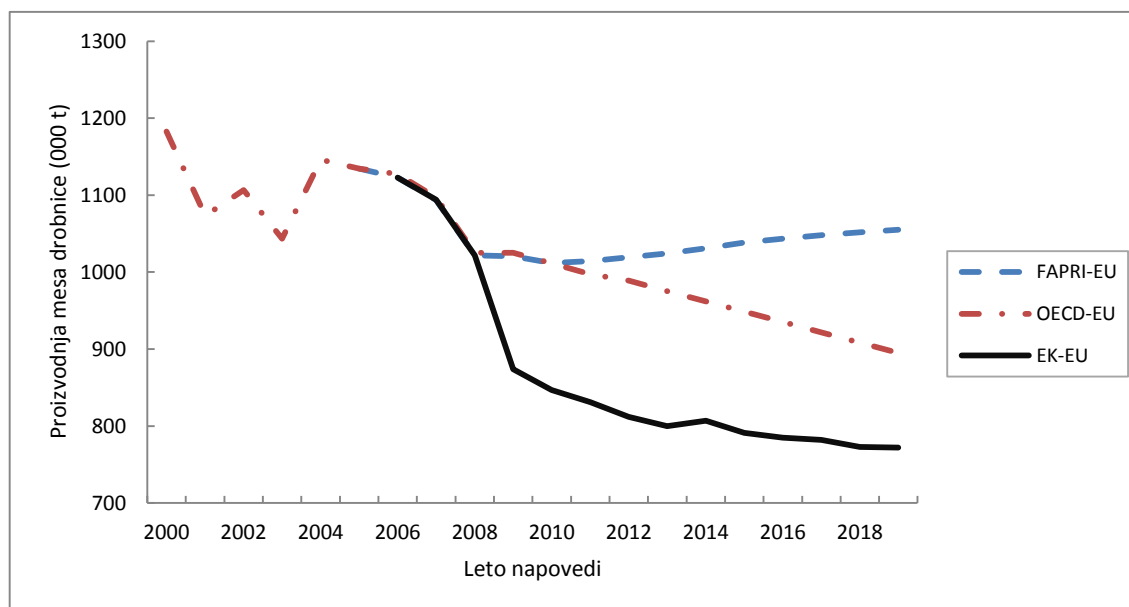
Cena mesa drobnice je vse od leta 2000 do leta 2009 rastla (slika 23). Narastla je iz 355 EUR/100 kg na 449 EUR/100 kg. V letih 2005 in 2007 sta se zgodila dva manjša padca cene. Po napovedi FAPRI naj bi letu 2009 sledilo desetletje, v katerem se naj bi zgodil rahel padec cene mesa drobnice. Do leta 2019 naj bi proizvajalci izgubili 5 EUR/100 kg.

Sicer je cena za 100 kg mesa drobnice še vedno višja, kot je cena mesa govedine in teletine ter svinjine.

Slika 23: Cena mesa drobnice po napovedi FAPRI od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)

Proizvodnja

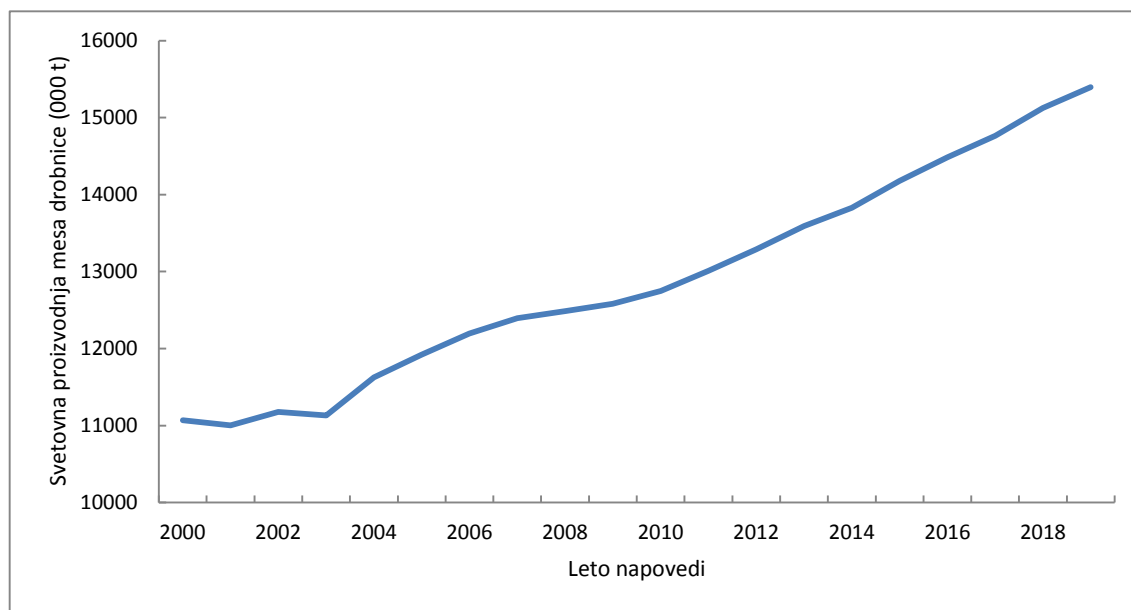
Slika 24: Proizvodnja mesa drobnice v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

V letu 2008 je proizvodnja močno padla, kar je verjetno posledica izbruha bolezni modrikastega jezika v glavnih območjih proizvodnje (Prospects for ..., 2009). Na srednji

rok pričakujejo padec proizvodnje. Do leta 2019 bo proizvodnja mesa drobnice padla na 772 tisoč ton (slika 24). Skupaj naj bi do leta 2020 v primerjavi z letom 2009 proizvodnja padla kar za 11 % (Prospects for ..., 2010). Leta 2009 je znašala 874 tisoč ton, tri leta prej je presegla en milijon ton letno. Evropska komisija napoveduje velik upad proizvodnje mesa drobnice v EU. Padec se je začel že leta 2007 in naj bi se po napovedi nadaljeval do konca naslednjega desetletja. Padec naj bi bil iz 1,1 milijona tone proizvedenega mesa drobnice na 772 tisoč ton leta 2019. Napovedi FAPRI in OECD so malo bolj optimistične, saj naj bi bila proizvodnja mesa drobnice leta 2019 malo višja. Po napovedi OECD naj bi proizvodnja mesa od leta 2008 ves čas padala in naj bi znašala leta 2019 900 tisoč ton. FAPRI ocenjuje, da naj bi od leta 2010 prišlo do rasti proizvodnje mesa drobnice in naj bi do leta 2019 proizvodnja narastla že čez en milijon tone na leto, kar je precej več kot napovedujeta Evropska komisija in OECD.

Padanje neposredne pomoči proizvajalcem pospešuje opuščanje proizvodnje (Prospects for ..., 2010). Močno je na padec vplival visok delež izgub in nižja stopnja produktivnosti, ki sta nastala kot posledica bolezni modrega jezika. Kljub temu bo svetovna proizvodnja mesa drobnice po napovedi OECD v prihodnosti močno rastla (slika 25).

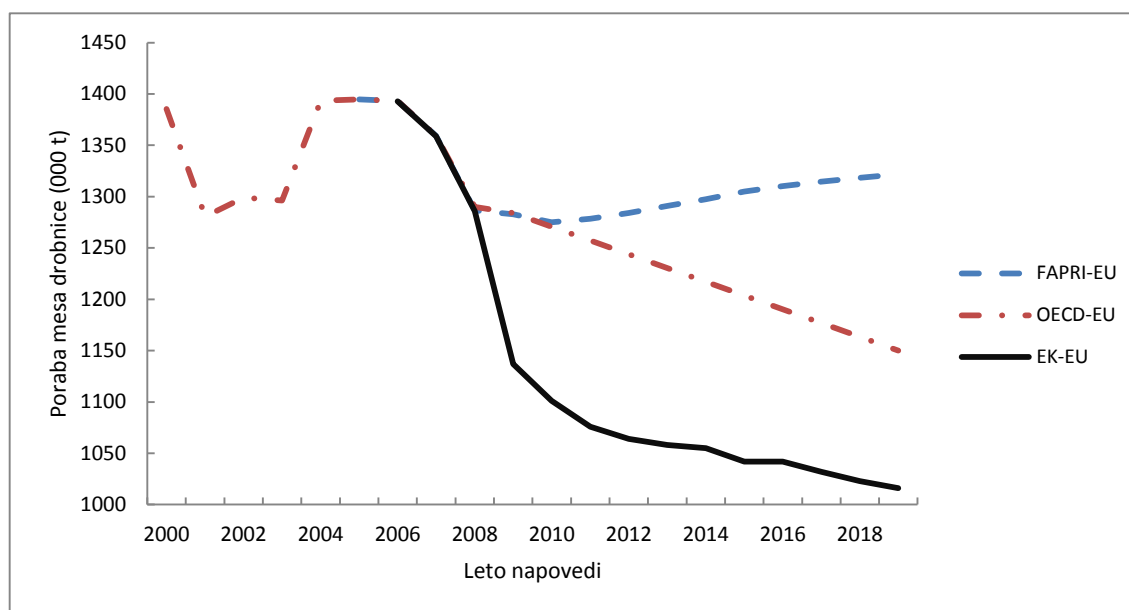
Svetovna proizvodnja mesa drobnice je bila od leta 2000 do leta 2004 skoraj nespremenjena. V tem obdobju je znašala 11 milijonov ton letno. Po letu 2004 je sledila občutna rast proizvodnje mesa drobnice vse do leta 2009, enako naj bi se dogajalo po napovedi OECD tudi v prihodnjem desetletju. Proizvodnja se bo povečala od leta 2004 do leta 2019 za okoli 3,5 milijonov ton mesa drobnice na leto.

Slika 25: Svetovna proizvodnja mesa drobnice od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)

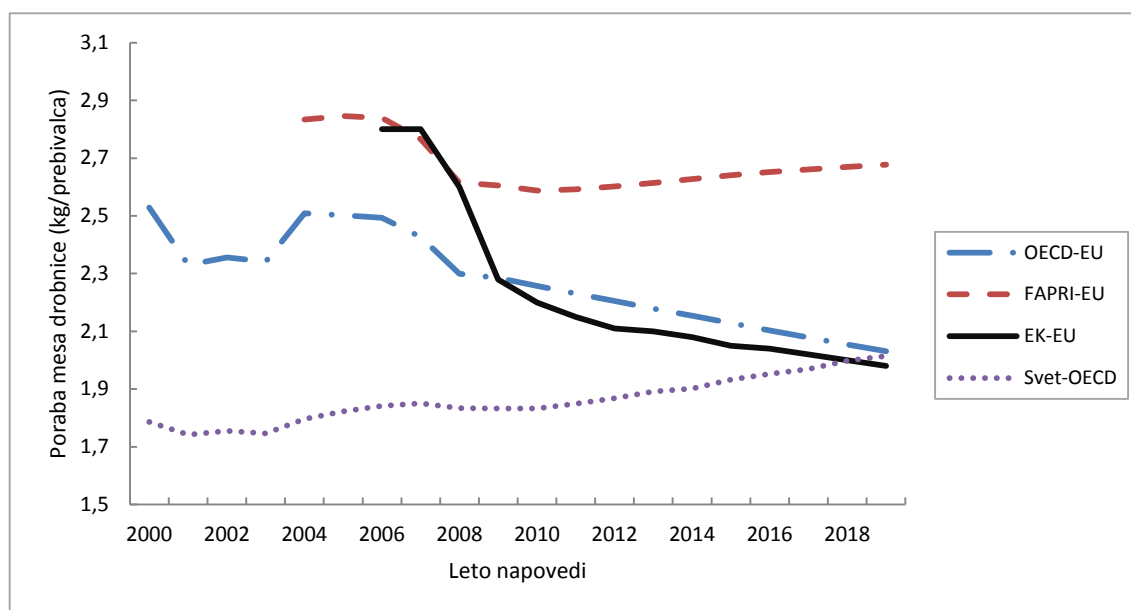
Poraba

Uvoz bo narastel, kar bo pokrilo domače povpraševanje. Poraba je namreč večja, kot je proizvodnja mesa drobnice v EU. Napovedi o količini porabljenega mesa se močno razlikujejo med organizacijami (slika 26). Po napovedi OECD naj bi poraba v naslednjem desetletju vztrajno rastle. Po napovedi EK naj bi poraba v EU močno padla (Prospects for ..., 2010). Padec naj bi bil 6 % zaradi nizke dobave, razmeroma visokih cen in manjšega domačega povpraševanja. Še vedno naj bi bila poraba mesa drobnice leta 2019 v EU več kot en milijon ton, vendar naj bi povpraševanje iz leta 2006 padlo za okoli 400 tisoč ton. Tako kot pri proizvodnji sta FAPRI in OECD bolj optimistični. Po napovedi OECD naj bi bila poraba mesa v EU v upadu, vendar naj bi bila leta 2019 še vedno za 150 tisoč ton višja kot predvideva EK. FAPRI napoveduje po letu 2010 rast povpraševanja po mesu drobnice. Leta 2010 naj bi bila poraba malo manj kot 1,3 milijona tone mesa in naj bi do leta 2019 narastla za 47 tisoč ton. Od napovedi EK o porabi mesa drobnice je napoved FAPRI za leto 2019 višja kar za 300 tisoč ton.

Slika 26: Poraba mesa drobnice v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Pri porabi mesa na prebivalca ni občutnih razlik. Svetovna rast porabe mesa drobnice na prebivalca raste šele v zadnjih letih in bo predvidoma počasi, a vztrajno rastla. Od leta 2000 do leta 2019 naj bi se poraba mesa drobnice na prebivalca povečala za 0,2 kg. Po napovedih FAPRI bo poraba na prebivalca v EU rastla po predhodnem padcu, ki se je zgodil po letu 2007, ko je poraba padla za 0,1 kg. Poraba na prebivalca v EU naj bi po napovedi Evropske komisije do leta 2019 padla pod 2 kg (slika 27), kar je kar 14 % manj kot v letu 2009. Tudi OECD predvideva zmanjšanje porabe mesa drobnice na prebivalca. Do leta 2006 je bilo stanje precej bolj optimistično. Po tem letu se je začel padec porabe mesa drobnice in se naj ne bi končal niti do leta 2019, ko naj bi se poraba zmanjšala še za 0,5 kg na prebivalca EU glede na leto 2006.

Slika 27: Napovedi organizacij o količini porabljenega mesa drobnice na prebivalca v EU in na svetu (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

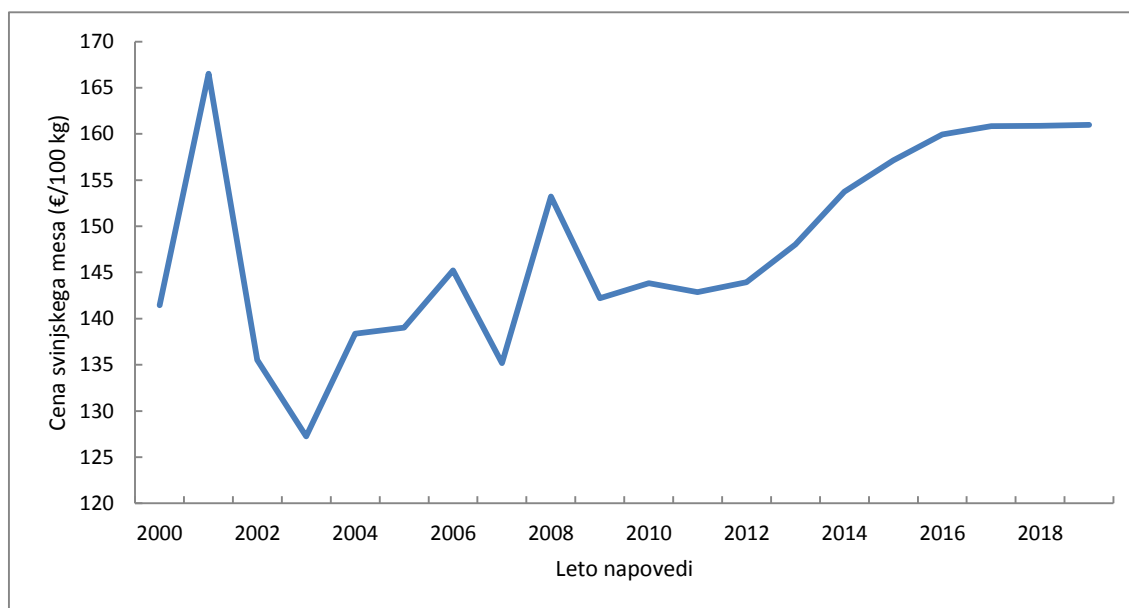
4.3.3 Svinjina

Leto 2009 je trg s svinjskim mesom doživel močan pretres, saj je svetovno povpraševanje močno padlo (Agricultural commodity ..., 2010). Donosnost sektorja je ostala nizka, in sledile so izgube, ki so med drugimi prizadele tudi EU. Na kratek rok bo cena znatno narastla, kar bo odgovor na obnovljeno povpraševanje po gospodarski krizi. Rast sicer predvidevajo v državah v razvoju, ki bodo prispevale veliko večino dodatne proizvodnje. Proizvodnja bo ostala odvisna od okrevanja povpraševanja po svinjskem mesu in omejenega deleža večjih držav izvoznice, ki bodo izpolnjevale evropske sanitarne zahteve (Prospects for ..., 2010). Hitrost in učinkovitost ruskih oblasti, ki zahtevajo razvoj lastnih domačih proizvodnih zmogljivosti, bi lahko imela močan vpliv na evropski izvozni potencial. Pereče vprašanje v prihodnosti bo ostala nevarnost širjenja afriške prašičje kuge iz Rusije v EU.

Cena

Dogajanje na trgu s svinjskim mesom je zelo pestro, kar se odraža tudi na ceni. V obdobju 2007-08 se je zgodila rast cene svinjskega mesa. Sledilo je leto 2009, ko je cena svinjskega mesa padla, vzporedno s stroški krme. Zgodil se je tudi padec povpraševanja po mesu. Obdobju po svetovni gospodarski krizi naj bi sledila trajno rast cene kot odgovor na povečano povpraševanje po svinjskem mesu (Agricultural commodity ..., 2010). Po

napovedi FAPRI pričakujejo močno rast cen svinjskega mesa po letu 2013. Najvišjo ceno je meso doseglo leta 2001, ko je bila 167 EUR/100 kg. Temu letu je sledil močan padec. Cena je v dveh letih padla za 40 EUR/100 kg svinjskega mesa. Potem so sledila manjša nihanja. Po letu 2011 FAPRI napoveduje rast vse do leta 2017, ko naj bi se cena svinjskega mesa ustalila pri 161 EUR/100 kg.

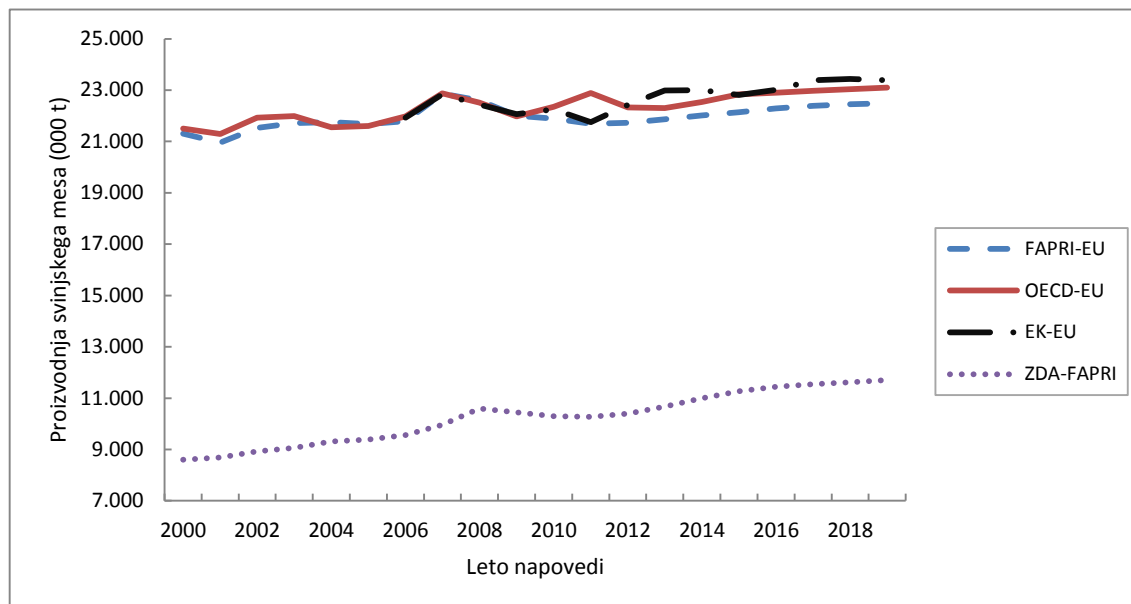

Slika 28: Napovedi gibanja cene svinjskega mesa od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)

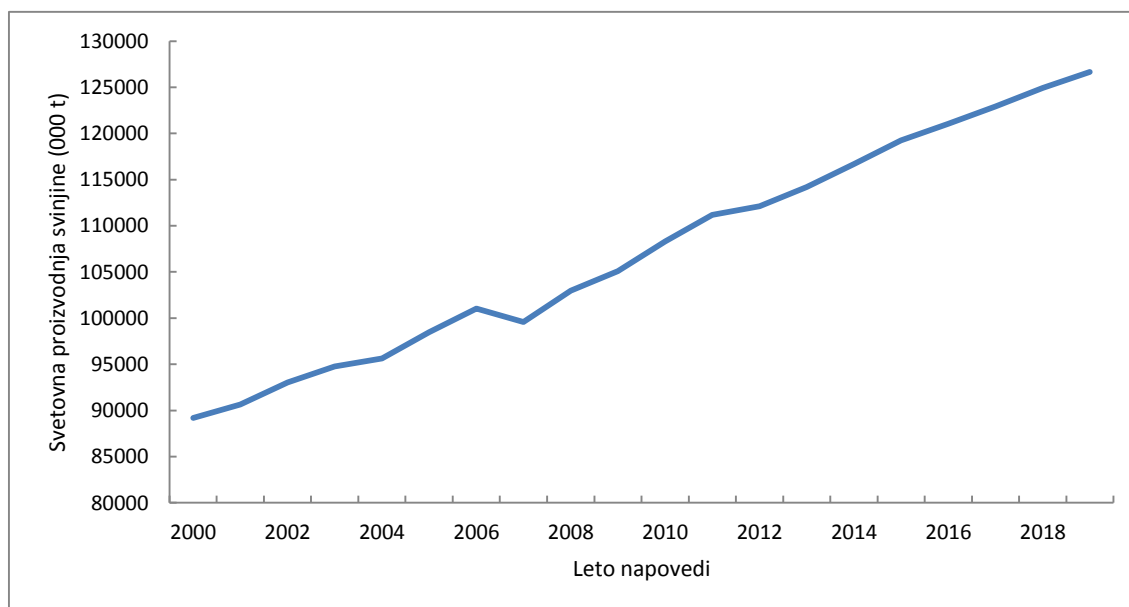
Proizvodnja

Na veliko zmanjšanje staleža prašičev v letu 2008 je vplival močan dvig stroškov proizvodnje v obdobju 2007 do 2008 (Prospects for ..., 2010). Črede so se zmanjšale za 4,4 %. Evropska cena prašičev je bila leta 2009 pod ravniyo iz leta 2008, medtem ko je bila cena pujskov na razmeroma visoki ravni. Proizvodnja je leta 2009 padla na 22,2 milijonov ton mesa. Svetovna proizvodnja bo v naslednjih desetih letih nespremenjena (slika 29). Rahel padec se je zgodil le leta 2006 in 2007. Po napovedih OECD, FAPRI in EK se v preteklosti s proizvodnjo ni dogajalo nič pretresljivega in tudi v prihodnosti ne napovedujejo večjih pretresov. Zgodila naj bi se le rahla rast proizvodnje v EU. Ta naj bi se gibala okoli 23 milijonov ton svinjskega mesa leta 2019 in naj bi od leta 2010 narastla le za en milijon ton. Tudi proizvodnja svinjskega mesa v ZDA je v preteklosti po podatki FAPRI ves čas rastla. Rast naj bi se nadaljevala tudi v prihodnjem desetletju in naj bi od

leta 2000, ko je znašala 8,5 milijonov ton svinjskega mesa, do leta 2019 narastla za tri milijone ton.

Slika 29: Proizvodnja svinjskega mesa, kot jo napovedujejo organizacije za EU in ZDA od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

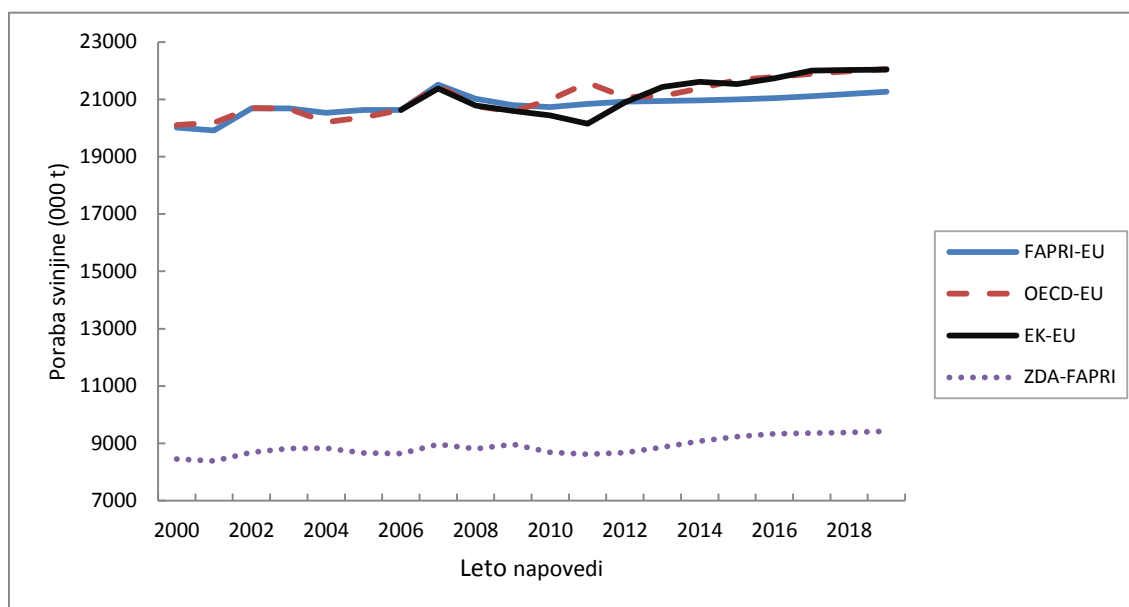
Slika 30: Svetovna proizvodnja svinjskega mesa od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)

Svetovna proizvodnja svinjskega mesa je preteklo desetletje rastla, razen leta 2007, ko se je zgodil rahel padec. V prihodnjem desetletju pričakujejo konstantno rast. Do leta 2019

naj bi dosegla svetovna proizvodnja svinjskega mesa že 126,6 milijonov ton. Proizvodnja bi v obdobju od leta 2000 do leta 2019 narastla za 37,5 milijonov ton svinjskega mesa.

Poraba

Poraba mesa naj bi se izboljšala v naslednjem desetletju. Leta 2019 bo poraba dosegla 22 milijonov ton mesa (slika 31), leta 2020 naj bi narastla še za 0,3 milijonov ton mesa, kar je 8 % rast na srednji rok. Na porabo ni negativno vplivala samo svetovna gospodarska kriza, temveč vplivala tudi bolezen H1N1 (Agricultural commodity ..., 2010). Poraba bo rastla, čeprav počasneje kot v prejšnjih desetletjih zaradi tekmovanja s perutninskim mesom in zaradi nespremenjenih cen krme (Prospects for ..., 2009).

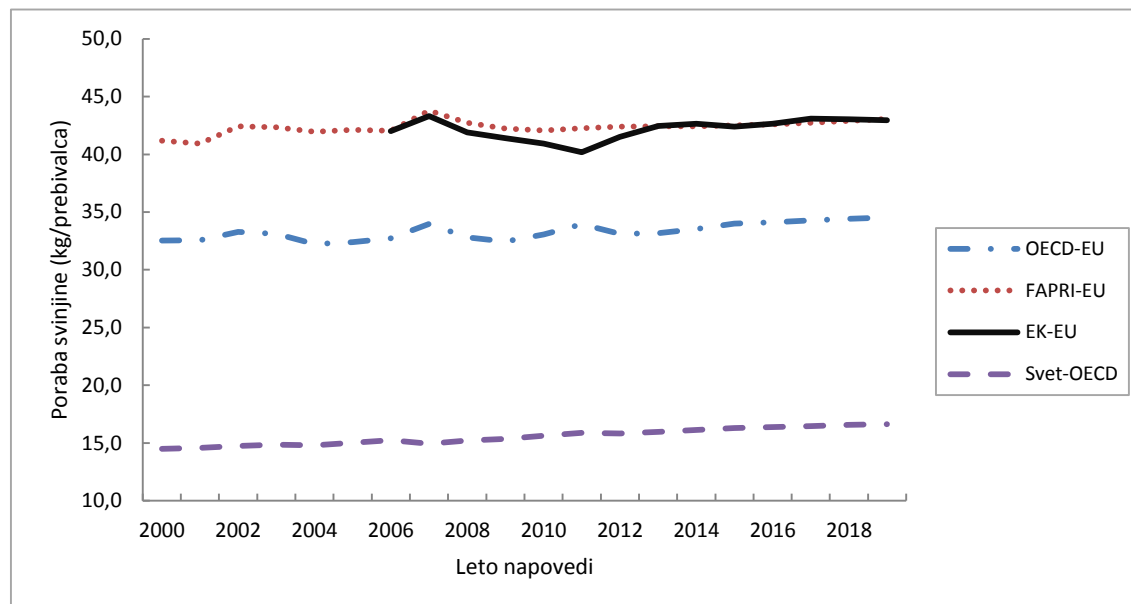

Slika 31: Poraba svinjskega mesa v EU in v ZDA od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Po napovedi FAPRI naj bi letna poraba narastla od leta 2000 do 2019 iz 20 na 21 milijonov ton svinjskega mesa. Po napovedi OECD naj bi narastla na 22 milijonov ton. Enako oziroma zelo podobno napoved kot OECD je podala Evropska komisija. V ZDA je v preteklem desetletju rastla in naj bi rastla tudi v prihodnjem desetletju. Vendar do leta 2019 naj ne bi presegla 10 milijonov ton svinjskega mesa.

Količina porabljene svinjine v EU se bo gibala med 40 in 45 kg na prebivalca po napovedi FAPRI in EU (slika 32). Po napovedi OECD se bo poraba gibala med 30 in 35 kg. Poraba

mesa na prebivalca na svetu bo 15 kg in bo do leta 2019 še vedno manj kot 20 kg. Evropska komisija predvideva 5 % rast porabe svinjskega mesa do leta 2020 za EU.

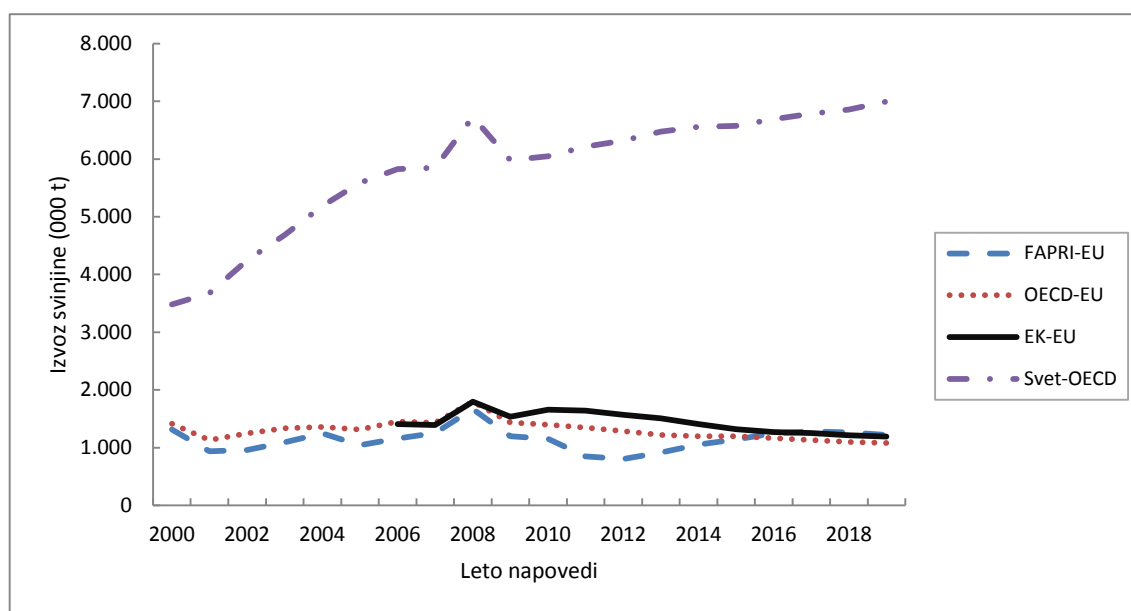

Slika 32: Napovedi o količini porabljenega svinjskega mesa na prebivalca v EU in na svetu od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Izvoz

Izvoz iz EU bo padel. Izguba bi lahko bila med 8 in 15 odstotnih točk svetovnega tržnega deleža (Agricultural commodity ..., 2010). Po napovedih OECD lahko pričakujemo na EU trgu s svinjskim mesom, da bo neto izvoz padel zaradi političnih reform, padca domače proizvodnje in večje porabe mesa v EU. Spremembe se bodo dogajale tudi v Rusiji, ki je ena pomembnejših uvoznic svinjskega mesa zaradi večje rasti domače proizvodnje, ki jo bo spodbujala državna politika, zaradi želje po večji samooskrbi. Tudi Kitajska bo imela vpliv na dogajanje na trgu, saj je iz neto uvoznice postala manjša neto izvoznica leta 2009. Svojo izvozno moč namerava v prihodnosti krepiti. Izvoz mesa prašičev je leta 2009 doživel precejšen padec v primerjavi z letom 2008, zaradi manjšega povpraševanja po svetu in zaradi ukinitve izvoznih nadomestil za prašičje trupe in kose (Prospect for ..., 2010). Izvoz živih prašičev se je povečal kar za 55 %. Na izvoz prašičjega mesa bo vplivala tudi krepitev evra, kar bo vplivalo na postopno zmanjšanje izvoza EU. Ta naj bi padel pod 1,2 milijona tone (slika 33) oziroma kar za 23 %.

Izvoz iz EU se je rahlo povečal le leta 2008. Po ocenah FAPRI se je leta 2008 zgodil padec v izvozu svinjskega mesa in naj bi se nadaljeval vse do leta 2012. Do leta 2019 naj bi izvoz narasel na 1,2 milijona tone svinjskega mesa, kot napoveduje tudi Evropska komisija. Evropska komisija napoveduje po letu 2010 rahlo padanje izvoza iz EU, enako tudi OECD. Svetovni izvoz naj bi rasel obe desetletji. Malo večji skok v svetovnem izvozu se je zgodil v letu 2008, že prihodnje leto se je količina svetovnega izvoza vrnila na raven iz leta 2007. Po predvidevanjih OECD naj bi v prihodnjih desetletjih sledila nadaljnja rast svetovnega izvoza. Tako naj bi od leta 2000 do leta 2019 narasel za 3,5 milijonov ton svinjskega mesa na skoraj 7 milijonov ton.

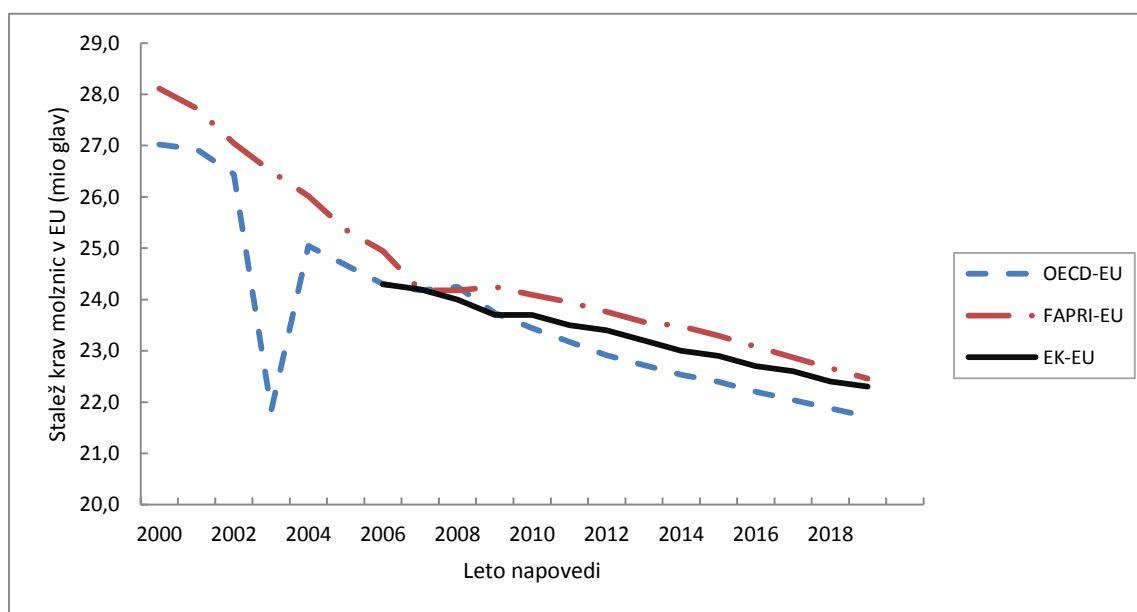
Slika 33: Izvoz svinjskega mesa iz EU v primerjavi z izvozom na svetu od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

4.4 MLEKO IN MLEČNI IZDELKI

Tako proizvodnjo mleka kot proizvodnjo mlečnih izdelkov je prizadela gospodarska kriza (Prospects for ..., 2010). Število proizvajalcev se je manjšalo, kar je zmanjšalo prirejo mleka. Jeseni 2009 je cena narastla. EU je imela omejen izvoz mleka in mlečnih izdelkov iz intervencijskih zalog.

4.4.1 Prireja mleka

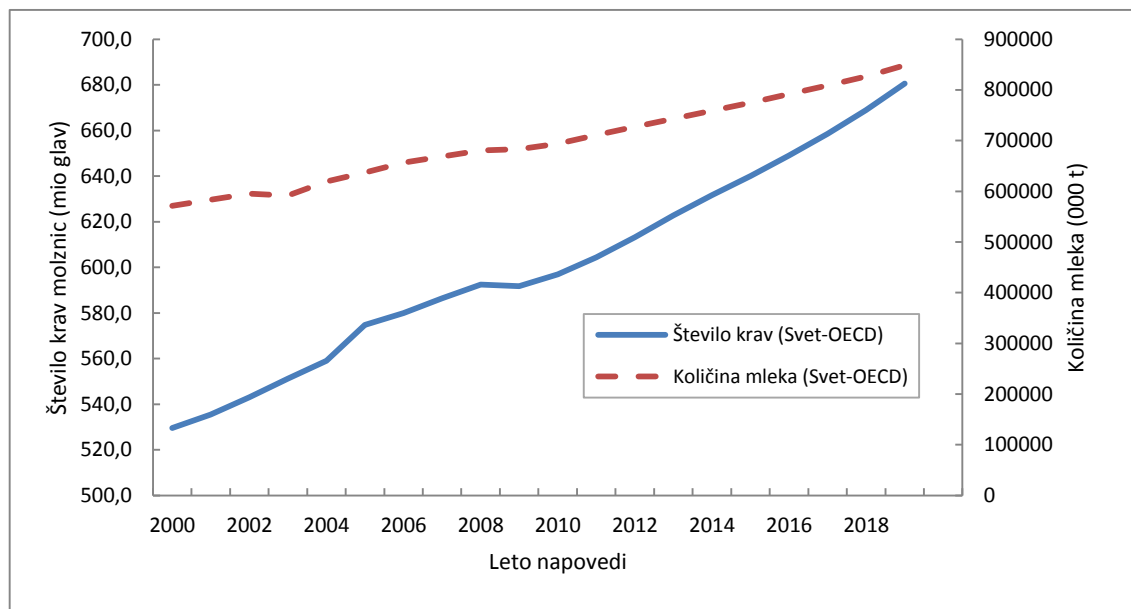
Vse od gospodarske krize leta 2009, se skupno število krav molznic močno manjša (slika 34). Od leta 2009 do leta 2019 se bo populacija krav po napovedi OECD zmanjšala za 2 milijona glav. Tudi EU ima podobne ocene. Organizacija FAPRI ostaja precej bolj optimistična, saj bo populacija krav po njeni napovedi do leta 2019 manj upadla. V nasprotju z EU (slika 34) se bodo skupno število na svetovni ravni vztrajno večalo (slika 35), kar se bo zgodilo predvsem v državah v razvoju. Proizvodnja mleka naj bi od leta 2010 naprej rasla, vendar naj bi ostala pod predvideno potencialno rastjo, ki je predvidena ob postopni odpravi mlečnih kvot aprila 2015 (Prospects for ..., 2010). Vzrok je tudi v vedno večjih stroških s prirejo mleka, ki negativno vplivajo na njeno povečanje.

Slika 34: Stalež krav molznic v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Stalež krav molznic v EU bo padel iz 24 milijonov glav v letu 2009 na 22 milijonov glav leta 2020 (slika 34). Po podatkih OECD se je v EU leta 2003 zgodilo zmanjšanje velikosti populacije krav molznic. Iz leta 2002 na leto 2003 naj bi se zmanjšala velikost črede iz 26,4 na 21,8 milijonov glav živine. Že prihodnje leto naj bi število ponovno narastlo na 25 milijonov glav živine. Po tem letu je vse do leta 2010 število spet začelo padati in naj bi padalo vse do leta 2019, ko naj bi dosegli spet število iz leta 2003, kar je malo manj kot 22 milijonov glav živine. Po napovedi FAPRI je število glav živine od leta 2000, ko naj bi jih

bilo 28 milijonov glav, do leta 2010 padlo na 24 milijonov glav. V prihodnosti pričakujejo nadaljnje padanje števila glav živine. Do leta 2019 naj bi se število glav živine zmanjšalo na 22,3 milijonov. Podoben scenarij za EU napoveduje tudi Evropska komisija.

Slika 35: Število krav molznic in proizvedena količina mleka v obdobju od leta 2000 do 2019 na svetu (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

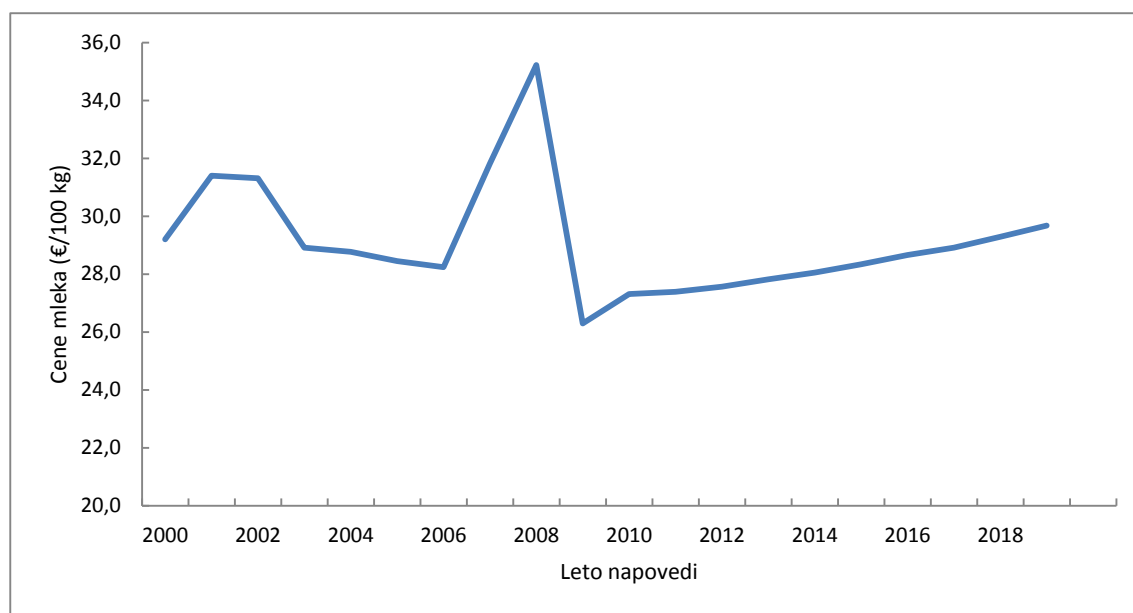
Število krav molznic na svetu bo v prihodnosti rastlo. Rast bo skoraj konstantna in bo od leta 2000, ko je bilo po podatkih OECD na svetu 530 milijonov glav živine, do leta 2019 število glav narastlo na 680,6 milijonov glav. Prav tako bo rastla količina mleka. Ta je leta 2000 znašala 571 milijonov ton. Leta 2019 naj bi svet proizvedel 848 milijonov ton mleka.

Cena

Močan potencial rasti cene mleka in mlečnih izdelkov v naslednjem desetletju bi lahko povezali z naraščanjem števila prebivalstva in s povečanjem povpraševanja. Vzroka bi med drugim lahko bila tudi v vse večji popularnosti mlečnih izdelkov in rastočih prihodkih v državah v razvoju (Agricultural commodity ..., 2010). Znatna rast cene je vidna pri mleku v obdobju 2009-10, ko se stanje na trgu po gospodarski krizi popravlja.

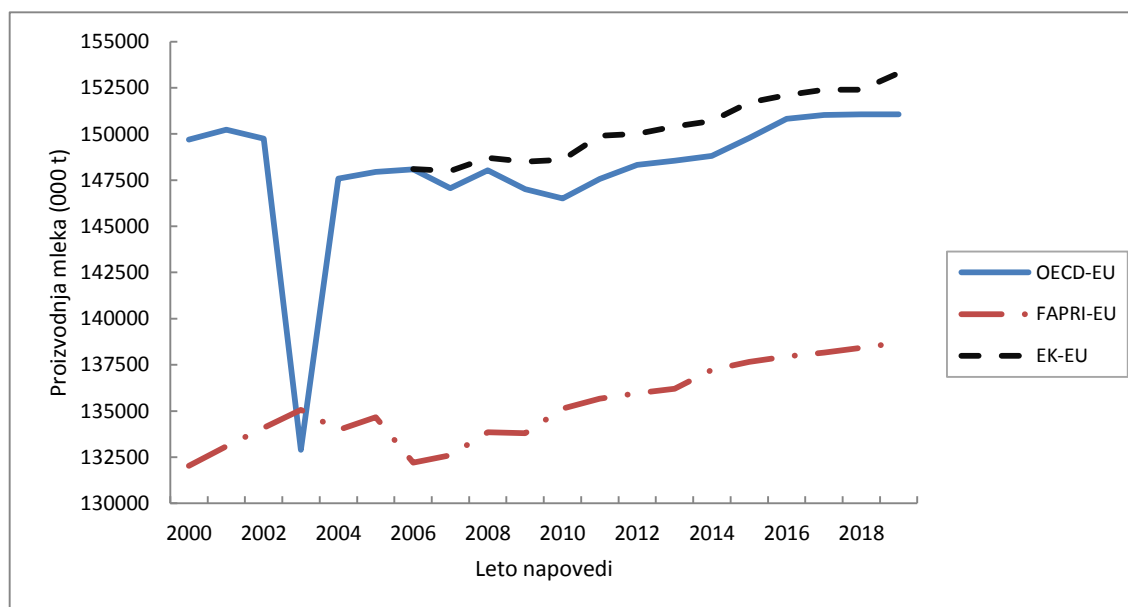
Cena mleka bo od leta 2010 do leta 2019 narastla iz 27,50 na 29,50 EUR/100 kg (slika 36). V preteklem desetletju sta se zgodili dve nihanji, ko je cena najprej narastla in potem padla. Prvi padec se je zgodil leta 2003, sledilo je obdobje treh let, ko je cena rahlo padala.

Leta 2007 in 2008 je cena mleka skokovito narastla in dosegla 35,2 EUR/100 kg. Že naslednje leto je cena padla na 26,3 EUR/100 kg. V prihodnjih desetih letih pričakujejo rast, vendar ta ne bo tako skokovita in naj bi po podatkih FAPRI narastla na 29,7 EUR/100 kg.

Slika 36: Napovedi gibanja cene mleka po FAPRI v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)

Proizvodnja

Slika 37: Napoved za proizvedeno količino mleka v EU v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

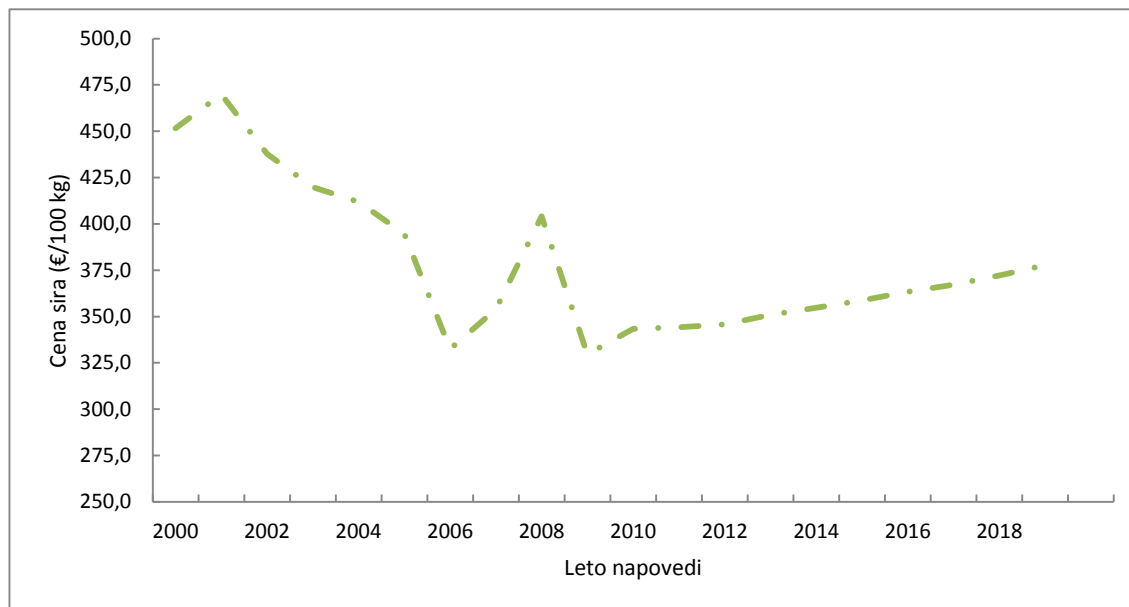
Svetovna proizvodnja mleka (slika 37) bo ves čas napovedi rahlo rastla, število krav molznic pa bo rastlo rahlo močnejše. Populacija krav se bo v EU spreminjala ravno v obratni smeri kot v svetu.

Proizvodnja je leta 2009 rastla samo še 1 %, zaradi reakcije proizvajalcev na nizko ceno mleka. V obdobju projekcij naj bi, glede na obdobje 2007-09, ko je bila najhujša kriza, dosegli 2,2 % rast na leto. Povpraševanje potrošnikov po mleku in mlečnih izdelkih se večja z njihovimi dohodki. Že leta 2010 se je pokazalo okrevanje trga z večjim povpraševanjem in vrnitev zaupanja vanj. Med napovedma OECD in Evropske komisije je zelo majhna razlika, medtem ko je napoved za proizvedeno količino mleka v EU, ki jo je predstavila FAPRI precej nižja.

EU bo začela opuščati kvote. Popolnoma jih bo opustila leta 2015, kar pomeni, da ne bo več omejitev v količini proizvedenega mleka. Po napovedi EU bo torej po letu 2015 proizvodnja mleka močno narastla, tudi OECD je ocenil enako. OECD predvideva leta 2019 proizvodnjo 150 milijonov ton mleka. Kljub večji proizvodnji mleka, napoveduje FAPRI rast cene mleka (slika 36). Po napovedih EU bo cena mleka padala, kar bo »spodbudilo« predvsem manjše kmete v opuščanje reje. Za EU je napovedan drastičen upad čred v prihodnosti, že celo pred letom ukinitve kvot (slika 34). Pomembno je tudi dejstvo, da želijo danes večji kmetje le najboljše krave molznice, ki proizvedejo nadpovprečno količino mleka, zato se kljub manjšemu številu krav večja količina proizvedena mleka. Leta 2015, ko se bo zgodila ukinitve kvot, bo proizvodnja mleka le rahlo narastla, to je za 1,1 % in bo v primerjavi z letom 2014 za 0,1 % manjša. Proizvodnja mleka bo narastla iz 148 milijonov ton leta 2009 na 153 milijonov ton mleka leta 2019, leto kasneje naj bi narastla količina še za en milijon ton (Prospects for ..., 2010). Proizvedena količina mleka bi lahko rastla tudi zaradi naraščajoče povprečne mlečnosti krave, ki naj bi do leta 2020 dosegla že 7 tisoč kg, kar je 11 % več. Ukinitve kvot aprila 2015 naj bi imela omejen vpliv na dobavo mleka na agregatni ravni EU. Predvidoma bo dobava ob koncu projekcijskega obdobja ostala precej pod stopnjo kvot pred njihovo ukinitvijo.

4.4.2 Izbrani mlečni izdelki

Cena sira

Slika 38: Gibanje cene sira v EU po FAPRI od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)

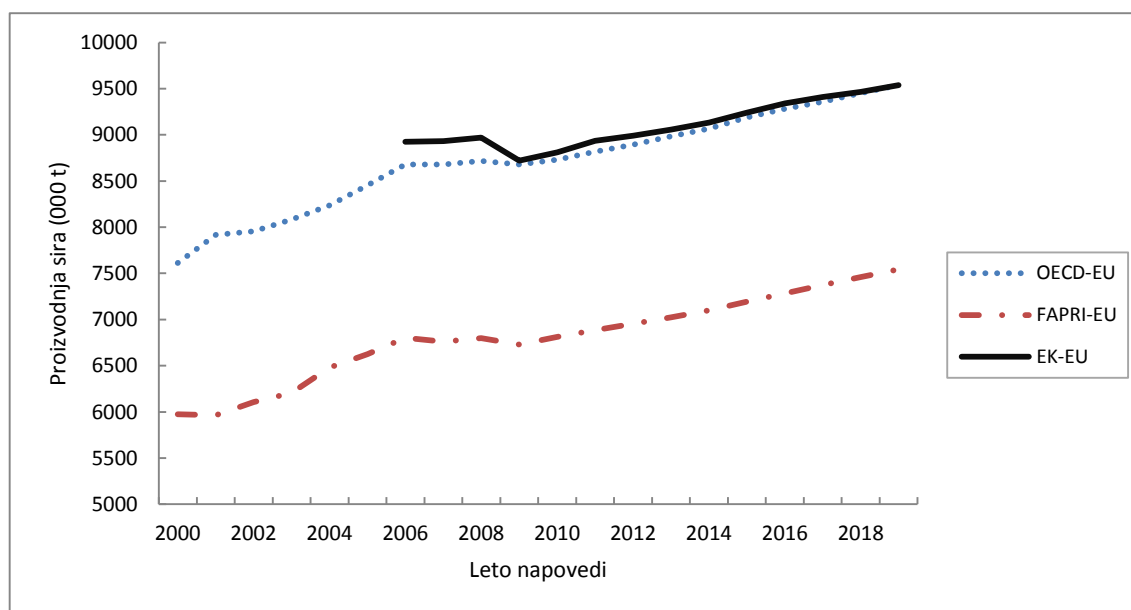
Cena sira je od leta 2001 dalje padala vse tja do leta 2006. Temu je sledila dveletna skokovita rast in takoj naslednje leto se je zgodil padec na 330 EUR/100 kg. Obdobju po letu 2010 napoveduje FAPRI počasno rast vse do leta 2019. Takrat naj bi cena 100 kg sira dosegla 377,8 EUR. OECD napoveduje malo nižjo rast, saj naj bi leta 2010 prišlo do padca cene, ki naj bi začela rasti šele po letu 2012. Cena sira bo po napovedi OECD od leta 2009 do leta 2019 narastla za okoli 40 EUR na 100 kg.

Proizvodnja sira

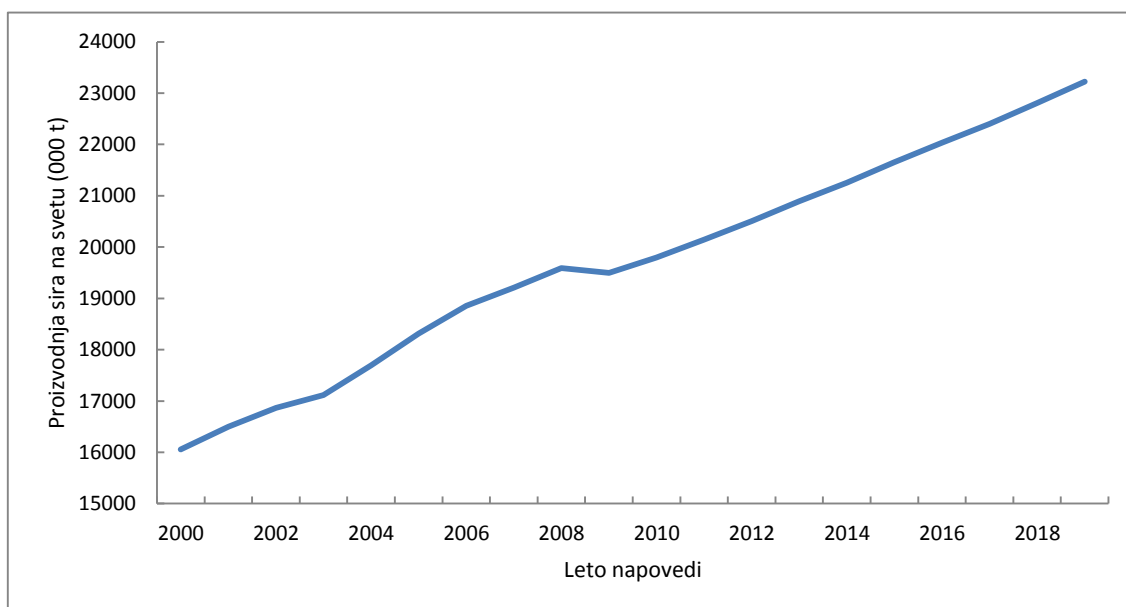
Povpraševanje po svežih mlečnih proizvodih je bilo močno prizadeto v obdobju 2007-2008 zaradi rasti cen in gospodarske krize v letu 2009 (Prospects for ..., 2010). Od leta 2011 lahko pričakujemo stabilno rast proizvodnje sira. Ta naj bi dosegla 9,5 milijonov ton do leta 2019 (slika 39). Stopnja proizvodnje iz leta 2007 naj bi bila presežena za 11 %. Količina porabljenega sira ves čas raste, zato je izvoz ves čas v upadanju, ker proizvodnja ni dovolj velika oziroma je njena rast neprilagojena rastoči porabi.

Napovedi Evropske komisije in OECD za proizvodnjo sira sta skoraj identični. Le-ta je v preteklem desetletju rastla in bo z rastjo nadaljevala tudi v naslednjem desetletju.

Proizvodnja sira v EU naj bi tako v dveh desetletjih narasla iz 7,6 milijonov ton na 9,5 milijonov ton. Po podatkih FAPRI o proizvodnji sira v EU, je ta precej nižja kljub temu, da ves čas raste. Leta 2000 je bila količina proizvedenega sira po podatkih FAPRI v EU 6 milijonov ton, do konca leta 2019 naj bi narasla za 1,5 milijona tone.

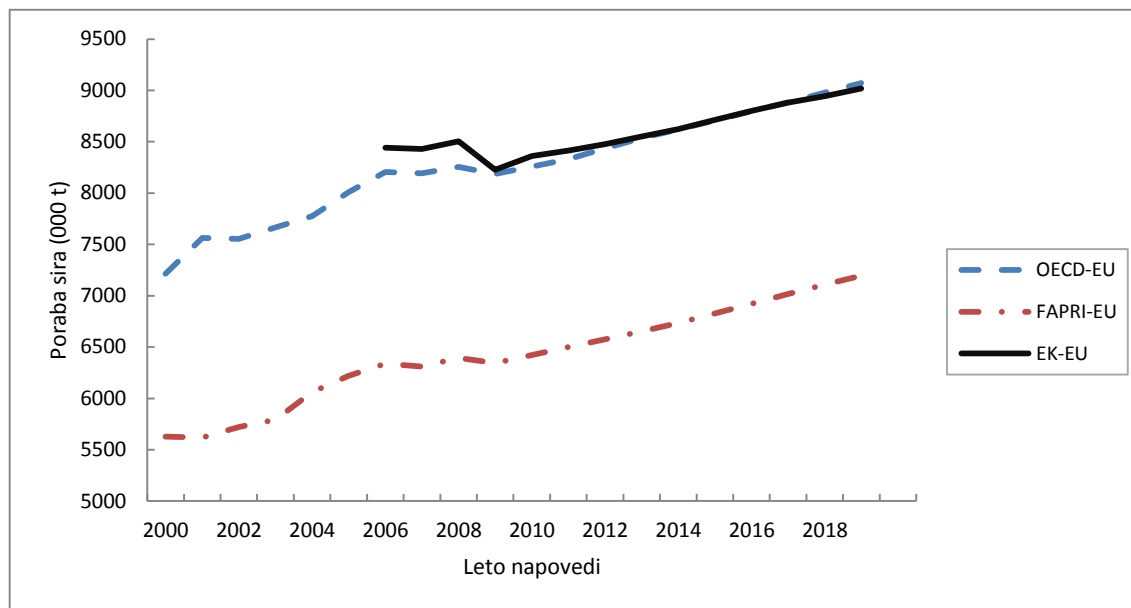
Slika 39: Proizvedena količina sira v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Slika 40: Svetovna proizvodnja sira v obdobju napovedi od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)

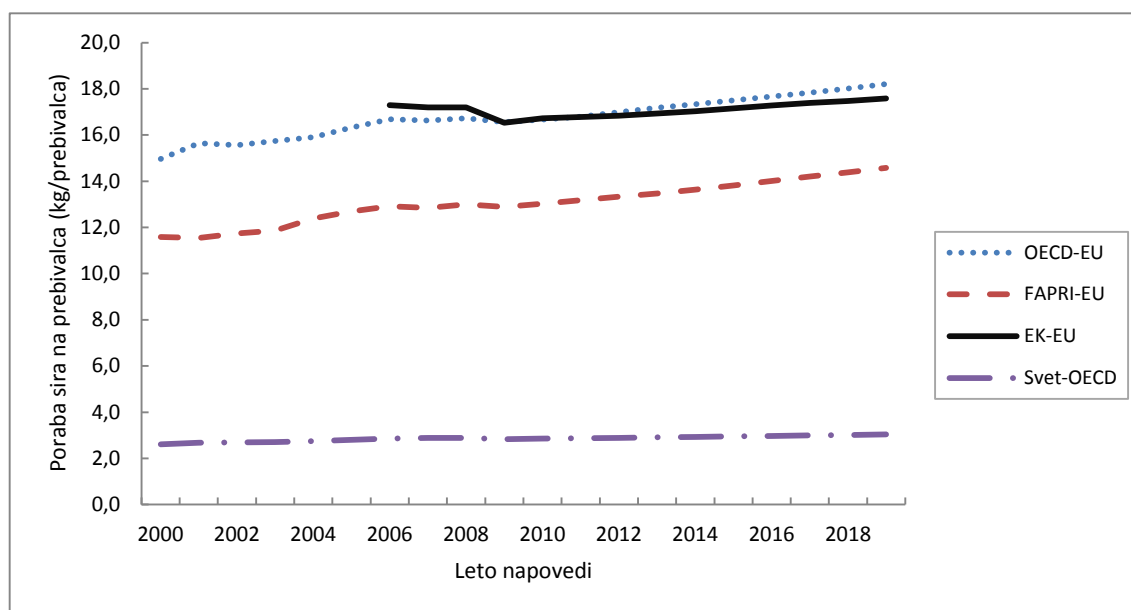
Tudi svetovna proizvodnja sira je po podatkih OECD celotno desetletje v porastu in se enako pričakuje tudi v naslednjem desetletju (slika 40). Do leta 2019 naj bi proizvodnja narastla na 23 milijonov ton sira in naj bi od leta 2000 narastla za 7 milijonov ton. V svetovni proizvodnji sira ni predvidenih večjih padcev ali vzponov.

Poraba sira

Slika 41: Količina porabljenega sira v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Tako za proizvodnjo sira (slika 39) kot za porabo sira (slika 41) velja stabilna rast v naslednjem desetletju in ne pričakujemo pretresov. Skupna količina porabljenega sira v EU bo ves čas skoraj konstantno rastla in ne bo doživela večjih pretresov. Poraba sira je in naj bi bila malo nižja kot je proizvodnja. Količina proizvedenega in porabljenega sira bosta tako tekli vzporedno. Poraba sira v EU je in naj bi tudi naslednje desetletje vztrajno rastla, tako da bi po napovedi OECD in Evropske komisije dosegla do leta 2019 9 milijonov ton sira, po napovedi FAPRI pa samo 7 milijonov ton.

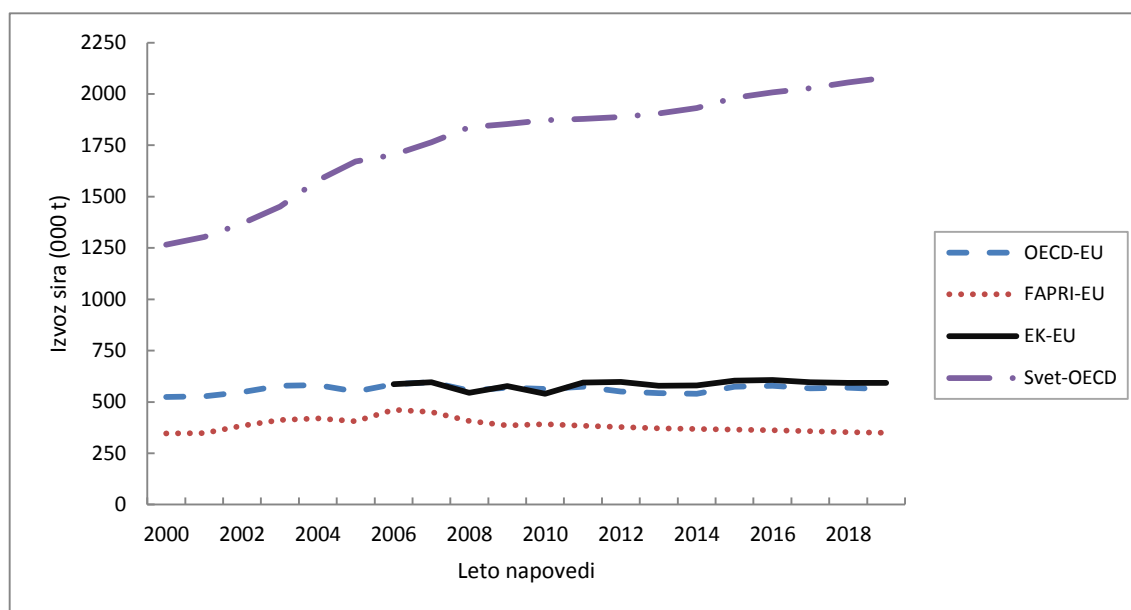

Slika 42: Količina porabljenega sira na prebivalca v EU in na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

V EU bo poraba sira na prebivalca rastle, prav tako v državah v razvoju, na kar bi lahko vplivala sprememba načina življenja (Agricultural commodity ..., 2010). Sicer bo poraba v EU narastla iz leta 2009, ko je znašala 16 kg na 18 kg na prebivalca do leta 2019 (slika 42). Po FAPRI naj bi količina porabljenega sira na prebivalca zrastle iz 12 kg na 14 kg na prebivalca. Leta 2009 je bila poraba sira v EU po podatkih Evropske komisije 16,5 kg na prebivalca, do leta 2019 bo torej narastla za 1,0 kg na leto na prebivalca. Sicer je svetovna poraba majhna in znaša komaj slabe 3 kg na prebivalca. 75 % porabe sira je še vedno koncentrirane na razvite države.

Izvoz sira

Pri izvozu sira se pojavlja pesimizem, saj bo prišlo do njegovega padca. Predvidena so tudi nihanja v izvozni količini. Neto izvoz iz EU bo do leta 2019 po napovedi FAPRI padel za 17 %, po napovedi OECD za 13 %. Vedno večja porabnica in s tem uvoznica sira bo postala Kitajska, saj je pričakovana letna rast uvoza po FAPRI 6 % oziroma 3,6 % po OECD. Izvoz sira naj bi si opomogel zaradi obnove povpraševanja po uvozu na svetovnem trgu in delno tudi zaradi nadomestil v letu 2009 (Prospects for ..., 2010). Izvoz sira med drugim omejuje krepitev evra.

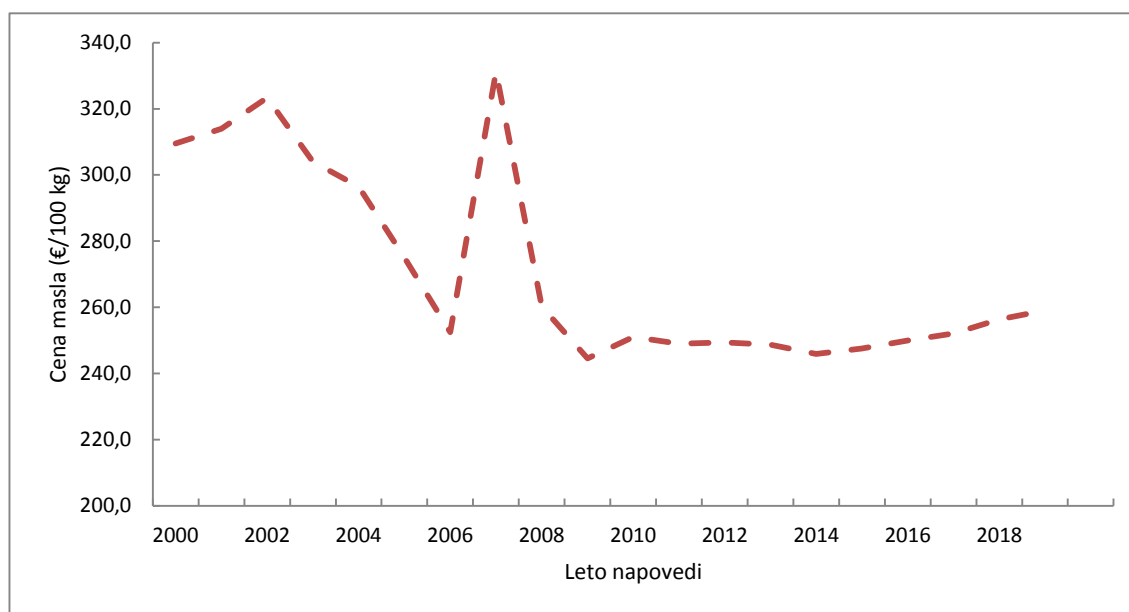
Slika 43: Količina izvoženega sira iz EU v primerjavi z izvozom na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Po podatkih OECD naj bi svetovni izvoz sira v prihodnosti rasel, medtem ko bo v EU padal po ocenah FAPRI. Po ocenah OECD in EK bo skoraj nespremenjen in bo leta 2019 znašal 600 tisoč ton izvoženega sira.

Cena masla

Najbolj je cena masla in sira zanihala v obdobju 2006-2008. Cena masla se ne bo bistveno spreminjala. Napovedi OECD in FAPRI za ceno masla po letu 2009 sta zelo podobni. Cena bo na zgodovinski ravni in precej nad ravniyo pred povišanjem v obdobju 2007/08 (Agricultural commodity ..., 2010). Cena masla napoveduje temu izdelku najvišji dobiček med mlečnimi izdelki.

V preteklosti je cena masla precej nihala in je bila precej višja kot bo po napovedih FAPRI v naslednjem desetletju. V letu 2000 je bila vrednost 100 kg masla 310 EUR, temu je sledil postopen padec cene masla vse do leta 2006, ko je cena padla za 60 EUR (slika 44). Že prihodnje leto je cena zrastle na 331 EUR, prihodnje leto pa je spet sledil padec, ki se je končal šele leta 2009 pri 244 EUR/100 kg masla. Za naslednje desetletje FAPRI napoveduje precej mirnejše gibanje cen, ki naj bi do leta 2019 narastle na 260 EUR/100 kg masla v EU.

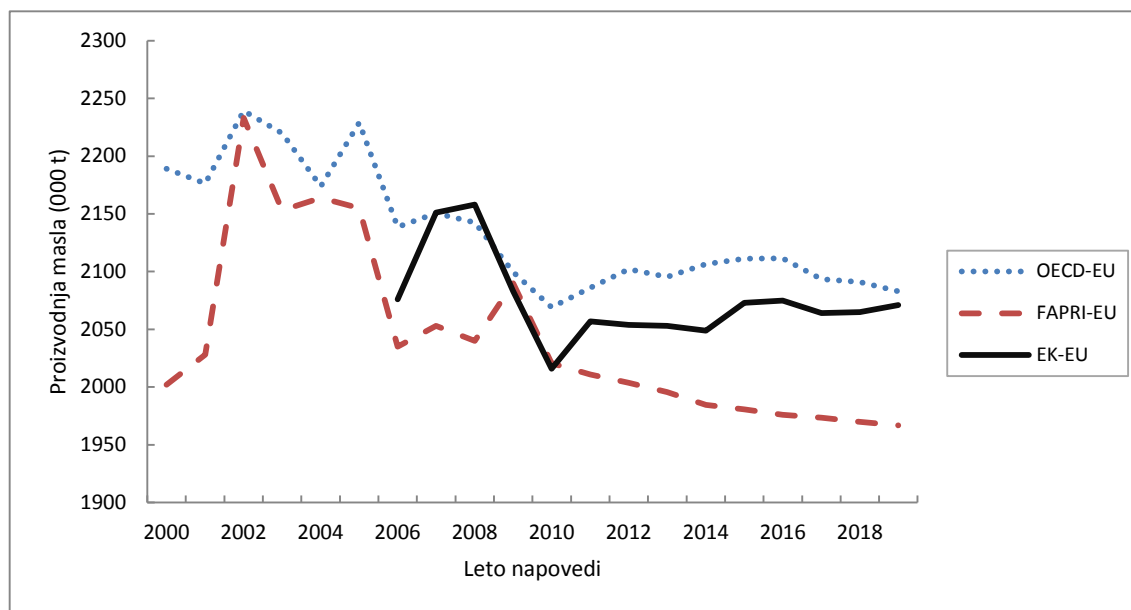

Slika 44: Gibanje cene masla v EU po napovedi FAPRI v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010)

Svetovna cena masla bo dosegla rekordno vrednost. V primerjavi s povprečno ceno iz obdobja 1999-2006 bo po napovedi FAPRI dosegla 94 % rast (Nowicki in sod., 2010), po napovedi OECD pa 85 %. Po napovedi FAPRI naj bi za tono masla dobili leta 2019 okrog 3100 USD, po napovedi OECD pa 2800 USD (OECD-FAO ..., 2010).

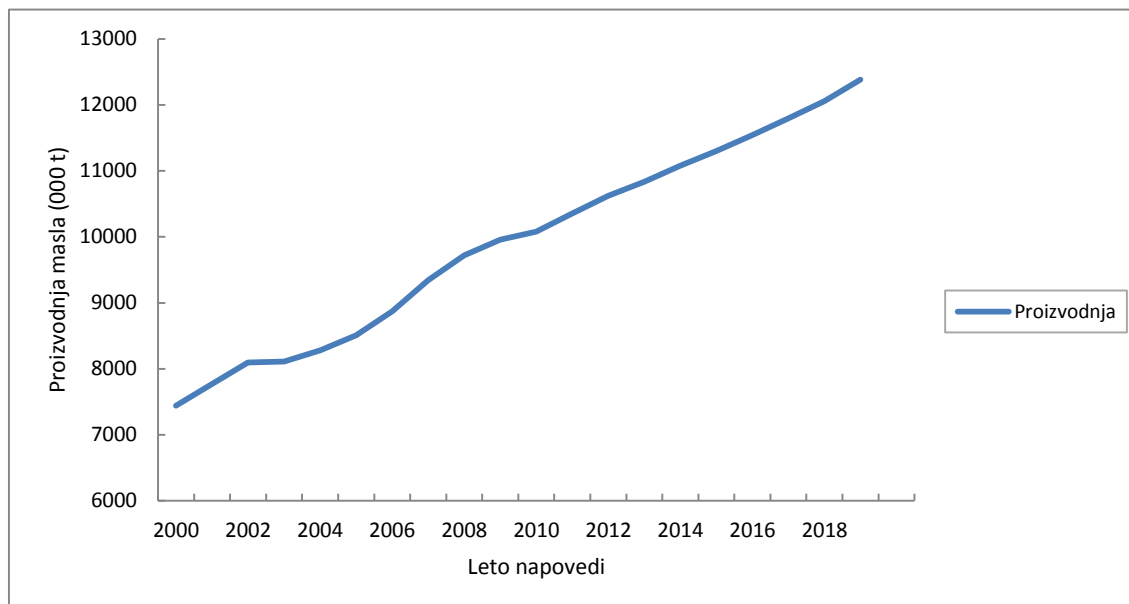
Proizvodnja masla

V obdobju projekcij bo svetovna proizvodnja masla rastla 2,8 % na leto (slika 46). Na rast bo zagotovo vplivala tudi poraba sira, ki bo v porastu in sicer kar 2,9 % na leto (slika 41). Proizvodnja masla naj bi po napovedi Evropske komisije do leta 2019 rahlo narastla. Dosegla naj bi 2,1 milijona tone. Predvidoma bo proizvodnja masla ves čas nihala. Po napovedih OECD bo proizvodnja masla malo višja od 2 milijonov ton, po napovedih FAPRI pa bo do leta 2019 padla pod 2 milijona tone na leto. V obdobju 2000 do 2009 je proizvodnja masla v EU precej nihala in bo tudi v prihodnje, vendar malo manj kot v preteklosti.

Slika 45: Napoved količine proizvedenega masla v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Svetovna proizvodnja in poraba masla bosta skoraj enaki in bosta močno rastli do konca napovedi. To pomeni, da delež proizvodnje in porabe masla v EU ne zavzemata tako velikega deleža v primerjavi celotnim svetom. Svetovna proizvodnja masla bo leta 2019 skoraj 6 milijonov ton višja kot leta 2000 (slika 46) in bo znašala okoli 12,3 milijonov ton.

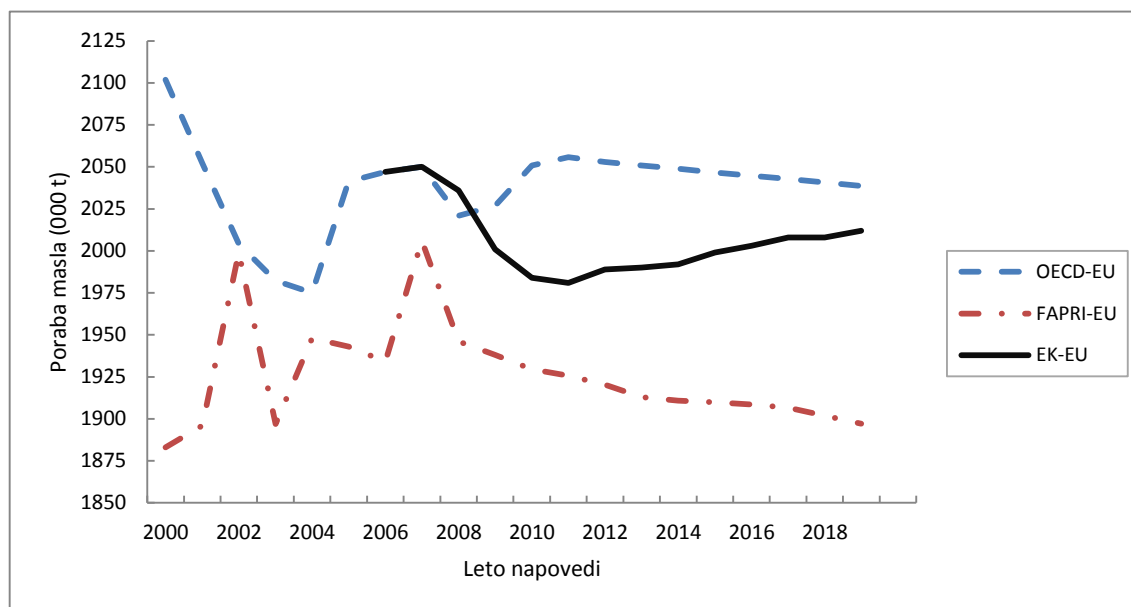

Slika 46: Svetovna proizvodnja masla v obdobju od leta 2000 do 2019 (Database, 2010)

Poraba masla

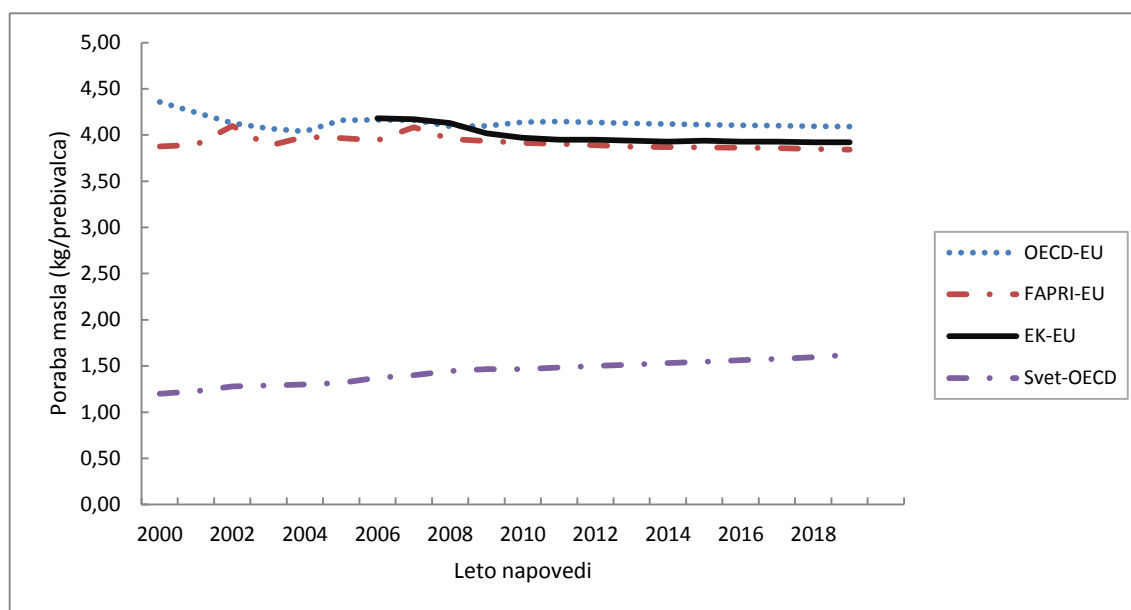
Poraba masla bo padala, vendar ne tako močno, kar bo vplivalo na zmanjšanje intervencijskih zalog in na zmanjšanje izvoza na srednji rok (slika 47). Poraba bo po napovedi Evropske komisije višja od proizvodnje, zaradi česar bi bilo potrebno v prihodnosti povečati domačo proizvodnjo ali uvesti uvoz. Če bo veljala napoved OECD bosta proizvodnja in poraba skoraj enaka, tako da za domačo oskrbo ne bo potrebno skrbeti. Enako bi lahko rekli za napoved FAPRI. Na manjšo porabo masla bi lahko direktno vplivale tudi zahteve potrošnikov po čim manjši vsebnosti maščob, indirektno bi lahko vplivale na proizvodnjo sira (Prospects for ..., 2010).

Po napovedi Evropske komisije naj bi poraba masla po letu 2011 iz 1,9 milijona tone do leta 2019 presegla 2 milijona tone masla. Medtem pa OECD in FAPRI napovedujeta padec porabe masla v EU. Kljub napovedanemu padcu, naj bi po napovedi OECD poraba ostala nad 2 milijona tone in naj bi bila še vedno višja od napovedi Evropske komisije.

Slika 47: Napovedi o količini porabljenega masla v EU od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Poraba masla na prebivalca v EU je okrog 4 kg na leto in bo po napovedi vseh treh organizacij ostala nespremenjena (slika 48). Svetovna poraba je zelo majhna, bo pa rastla od 1,5 kg na prebivalca in bo do leta 2019 dosegla skoraj 2 kg na prebivalca.

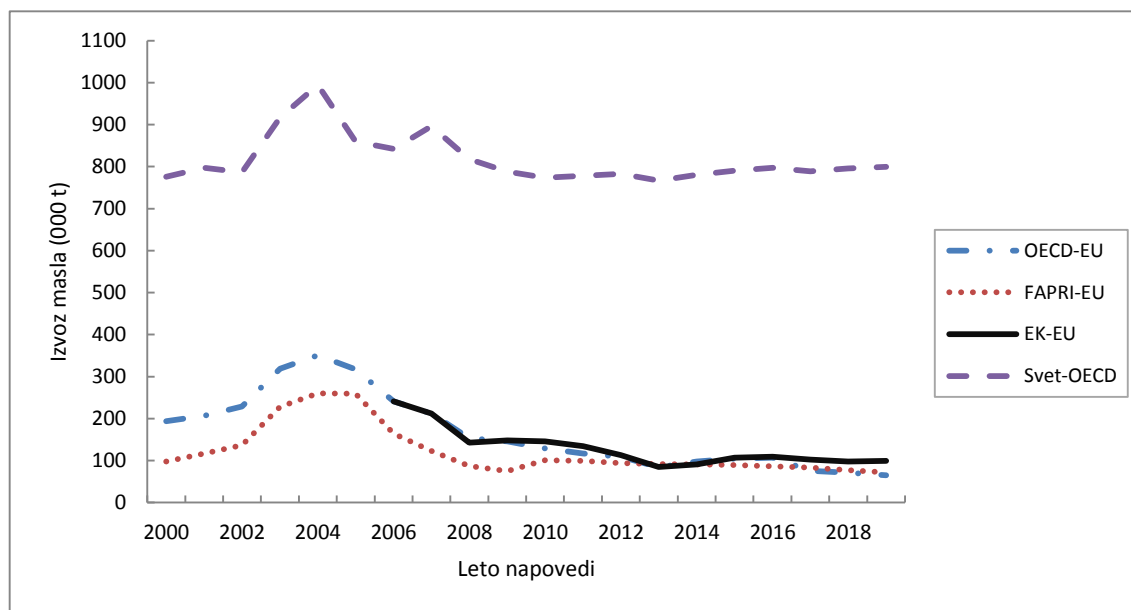

Slika 48: Napovedi o količini porabljenega masla na prebivalca v EU in na svetu v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Izvoz masla

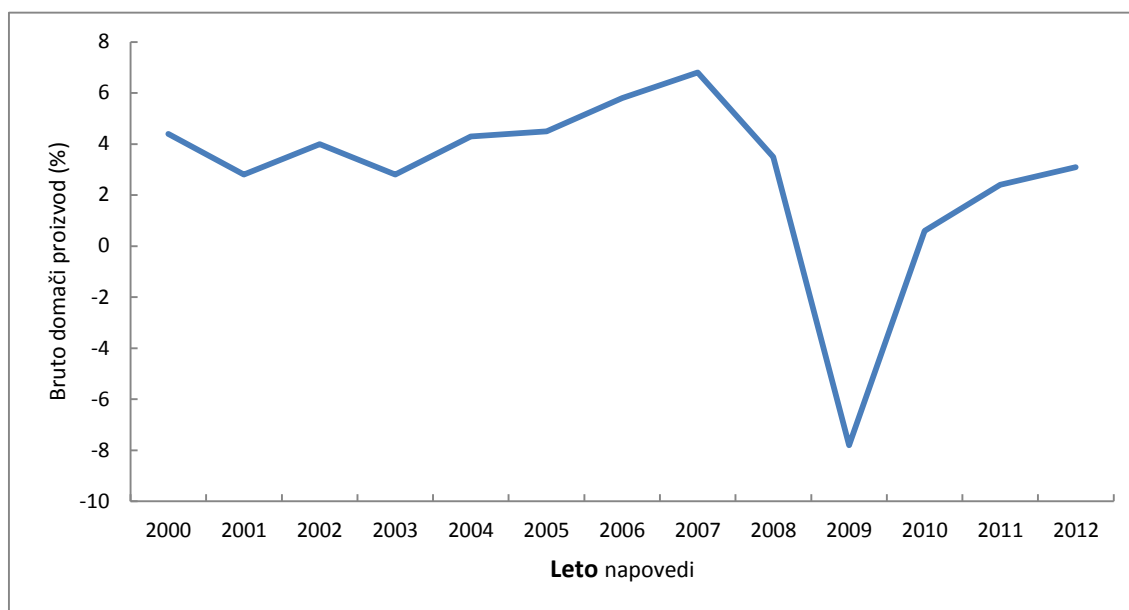
Na različne napovedi verjetno vpliva stanje na ruskem trgu, saj je Rusija neto uvoznica masla. Ruska vlada želi doseči višjo stopnjo samooskrbe, zaradi katere bi se lahko uvoz v Rusijo zmanjšal za 41 %. Na izvoz bodo poskušali vplivati tudi z izvoznimi podporami, vendar bo v prihodnosti konkurenca izvoznic z nižjimi cenami vedno večja. Poleg tega se bo manjšalo povpraševanje po izvozu (Prospects for ..., 2009). Izvoz masla iz EU bo zelo nihal. V prvi vrsti je odvisen od proizvodnje, ki bo ravno tako zelo nihala celotno desetletje (slika 49). Predvidoma se bo izvoz masla zmanjšal med letoma 2010 in 2014, po ukinitvi kvot pa lahko pričakujemo rahlo rast izvoza, ki naj bi se do konca leta 2019 ustavil pri koli 100 tisoč tonah (Prospects for ..., 2010).

Nihanje v izvozu se je zgodilo leta 2004, ko se je svetovni izvoz povečal in prav tako izvoz iz EU. Temu obdobju je sledilo padanje količine izvoženega masla iz EU. Leta 2019 naj bi izvoz iz EU znašal okoli 100 tisoč ton. To količino napovedujejo vse tri organizacije. Od leta 2012 nihče ne pričakuje nihanj v količini izvoza masla iz EU. Na svetovni ravni se je zgodil še en dvig količine izvoženega masla leta 2007. Temu je sledil padec, ki se je končal leta 2010, v obdobju od leta 2010 do 2019 pa pričakujejo rahlo rast svetovnega izvoza, brez večjih nihanj po napovedih OECD.

Slika 49: Napovedi o količini izvoženega masla iz EU in ves svetovni izvoz skupaj v obdobju od leta 2000 do 2019 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

4.5 KMETIJSKI TRGI V SLOVENIJI

Slika 50: BDP v Sloveniji med leti 2000 in 2012 (Jesenska napoved ..., 2010)

Stopnja rasti BDP je znašala od leta 2000 do leta 2007 okoli 4 % (slika 50), z vmesnimi rahlimi nihanji, ki niso povzročili večjih pretresov. V letu 2007 je dosegla 6 %, vendar je še v istem letu začela močno padati. Padec se je nadaljeval skozi leto 2008 v leto 2009. V obdobju svetovne gospodarske krize je bilo tudi slovensko gospodarstvo precej prizadeto.

Sicer se je že v letu 2010 začela rast BDP, vendar je dosegla komaj 0,6 %. Tako visoke rasti kot je bila pred gospodarsko krizo, ni pričakovati kmalu. Zagotovo si bo gospodarstvo opomoglo, če ne bo večjih vplivov dejavnikov, ki bi lahko preprečili rast oziroma obnavljanje slovenskega gospodarstva.

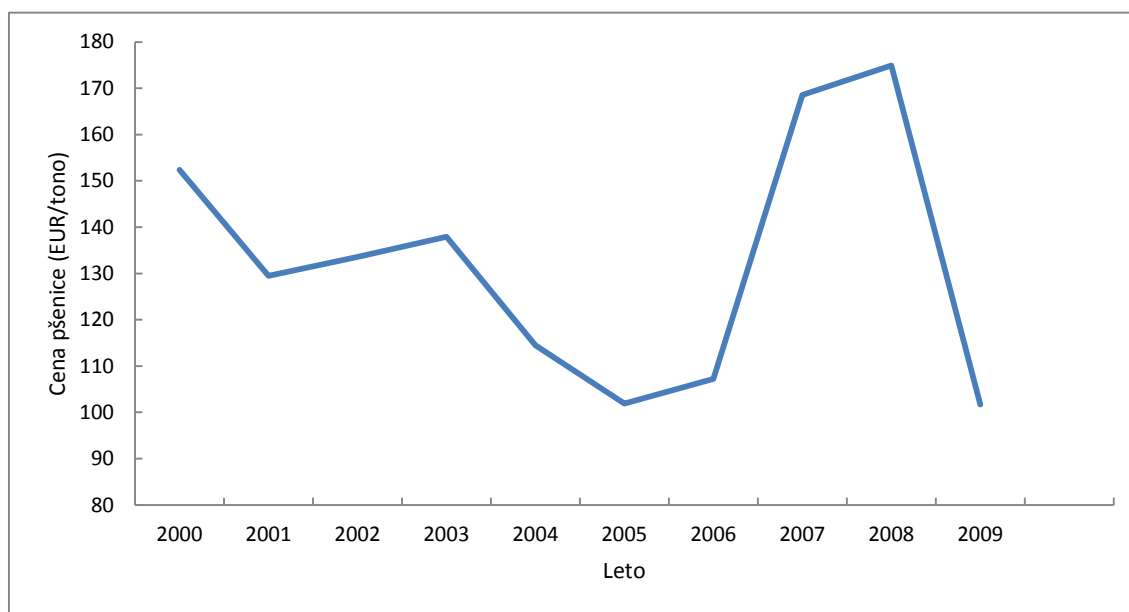
UMAR napoveduje v letu 2011 in 2012 nadaljevanje rasti BDP. V letu 2012 naj bi bila dosežena 3,1 % rast BDP. Pred padcem BDP zaradi gospodarske krize je bilo gibanje BDP v Sloveniji podobno kot v EU. Nihanja v Sloveniji so sledila evropskim in tudi tik pred začetkom gospodarske krize je dodatno zrasel. Gospodarska kriza je s sabo prinesla velik padec BDP, ki je bil v Sloveniji kar 3 % globlji kot v EU. Sledilo je leto 2010, ki je prineslo prve pozitivne rezultate in po podatkih UMAR-ja se rast BDP do leta 2012 še ne bo zaključila, ravno tako tudi v EU ne. Predvidevamo, da bo BDP v Sloveniji tako kot v EU počasi dosegel enako višino ali morda malo nižjo kot pred gospodarsko krizo. Pomemben podatek je, da je Slovenija od leta 2004 država članica EU. Opazne so namreč razlike v dogajanju na trgih pred letom 2004 in po njem. Dogajanje na slovenskih trgih je zelo odvisno od dogajanja na mednarodnih trgih.

4.5.1 Pšenica

Cena

Cene žit v Sloveniji so odvisne od cen na mednarodnih trgih (predvsem od borze v Budimpešti), le te imajo že od velikega porasta leta 2007 trend upadanja (Zagorc in sod., 2010). V Sloveniji je odkupna cena žit letine 2009 v primerjavi z letom prej, podobno kot po Evropi, močno padla. V letu 2009 je bila tudi kakovost pšenice izredno slaba. Povprečna letna odkupna cena pšenice je bila skupaj 119,3 EUR/t, kar je kar za tretjino nižja odkupna cena kot je bila leta 2008.

Med leti 2000 in 2009 je cena pšenice precej nihala. Še leta 2000 je bila nad 150 EUR/t, že prihodnje leto so padla za 20 EUR. Sledilo je dvoletno obdobje rasti in ponoven triletni padec, ko je cena leta 2005 padla na borih 100 EUR/t. Temu je sledil močan skok cene in leta 2008 je bil dosežen rekord 174 EUR/t. Temu letu je spet sledilo leto, ko je cena padla kar za 70 EUR/t.

Slika 51: Odkupna cena pšenice v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Po žetvi v letu 2009 je bila cena pšenice v Sloveniji na ravni med maksimalno in povprečno ceno v EU (Zagorc in sod., 2010). Primerjani sta bili slovenska in povprečna evropska cena pšenice.

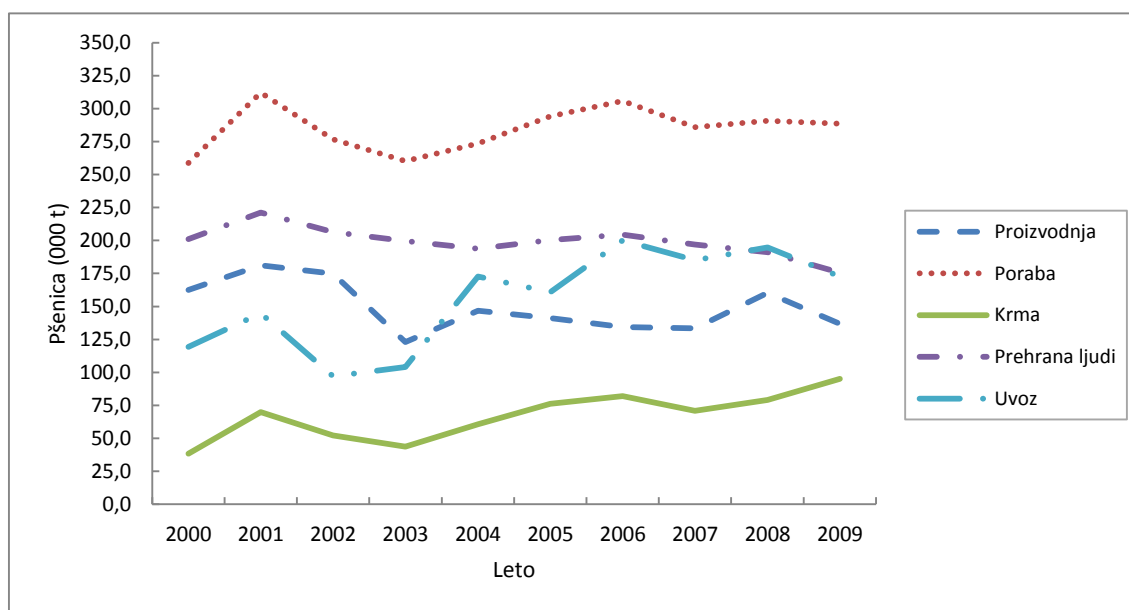
Odkupna cena pšenice se je v Sloveniji gibala podobno kot v EU, le da je bila ves čas večja. Istočasno je namreč prišlo leta 2006 do rasti cene in leta 2007 je bil dosežen vrh (slika 51). Temu obdobju je sledil padec, ki se je leta 2010 končal. V prihodnosti naj bi sledila po napovedi organizacij v EU malo višja cena kot pred letom 2006 in se naj ne bi močno spreminjala, zato predvidevamo, da se tudi v Sloveniji cena ne bo bistveno spreminjala.

Proizvodnja, poraba in uvoz

Proizvodnja pšenice v Sloveniji se giblje okoli 150 tisoč ton, celotna poraba znaša enkrat več (slika 52). V letu 2009 je na količino proizvedene pšenice vplival zelo nizek hektarski pridelek, ki je bila slabe kvalitete. Letina je bila tako količinsko kot kakovostno ena izmed najslabših po letu 2000. Žetev so krojile neugodne vremenske razmere (Zagorc in sod., 2010). Skoraj dve tretjini proizvedene pšenice porabimo za krmo. Uvoz je bil precej visok in je znašal med 175 in 200 tisoč tonami pšenice. Na odločanje za pridelavo žit v prihodnosti bodo zagotovo vplivali visoki proizvodni stroški, nizka odkupna cena, ki v zadnjem obdobju ves čas pada in nepredvidljive vremenske razmere, zaradi katerih lahko

pride do izpada pridelka ali do slabe kakovosti zrnja. Ti dejavniki bodo negativno vplivali na proizvodnjo, ki bo še naprej padala, z njo pa tudi stopnja samooskrbe v Sloveniji.

Proizvodnja pšenice v Sloveniji je bila celo prejšnje desetletje precej nižja kot poraba. Proizvodnja se je gibala okoli 150 tisoč ton, poraba je bila okoli 300 tisoč ton pšenice. Zaradi premajhne proizvodnje je potreben uvoz pšenice, ki je od leta 2004 malo višji kot je bil pred tem. Od leta 2004 uvozimo v Slovenijo okoli 170 tisoč ton pšenice. Pomembno je tudi dejstvo, da proizvodnja pšenice v Sloveniji ne zadostuje niti za prehrano ljudi. Poraba za prehrano ljudi od leta 2003 počasi pada in je manjša od 200 tisoč ton pšenice. Do leta 2009 je padla poraba pšenice za prehrano ljudi na 170 tisoč ton. Poraba pšenice za krmo raste, kljub dvema manjšima padcema porabe za krmo. Leta 2000 smo porabili za krmo 38 tisoč ton pšenice, do leta 2009 se je poraba povečala že na 95 tisoč ton.

Slika 52: Slovenski trg s pšenico med letoma 2000 in 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Količina proizvedene pšenice v Sloveniji ni tako močno nihala kot je v EU, vendar je leta 2003 prišlo do padca, ki je bil v EU precej večji kot v Sloveniji. V EU je do leta 2009 količina proizvedene pšenice precej bolj nihala kot v Sloveniji, ki se je po povečanju količine leta 2004 ponovno rahlo zmanjšala leta 2007. Ta padec je bil še manjši v primerjavi z letom 2003. Leta 2009 je še naprej rahlo padala količina proizvedene pšenice v EU in v Sloveniji. Sklepamo, da bo gibanje proizvodnje v Sloveniji podobno kot v EU, vendar ne pričakujemo tako drastičnih sprememb. Pričakujemo lahko rahlo rast

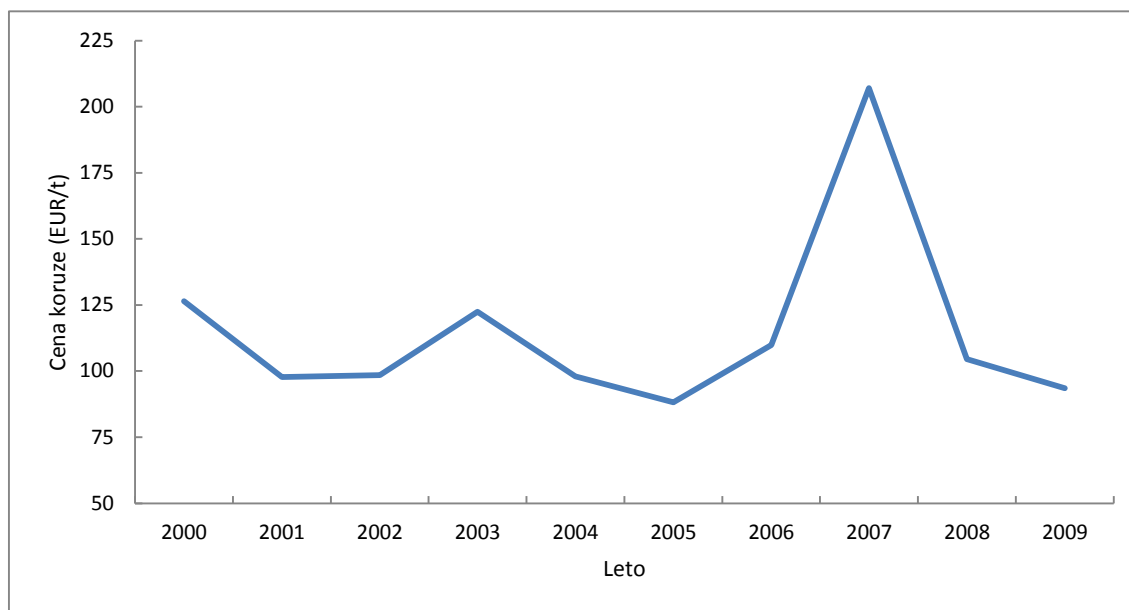
proizvedene količine pšenice. Poraba pšenice v EU je precej bolj razgibana kot v Sloveniji. V prihodnosti lahko poraba še naraste, vendar ne pričakujemo velike rasti v porabi. Poraba pšenice za krmo v EU zelo niha. Leta 2001 je bila v porastu, leta 2003 in 2007 v upadu. Padci so bili v Sloveniji precej mili, medtem ko so bili v EU precej večji. Od leta 2008 do 2009 je bila poraba za krmo v porastu tako v Sloveniji kot v EU, tako da lahko v naslednjem desetletju v Sloveniji pričakujemo rahel padec v obdobju 2010 do 2011, nato lahko sledi zmerna rast porabe.

4.5.2 Koruza

Cena

Cena koruze je med leti 2000 in 2006 nihala, vendar ta nihanja niso bila tako velika (slika 53). Velik šok se je zgodil leta 2007, ko je cena nenadoma dosegla vrtooglavo višino v primerjavi s preteklostjo. Še večji šok je sledil naslednje leto, ko je cena spet padla na enako višino kot je bila leta 2006. Če odštejemo leti 2005, ko je cena padla na 88 EUR na tono koruze in leto 2007, ko je bila odkupna cena nad 200 EUR za tono koruze, se je odkupna cena v ostalih letih gibala med 93 in 125 EUR na tono koruze. Leta 2008 je prišlo do drastičnega padca cene koruze, ki je bila kar za 50 % nižja od cene v letu 2007, kar je vplivalo na manjši odkup koruze v letu 2009 (Zagorc in sod., 2010). Ta je bil nižji za 13 % kot pri pšenici.

Cena koruze je bila v preteklem desetletju nižja v EU kot v Sloveniji. V Sloveniji se je gibala podobno kot v EU, vendar je ta podobnost opazna najbolj po letu 2004, ko je Slovenija postala polnopravna članica EU. Leta 2007 cena v Sloveniji ni narastla tako močno kot v EU, vendar je po tem letu sledil ravno tako padec, ki je vztrajal tudi leta 2009. V naslednjem desetletju lahko pričakujemo v Sloveniji povečanje cene kot je bila leta 2009. Vendar ne pričakujemo večjih sprememb in nihanj.

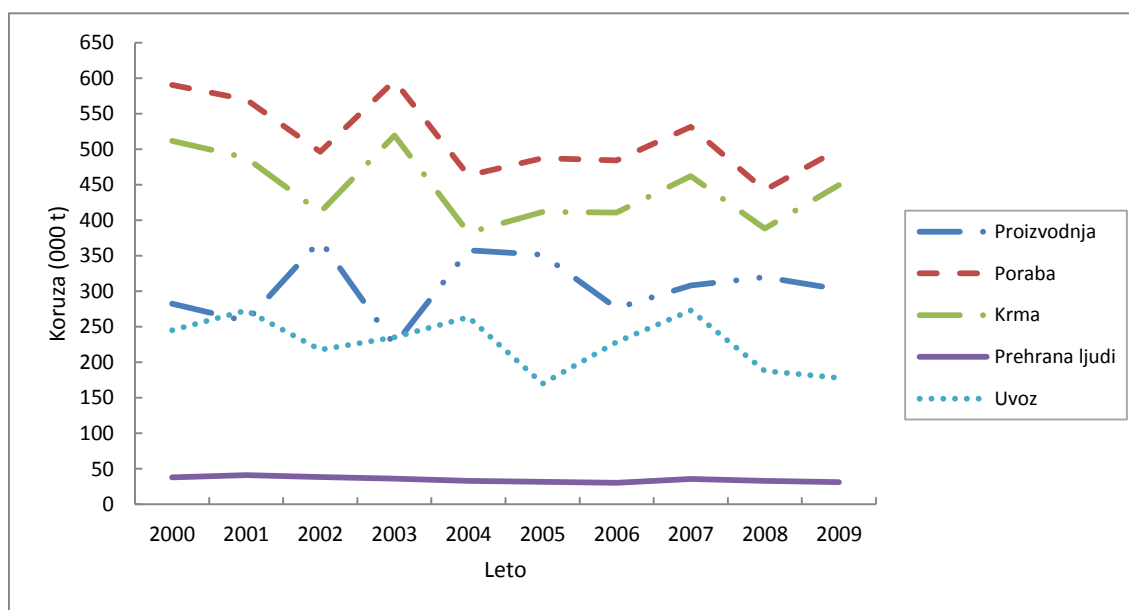

Slika 53: Odkupne cene koruze v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Proizvodnja, poraba in uvoz

Proizvodnja koruze je manjša kot je celotna poraba (slika 54). Poraba je v obdobju od leta 2000 do 2009 rahlo padala, pridelava pa je rastla. Količina koruze, namenjene krmi, je ves čas vzporedna porabi. V letu 2009 je bil hektarski pridelek koruze 7 % večji kot v letu 2008 in drugi najboljši v zadnjih petih letih (Zagorc in sod., 2010). Uvoz je zadnji dve leti malo padel, poraba namenjena hrani stagnira in ostaja okoli 50 tisoč ton na leto v zadnjih desetih letih.

Proizvodnja koruze je v prejšnjem desetletju močno nihala. V povprečju je bilo proizvedene okoli 300 tisoč ton koruze. Poraba koruze je bila v upadanju z vmesnimi nihanji. Leta 2000 je bila skupna poraba koruze 590 tisoč ton koruze, do leta 2009 se je zmanjšala na 450 tisoč ton. Količina koruze, namenjene krmi, je prav tako padala. Potreba po koruzi za prehrano ljudi se v preteklem desetletju ni veliko spreminjala. Poraba koruze za ta namen v Sloveniji je bila manj kot 50 tisoč ton skozi celotno desetletje. Tudi uvoz koruze se je malo zmanjšal in leta 2009 znašal 178 tisoč ton.

Slika 54: Slovenski trg s koruzo v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

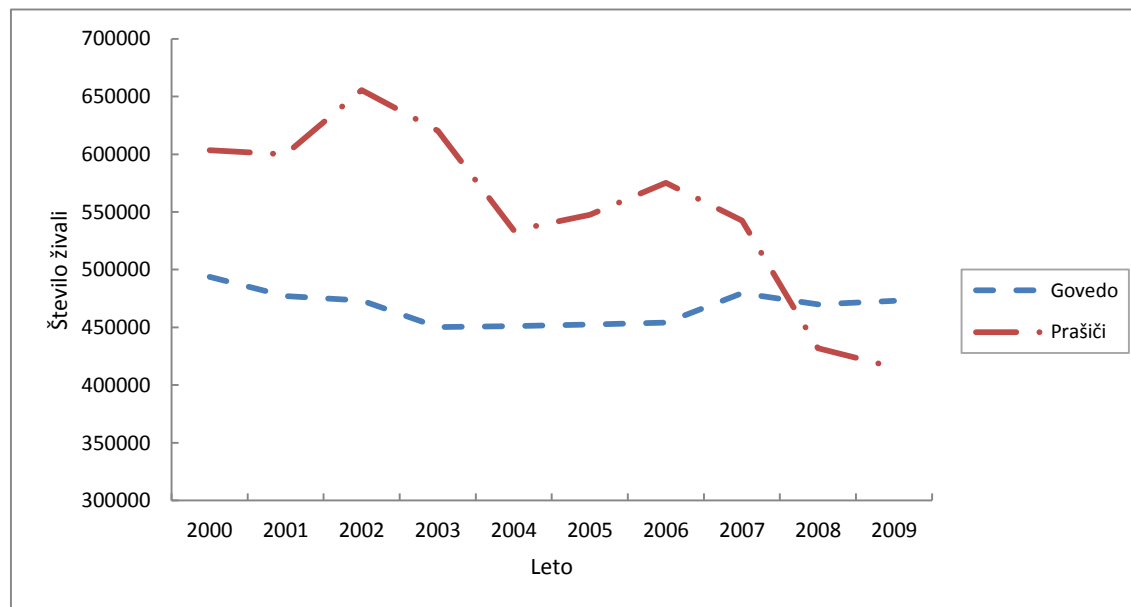
Proizvodnja koruze je bila v Sloveniji pred letom 2004 v podobnem nihanju kot je bila v EU. Od leta 2004 do 2006 je sledilo podobno nihanje. Leta 2007 je prišlo do rasti proizvodnje koruze v Sloveniji, ki se je zgodila leto pred EU rastjo proizvodnje. Po tem letu je sledila umiritev na slovenskem trgu, v EU pa so bile spremembe še vedno zelo velike. V EU pričakujejo občutno rast proizvodnje koruze, v Sloveniji pa le rahlo rast ali celo stagniranje rasti, brez večjih pretresov. Količina koruze namenjene krmi v Sloveniji se giblje drugače kot v EU. Podobno dogajanje se je zgodilo samo v obdobju 2005 do 2008. V EU je leta 2009 prišlo do upada količine koruze namenjene krmi, v Sloveniji je bila v porastu. Iz tega lahko sklepamo, da bo dogajanje na slovenskem trgu s koruzno krmo nihalo, morda bo vmes dosežena rahlo višja poraba, tako kot je predvideva EU.

4.5.3 Živinoreja

Število govedi se v zadnjem desetletju ni bistveno spreminjalo (slika 55). Konec leta 2009 je bilo v Sloveniji 473 tisoč glav govedi. Od leta 2000 do leta 2003 je bilo število govedi v Sloveniji v rahlem upadu, temu obdobju je sledilo obdobje mirovanja.

Število prašičev se je močneje spreminjalo kot število govedi. Od leta 2006 je bilo število ves čas v upadu. Še leta 2000 je bilo v Sloveniji 600 tisoč glav prašičev. Kljub rasti, ki je sledila, je že leta 2004 število živali precej padlo in doseženo je bilo 530 tisoč glav

prašičev. Število prašičev se naslednji dve leti ni zmanjševalo. Leta 2009 je bilo število prašičev v Sloveniji okoli 415 tisoč.

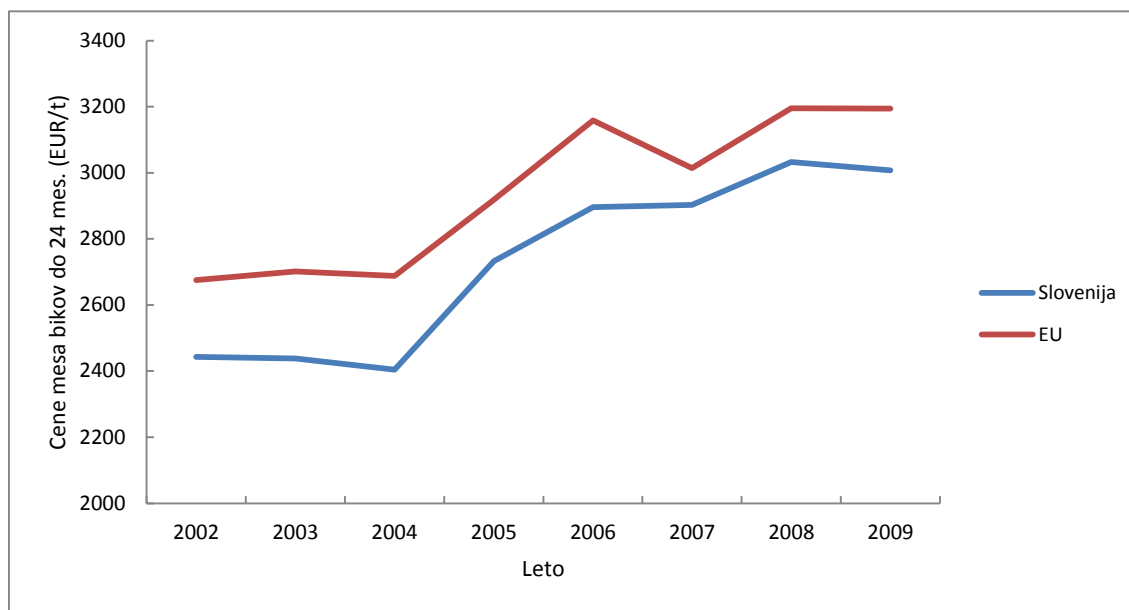

Slika 55: Število govedi in prašičev v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Cena govedine

Povprečna letna odkupna cena klavne govedi se je v letu 2009 po statističnih podatkih povečala za 0,8 % (Zagorc in sod., 2010). Tržna cena bikov do 24 mesecev standardne kakovosti je v Sloveniji dosegla 94 % povprečja EU. Cena bikov, ki so v Sloveniji najpomembnejša kategorija klavne govedi, se znotraj EU uvršča nekje na sredino. Višjo ceno ima večina starih držav članic, precej nižjo pa nove članice. Cena bikov v Sloveniji je od leta 2000 ves čas rastla. Takrat je bila vrednost tone mesa bikov 2443 EUR. Leta 2009 je cena tone mesa dosegla že 3008 EUR. V EU je leta 2009 tona mesa bikov dosegla 3194 EUR (slika 56).

Cena govejega mesa v Sloveniji je bila v preteklem desetletju nižja kot v EU, vendar se je gibala skoraj ves čas vzporedno. Ker EU napoveduje po letu 2010 rast cen vse do leta 2019, lahko pričakujemo rast cene govejega mesa tudi v Sloveniji.

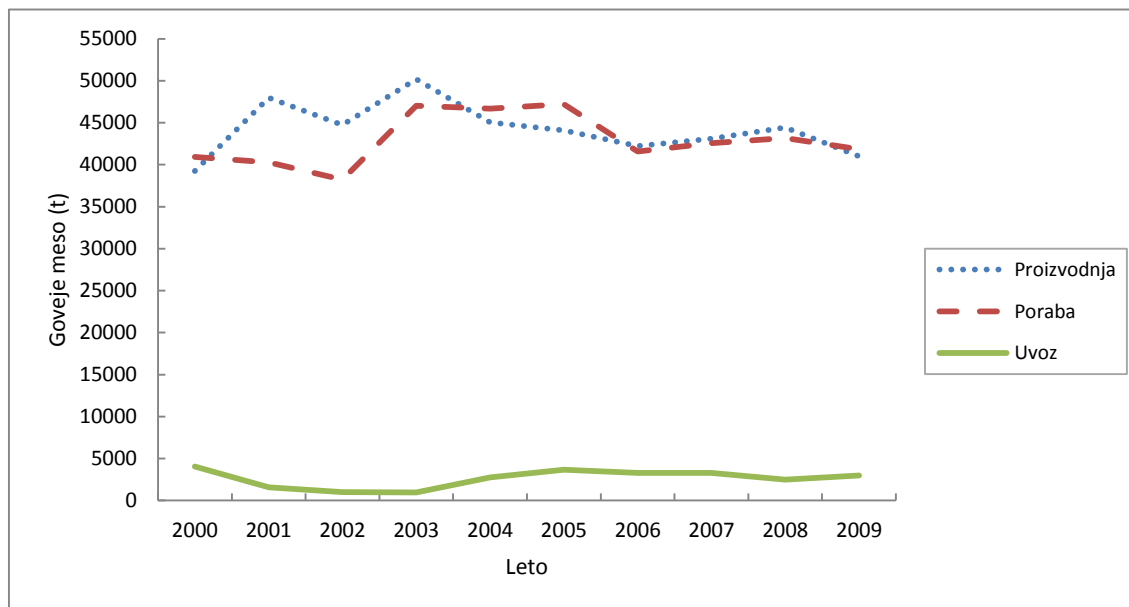
Slika 56: Gibanje cene mesa bikov do 24. meseca v Sloveniji in EU v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Proizvodnja, poraba in uvoz govedine

Leta 2009 so bile ekonomske razmere za pitanje govede ugodnejše kot leto prej, predvsem zaradi manjših stroškov prireje (Zagorc in sod, 2010). Stroški pitanja so bili manjši predvsem zaradi manjših stroškov krme. Stroški doma pridelane krme so bili manjši predvsem zaradi padca cen plinskega olja in mineralnih gnojil. Stroški kupljene krme so se močno povečali konec leta 2007 in ostali veliki tudi leta 2008 predvsem zaradi visokih cen žita na svetovnih trgih.

Poleg proizvodnje mleka je prireja govejega mesa najpomembnejša proizvodna usmeritev slovenskega kmetijstva (Zagorc in sod., 2010). Proizvodnja in poraba sta zelo blizu (slika 57), zato je tudi uvoz majhen. Presežki proizvodnje so bili prisotni le tri leta, kasneje je postala Slovenija neto uvoznica govejega mesa. Pri uvozu prevladujejo meso in mesni izdelki. Ekonomske razmere za pitanje govedine so bile leta 2009 ugodnejše kot leta 2008, najugodnejše obdobje pa je bilo 2006/07. Stroški pitanja so bili najnižji predvsem zaradi nižjih stroškov pridelave krme. Stroški proizvodnje bodo v prihodnosti najverjetneje narastli zaradi višjih cen krme, ki se bodo ravno tako dvignile zaradi višjih stroškov proizvodnje. Proizvodnja in poraba sta leta 2009 prišli na enako višino in znašata 41 tisoč ton govejega mesa. Nekaj časa je bila poraba manjša od proizvodnje, sledilo je obdobje

višja porabe. Uvoz govejega mesa ni velik in ves čas rahlo niha. To bi lahko pripisali povečanju uvoza živih živali.

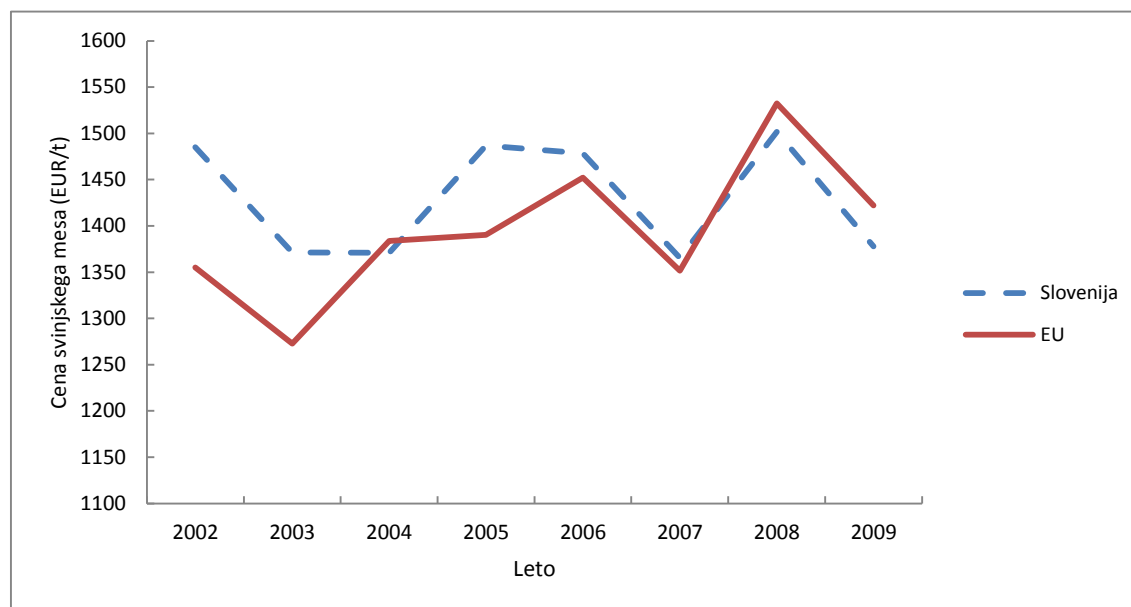
Slika 57: Proizvodnja, poraba in uvoz govejega mesa v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Proizvodnja govedine in teletine v EU je ves čas padala in tudi v Sloveniji so bili padci, vendar zelo majhni. V EU se naj bi padanje proizvodnje govedine in teletine v prihodnje umirilo in se naj ne bi več bistveno spreminjalo, zato sklepamo, da bo stanje proizvodnje v Sloveniji po letu 2010 ostalo na podobni ravni kot trenutno je. Če ne bo kakšnih drugih nepričakovanih dejavnikov, je edini dejavnik, ki lahko zamaja proizvodnjo govedine in teletine, ukinitve kvot leta 2015. Poraba govedine v Sloveniji je nihala podobno kot poraba v EU. Med leti 2002 in 2009 v EU ni bilo nobenih večjih sprememb porabe. V Sloveniji je poraba leta 2006 rahlo padla in ostala na enakem nivoju vse do leta 2009. V EU je od leta 2007 poraba mesa govedi in telet ves čas v upadu in naj bi bila tudi celotno prihodnje desetletje. V Sloveniji bo poraba še nekaj let verjetno ostala na ravni iz leta 2009, proti koncu prihodnjega desetletja pa bi lahko prišlo do upadanja porabe mesa. Uvoz v EU se je celotno prejšnje desetletje in se naj bi tudi v prihodnjem desetletju močno spreminjal. V Sloveniji sprememb uvoza skoraj ni bilo občutiti, ne glede na stanje v EU, tako da sprememb uvoza govejega mesa v Slovenijo tudi v prihodnje ne pričakujemo.

Cena prašičjega mesa

Cena prašičev v Sloveniji je pod velikim vplivom evropskega trga (Zagorc in sod., 2010). Za evropski trg so značilna ciklična nihanja, ki so bila v zadnjih letih malo manj izrazita. Na sliki 58 je prikazano gibanje cen svinjskega mesa. Med cenami EU in Slovenije ni velikih razlik. Malo večje razlike so se pojavile le leta 2002-03 in 2005-06. V letu 2009 je cena padle tako v Sloveniji kot v EU. V Sloveniji je bila tona svinjskega mesa 1377 EUR, v EU pa 1422 EUR.

Po tem obdobju je bila cena slovenskega mesa prašičev nižja od evropske cene (Zagorc in sod., 2010). Cena se je kljub temu v preteklem desetletju gibala precej vzporedno in je bila tudi enaka. Iz tega lahko pričakujemo, da se bo gibala cena svinjskega mesa še naprej zelo podobno. V EU bo od leta 2010 do leta 2012 stagnirala. Temu obdobju bo v EU sledila precejšnja rast cene. Podobno sliko pričakujemo tudi v naslednjem desetletju za Slovenijo, le da morda ni za pričakovati tako občutne rasti cene svinjskega mesa po letu 2013.

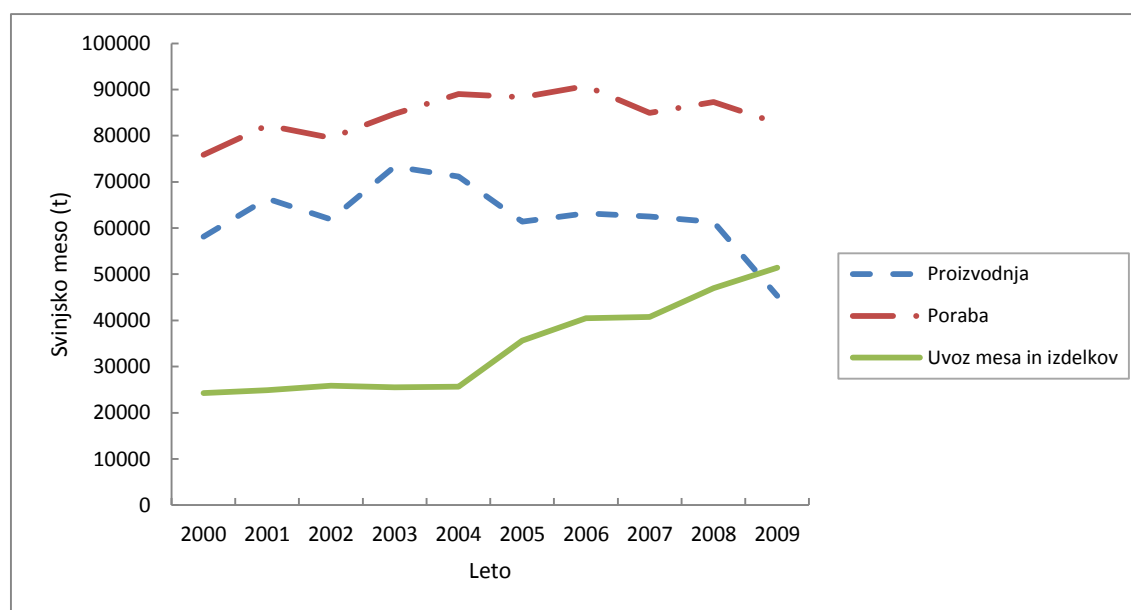
Slika 58: Gibanje cene svinjskega mesa v Sloveniji in EU od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Proizvodnja, poraba in uvoz svinjskega mesa

Proizvodnja mesa prašičev je v zadnjih letih padala, medtem ko je poraba rastla (slika 59). Zaradi manjše proizvodnje od leta 2004 raste uvoz. Cena mesa prašičev v Sloveniji se oblikuje pod močnim vplivom cene na evropskem trgu (Zagorc in sod., 2010). Zanj so

značilna ciklična nihanja, ki so sicer v zadnjih letih manj izrazita. Cena prašičev je bila v letu 2009 3 % nižja kot cena v EU. To kaže, da so bile ekonomske razmere za prašičerejo v letu 2009 zelo neugodne. Neugodne rezultate so beležili predvsem kmetje, ki pretežni del krme kupujejo, saj so ustvarjali večinoma izgubo. Zaostrene ekonomske razmere bodo v prihodnosti vplivale na opuščanje prašičereje oziroma na zmanjševanje obsega proizvodnje domače prireje. V tujini so precej večji proizvodni obrati, ki bodo lažje preživel ob zaostrovanju razmer na trgih in bodo lahko proizvajali cenejše meso in izdelke, ki jim slovensko kmetijstvo ne bo moglo konkurirati.

Leta 2009 sta se zaradi padanja proizvodnje in večanja uvoza svinjskega mesa proizvodnja in uvoz izenačili. Proizvodnja je padla na 45 tisoč ton svinjskega mesa, uvoz se je povečal in presegel 50 tisoč ton svinjskega mesa. Poraba svinjskega mesa je bila ves čas zelo visoka. Sicer je bila leta 2009 malo nižja kot leta 2008, vendar še vedno precej višja od slovenske proizvodnje. Proizvodnja je bila leta 2009 nižja od porabe za 40 tisoč ton.

Slika 59: Proizvodnja, poraba in uvoz svinjskega mesa ter izdelkov v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Proizvodnja svinjskega mesa se v EU od leta 2000 do 2009 ni močno spreminjala. V celotnem desetletju je le rahlo zanihala. V Sloveniji je bilo malo večje nihanje in od leta 2005 je proizvodnja rahlo pada, v EU je bila v enakem obdobju v porastu, malo večji padec se je zgodil leta 2009. V naslednjem desetletju bi lahko prišlo v Sloveniji do nadaljnjega

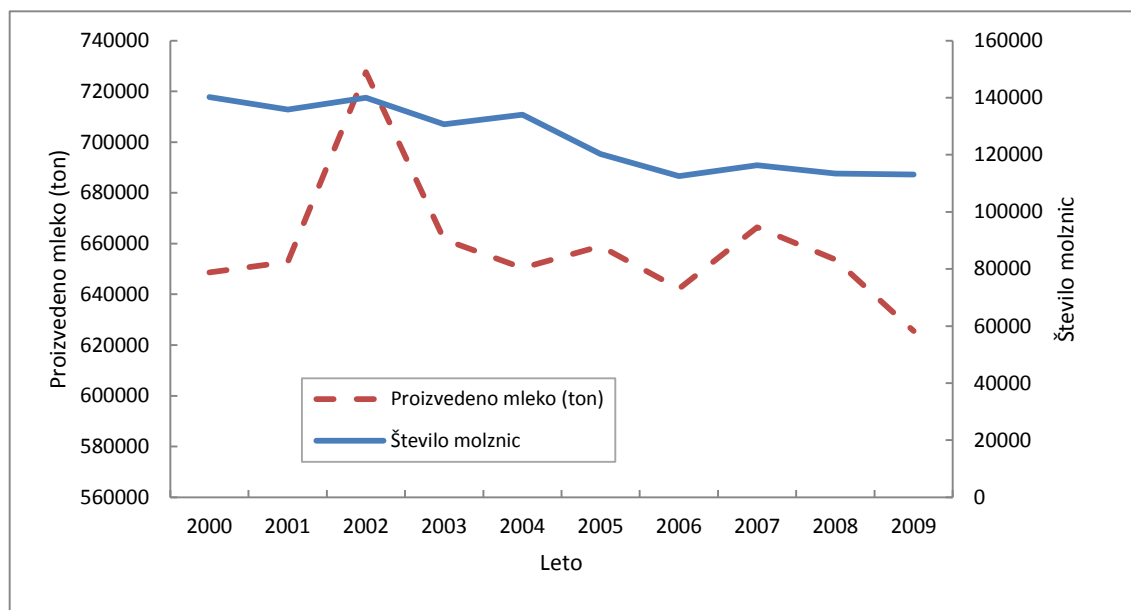
padanja proizvodnje svinjskega mesa, ki bi se lahko umiril do konca leta 2019. V prihodnjem desetletju pričakujejo v EU rahlo rast proizvodnje. Poraba svinjskega mesa v EU in Sloveniji se v preteklem desetletju ni spreminjala veliko in se je gibala podobno. V EU napovedujejo v naslednjem desetletju komaj opazno rast porabe, zato zaradi podobnega dogajanja v preteklem desetletju predvidevamo, da se bo enako dogajalo s porabo svinjskega mesa v Sloveniji.

4.5.4 Mleko in mlečni izdelki

Proizvodnja mleka

Proizvodnja kravjega mleka je skupaj s prirejo govejega mesa najpomembnejša proizvodna usmeritev v Sloveniji (Zagorc in sod., 2010). Število krav molznic in količina proizvedenega mleka sta v upadu (slika 60). Od sredine devetdesetih so v govedoreji tekli intenzivni procesi koncentracije in specializacije reje, ki so se v zadnjih letih upočasnili, niso pa se ustavili. Število molznic je ves čas padalo in je bila leta 2009 dosežena številka 113 tisoč. Količina mleka je ves čas nihala. Najvišja proizvodnja je bila dosežena leta 2002. Leta 2009 je bilo proizvedenih 625 tisoč ton mleka, kar je bilo kar 4,3 % manj kot leto prej.

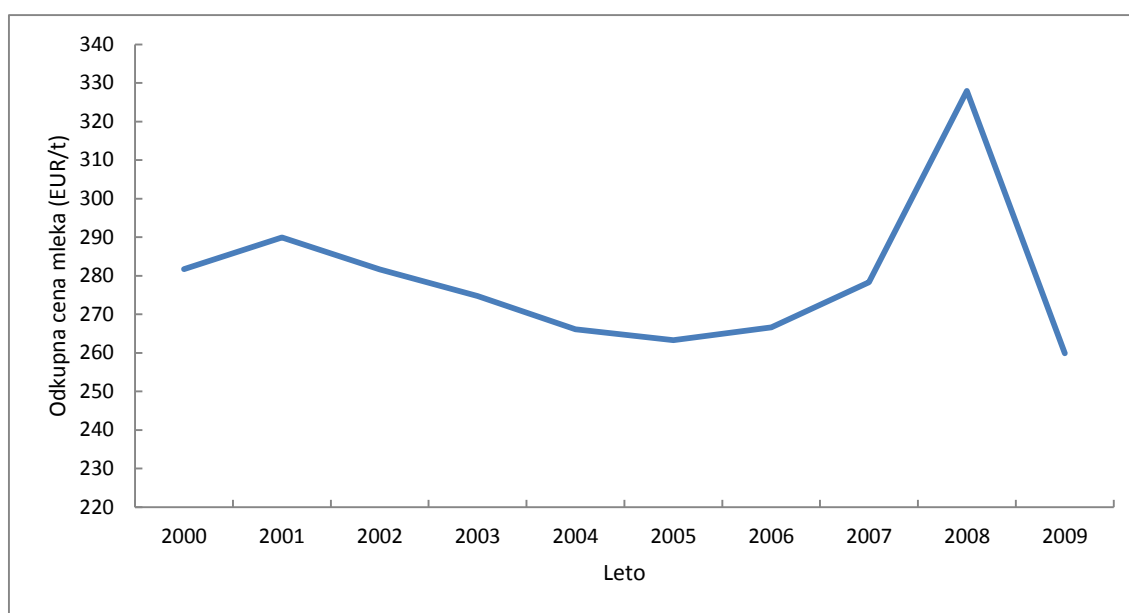
Število krav molznic v Sloveniji pada, enako se dogaja tudi v EU. Trend padanja pričakujejo tudi naslednje desetletje v EU. Tudi v Sloveniji bo predvidoma še naprej padalo število krav molznic. Tudi količina proizvedenega mleka je v Sloveniji v prejšnjih desetih letih ves čas padala in bo s padanjem nadaljevala še do leta 2015, ko ne bo več omejitev v količini proizvedenega mleka. V EU je slika malo drugačna, saj je bila količina proizvedenega mleka v porastu že od leta 2006 in se bo ta trend predvidoma nadaljeval vse do leta 2019, ko se naj bi količina proizvedenega mleka ustalila.

Slika 60: Število krav molznic in količina proizvedenega mleka v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Cena mleka

Odkupna cena mleka je leta 2009 močno padla in dosegla najnižjo vrednost v zadnjem desetletju. Cena ene tone odkupljenega mleka je bila 259 EUR/t. V primerjavi z letom 2008 je bila cena leta 2009 za 21 % nižja (Zagorc in sod., 2010). Padec cen mleka so doživele tudi države članice EU. V povprečju je bila odkupna cena mleka v EU nižja za okoli četrtno.

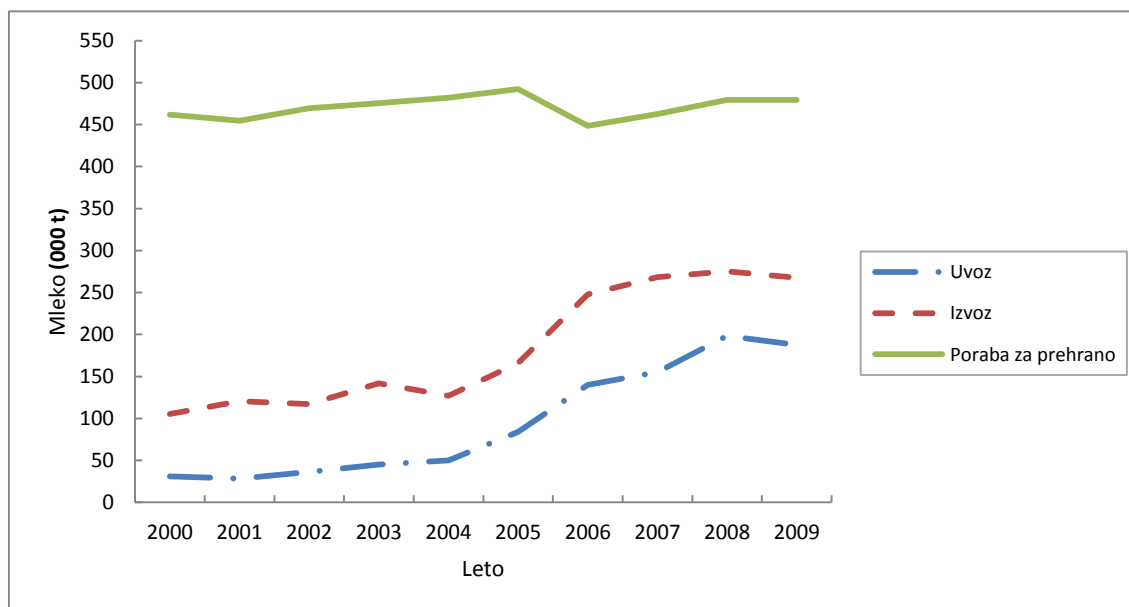

Slika 61: Odkupna cena mleka v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

Odkupna cena mleka v EU je bila od leta 2000 do 2009 ves čas višja kot v Sloveniji, vendar sta se gibali precej vzporedno. Ceni odkupljenega mleka v EU in Sloveniji sta bili leta 2009 še vedno različni, vendar razlika ni bila tako očitna. V EU naj bi se po letu 2010 zgodil postopen dvig odkupne cene mleka. Pričakuje se, da bodo odkupne cene mleka ves čas počasi sledile evropskim cenam in da ne bo velikega odstopanja, kljub ukinitvi mlečnih kvot.

Uvoz, izvoz in poraba mleka

Po vstopu Slovenije v EU so nekateri odkupovalci oziroma rejci preusmerili prodajo k tujim mlekarnam (Italija) (Zagorc in sod., 2010). Proizvodnja mleka presega domačo porabo. Poraba mleka, namenjena humani prehrani, ostaja dokaj enaka. Povečala sta se uvoz in izvoz. Poraba mleka za prehrano ljudi se je gibala med 460 in 490 tisoč tonami in ni bilo izrazitih nihanj. Količina izvoženega mleka iz Slovenije se je iz 105 tisoč ton leta 2000 do leta 2009 povečala na 267 tisoč ton. Zanimivo je, da se je vzporedno izvozu povečal tudi uvoz, le da je bila količina uvoženega mleka v Slovenijo malo manjša. Leta 2000 so uvozili 30 tisoč ton mleka, leta 2009 pa za skoraj 160 tisoč ton. Tako uvoz kot izvoz mleka iz Slovenije sta od leta 2008 do leta 2009 rahlo padla (slika 62).

Slika 62: Uvoz in izvoz mleka ter poraba za hrano v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

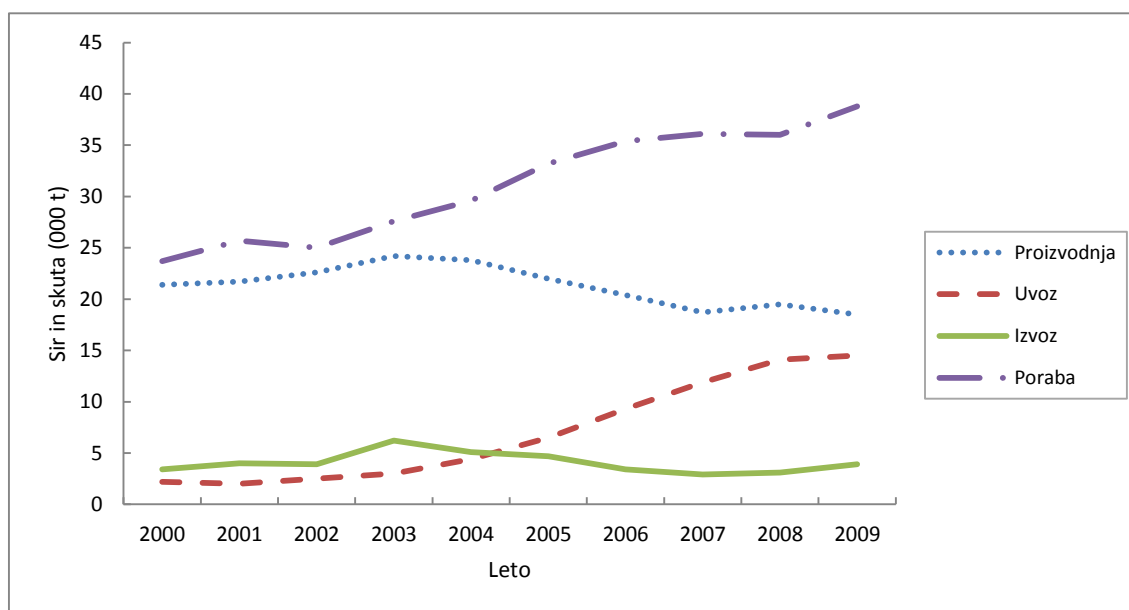
V času gospodarske krize je odkupna cena mleka močno padla. Vstop Slovenije v EU je prinesel omejitve proizvodnje mleka v obliki mlečnih kvot. V Sloveniji do prekoračitve kvot ni prišlo. Leto 2009 je bilo za proizvodnjo mleka zelo neugodno leto, saj je bila odkupna cena mleka nižja, cene stranskih proizvodov so bile nižje (teleta, izločene krave). Odkupna cena mleka je bila leta 2009 v primerjavi z letom 2008 kar 21 % nižja (Zagorc in sod., 2010). Ukinitve mlečnih kvot leta 2015 naj bi vplivala na zmanjšanje čred in s tem na zmanjšanje količine proizvedenega mleka. Z ukinitvijo kvot bo sicer ukinjena omejena proizvodnja mleka in bodo lahko kmetje oddajali več mleka. To bi lahko po drugi strani spet pripeljalo do večje ponudbe in padca cene.

Sir in skuta

Proizvodnja mleka v zadnjih letih močno pada, poraba pa raste. Zaradi tega so morali v enakem obdobju povečati uvoz in zmanjšati izvoz. Če se bo zmanjšala proizvedena količina mleka, se bo z njo zmanjšala tudi proizvedena količina sira in skute. Trend zmanjševanja se zna nadaljevati tudi v prihodnjem desetletju.

V preteklem obdobju 2000 do 2009 je proizvodnja sira in skute v Sloveniji rahlo upadla (slika 63). Leta 2009 je bilo tako proizvedene 18,5 tisoč ton sira in skute. Poraba se je gibala ravno obratno kot proizvodnja, saj je rastla že celo desetletje. Leta 2009 naj bi porabili že skoraj 40 tisoč ton sira in skute, kar je od leta 2000 15 tisoč ton več. Podobno kot s proizvodnjo in porabo se dogaja z uvozom in izvozom. Količina izvoza je rahlo padla, uvoz pa se je precej povečal. Leta 2009 je bilo izvoženih 4 tisoč ton sira in skute, uvoženih pa skoraj 15 tisoč ton sira in skute.

Proizvodnja sira je bila v Sloveniji v upadanju, v EU je bila obratno sorazmerna, saj je bila v precejšnjem porastu. Če se bo ta trend nadaljeval, bo v prihodnjem desetletju v Sloveniji proizvodnja sira močno padla. Poraba sira je v Sloveniji v prvem desetletju precej zrastle in je bila podobna kot v EU. Ker se za EU napoveduje v prihodnjih desetih letih še večjo porabo sira, lahko na podlagi podobnega dogajanja na trgih s sirom v EU in v Sloveniji v preteklem desetletju, pričakujemo tudi v Sloveniji nadaljnjo strmo rast porabe sira. Izvoz sira iz Slovenije in EU je bil v preteklem koncu desetletja v upadanju. V EU naj bi bil v naslednjih desetih letih enak ali pa bo rahlo padal še naprej. To dogajanje bi lahko naslednjih deset let spremljalo tudi izvoz sira iz Slovenije.

Slika 63: Proizvedena količina, uvoz in izvoz ter poraba sira in skute v Sloveniji od leta 2000 do 2009 (Zagorc in sod., 2010)

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZVOJ TRGOV V EU

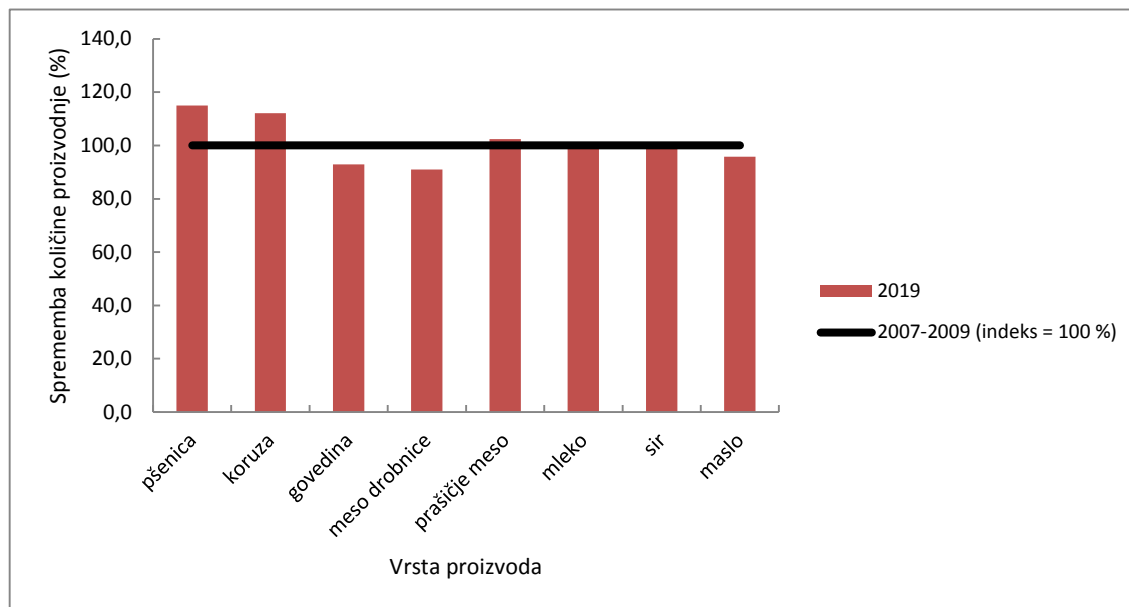
Na podlagi podatkov mednarodnih organizacij, ki so predstavile napovedi z modelnimi sistemi, smo za obdobje 2007-09 določili indeks 100 in ga primerjali z napovedmi za leto 2019 (slika 64). Z rezultati, ki smo jih dobili, smo ugotovili, kaj se bo dogajalo s proizvodnjo leta 2019 in sicer ali bo proizvodnja na izbranih kmetijskih trgih manjša, bo stagnirala ali bo rastla v primerjavi s povprečno proizvodnjo v obdobju 2007 do 2009. Proizvodnja pšenice v EU bo v prihodnjem desetletju precej rastla. Leta 2019 naj bi proizvedena količina pšenice narastla na 157 milijonov ton, kar je v primerjavi z obdobjem 2007 do 2009 15 % več. Del te rasti lahko pripišemo vedno večji proizvodnji in porabi biogoriv.

Proizvodnja koruze bo do leta 2019 še naprej rastla. Tudi na rast proizvedene količine koruze naj bi močno vplivala širitev sektorja biogoriv. Po ocenah Evropske komisije naj bi proizvodnja koruze do leta 2019 dosegla 66,4 milijonov ton. Letna povprečna rast proizvedene količine koruze naj bi znašala 1,5 %. V primerjavi s povprečno proizvedeno količino v obdobju od leta 2007 do 2009 naj bi leta 2019 količina proizvedene koruze narastla za 12 %. Tudi večja poraba koruze v EU bo dodatno vplivala na večjo proizvodnjo. Velik delež koruze je namenjen za krmo živalim.

Na proizvodnjo govejega mesa v EU je v preteklosti vplival padec povpraševanja zaradi visoke cene. Do visoke cene je prišlo zaradi majhnega uvoza govejega mesa v EU. Leta 2019 naj bi proizvedena količina govejega mesa znašala 7,4 milijone ton. V primerjavi z obdobjem 2007 do 2009, naj bi se proizvodnja zmanjšala kar za 7 %. Evropska komisija napoveduje 4 % padec porabe govejega mesa, kar bo dodatno vplivalo na proizvodnjo govejega mesa.

Proizvodnja mesa drobnice bo leta 2019 nižja za 9 % v primerjavi z obdobjem 2007 do 2009. Na padec v proizvodnji v preteklosti je imela zelo velik vpliv bolezen modrikastega jezika, ki je vplivala na visoko umrljivost in nižjo stopnjo produktivnosti. Leta 2019 naj bi proizvedli 772 tisoč ton mesa drobnice. Na dodaten padec proizvodnje mesa drobnice vplivajo tudi strukturne spremembe, ki pospešujejo opuščanje proizvodnje. Poraba bo

ostala večja kot je proizvodnja mesa drobnice. Prišlo naj bi do padca porabe, razmeroma visoke cene in manjšega domačega povpraševanja.

Slika 64: Primerjava pričakovane proizvodnje leta 2019 s povprečno proizvodnjo v obdobju 2007-09 (FAPRI, 2010; Database, 2010; Prospects for ..., 2009, 2010)

Dogajanje na trgu s svinjskim mesom je zelo razgibano. V EU bo leta 2019 proizvodnja prašičjega mesa narastla za 2 % v primerjavi z obdobjem od leta 2007 do 2009. Na preteklo zmanjšanje proizvodnje svinjskega mesa je vplival dvig stroškov proizvodnje. Proizvodnja svinjskega mesa naj bi tako v EU do leta 2019 narastla na 23 milijonov ton. Na dvig proizvodnje bo vplivala tudi predvidena rast porabe svinjskega mesa. V preteklem desetletju je na porabo svinjskega mesa vplivala svetovna gospodarska kriza in bolezen H1N1.

Proizvodnja mleka bo po napovedih do leta 2019 stagnerala. Leta 2019 naj bi bilo v EU-27 proizvedenih 150 milijonov ton mleka. Na večjo proizvodnjo mleka naj ne bi vplivala niti ukinitve kvot aprila 2015. Proizvedena količina mleka bi lahko rastle predvsem zaradi naraščajoče povprečne mlečnosti krav, vendar se bo število krav še naprej zmanjševalo.

Tudi proizvodnja sira naj bi bila leta 2019 podobna kot v obdobju od leta 2007 do 2009. Proizvedena količina sira naj bi leta 2019 znašala okoli 9,5 milijonov ton. Poraba sira naj bi v prihodnjem desetletju konstantno rastle. Poraba in proizvodnja naj bi se gibali vzporedno, s tem da naj bi bila poraba rahlo nižja kot proizvodnja sira.

Proizvodnja masla naj bi bila leta 2019 4 % nižja v primerjavi z obdobjem od leta 2007 do 2009. Sicer naj bi proizvodnja masla rahlo rastla in leta 2019 naj bi bilo proizvedeno 2,1 milijona ton masla. Poraba masla bo padala, vendar naj bi bila poraba še vedno višja kot proizvodnja masla. Na manjšo porabo bi lahko v prihodnosti vplivalo manjše povpraševanje potrošnikov zaradi želje po čim bolj zdravem načinu življenja.

5.2 PRIHODNJI RAZVOJ TRGOV V SLOVENIJI

Primerjali smo napovedi za EU s pričakovanimi rezultati v Sloveniji. Te smo ocenili na podlagi sprememb med leti 2000 in 2009. Ocene ne temeljijo na kvantitativnih metodah, zato jih je potrebno vzeti z vso rezervo.

Proizvodnja pšenice v Sloveniji znaša okoli 150 tisoč ton. Po naših ocenah se bo proizvodnja do leta 2019 povečala za okoli 5 % bolj kot v EU. Razlog je predvsem v zaostajanju pridelkov in s tem v možnosti večjega tehnološkega napredka ter v pričakovanih strukturnih spremembah in specializaciji kmetijstva. Negativen vpliv na količino proizvedene pšenice bi lahko imeli rastoči proizvodni stroški in nizka odkupna cena ter predvsem vpliv podnebnih sprememb. Podobno velja tudi za koruzo, kjer pričakujemo še celo nekoliko večji napredek kot pri pšenici. Poseben vpliv ima lahko intenzivni zagon proizvodnje biogoriv.

Proizvodnja in poraba govedine in teletine sta si zelo blizu. V prihodnjem desetletju se količina proizvedene govedine in teletine predvidoma ne bo bistveno spreminjala, pričakujemo podoben trend kot v EU, zaradi ukinitve mlečnih kvot in posledično znižanja staleža mlečnih krav je lahko tudi še manj telet in s tem manj prireje. Leta 2009 so bile ugodnejše ekonomske razmere za pitanje govedi kot leta 2008, najugodnejše obdobje je bilo 2006/07, saj so bili stroški pridelave krme manjši v primerjavi s preteklimi leti. Proizvodnjo govedine in teletine lahko zamajeta ukinitve mlečnih kvot in dvig stroškov pitanja govedi. Padec količine proizvodnje napovedujemo prašičjemu mesu. Predvidevamo, da se bo proizvodnja do leta 2019 zmanjšala za 10 %, v primerjavi s trendom v EU. Do padca bo predvidoma prišlo zaradi vedno dražje proizvodnje v Sloveniji, ki bo zelo težko konkurirala prireji v EU in od zunaj. Količina proizvedenega mesa drobnice se bo do leta 2019 zmanjšala, vendar ne toliko kot v EU. V kolikor bodo stroški proizvodnje manjši, poraba pa se bo postopoma povečala in bo politika podpirala

proizvodnjo mesa drobnice, bi lahko temu obdobju sledila zaustavitev padanja količine proizvedenega mesa drobnice.

Preglednica 2 : Pričakovane spremembe proizvodnje v Sloveniji

	EU 2019 (2007-2009 = 100)	Pričakovani rezultati za Slovenijo (odstopanje od EU)
Pšenica	115,0	+
Koruza	112,1	++
Govedina	92,9	0
Meso drobnice	91,0	nihanje od – do +
Prašičje meso	102,4	--
Mleko	99,5	nihanje od – do 0
Sir	100,0	-
Maslo	95,8	Nihanje od – do 0

(-- pomeni padec proizvodnje za okoli 10 %, - pomeni padec za 5 %, 0 stagniranje, + rast proizvodnje za okoli 5 %, ++ rast proizvodnje za okoli 10 %)

Proizvodnja mleka je bila v Sloveniji v preteklem desetletju v upadanju. Standard padanja količine proizvedenega mleka se bo nadaljeval. Do leta 2019 bo količina proizvedenega mleka v Sloveniji padla za okoli 5 %, ker ima Slovenija manj ugodne razmere za prirajo v primerjavi s konkurenco v EU. Na padanje količine proizvedenega mleka bo vplivala predvsem opustitev priraje na majhnih kmetijah in ukinitve mlečnih kvot, s pričakovanim padcem cene. Proizvodnja sira v Sloveniji bo padala še naprej. Pričakujemo okoli 5 % padec proizvedene količine sira do leta 2019 kljub večji porabi. Količina proizvedenega masla bo do konca leta 2019 padla za 5 %. Na trend padanja bo verjetno vplivalo manjše povpraševanje.

5.3 SKLEPI

- Proizvodnja pšenice v EU bo v prihodnjem desetletju rastla in bo do leta 2019 dosegla 157 milijonov ton, kar je v primerjavi z obdobjem 2007-09 15 % večja

proizvodnja. Letna rast porabe naj bi bila 1,2 %. Leta 2019 naj bi bilo porabljene vse pšenice okoli 140 milijonov ton.

- 12 % rast proizvodnje v EU pričakujejo za proizvodnjo koruze. Leta 2019 naj bi bilo proizvedene 66,4 milijonov ton koruze. Povpraševanje po koruzi kot krmu bo rastlo in leta 2019 naj bi bilo porabljenih 51 milijonov ton. Precejšen delež te koruze bo namenjene izvozu.
- Proizvodnja govedine in teletine v EU bo v prihodnjih desetih letih predvidoma padla. Leta 2019 bo proizvedenih 7,4 milijonov ton govedine in teletine, kar bo v primerjavi z letom 2000 1,1 milijona ton manj. V primerjavi z obdobjem 2007-09 se bo proizvodnja zmanjšala za 7 %. Pri porabi mesa bo prišlo do rahlega padca. V primerjavi z letom 2009 leta 2019 pričakujejo 4 % padec.
- Po letu 2008 se je zgodil padec proizvodnje mesa drobnice. Do leta 2019 bo proizvodnja padla na 772 tisoč ton. V primerjavi z obdobjem 2007-09 naj bi leta 2019 proizvodnja mesa drobnice padla za 9 %. V primerjavi z letom 2009 se bo proizvodnja zmanjšala za 100 tisoč ton mesa. Poraba se bo v naslednjem desetletju po napovedi Evropske komisije v primerjavi z letom 2006 zmanjšala za okoli 400 tisoč ton.
- Leta 2019 bo proizvodnja svinjskega mesa v EU 2 % višja kot je bila v obdobju od leta 2007-09. Od leta 2010 do leta 2019 naj bi proizvodnja svinjskega mesa narastla za en milijon ton na okoli 23 milijonov ton. Poraba naj bi v naslednjem desetletju rahlo rastla. Leta 2019 naj bi v EU porabili 22 milijonov ton svinjskega mesa.
- Proizvodnja mleka naj bi v EU leta 2019 v primerjavi z obdobjem 2007-09 padla manj kot 1 %. Leta 2019 naj bi bilo proizvedenega okoli 150 milijonov ton mleka. Število krav molznic je bilo leta 2009 24 milijonov glav, do leta 2019 se bo zmanjšala za 2 milijona glav. Pri proizvodnji sira se ne pričakuje sprememb. Leta 2019 naj bi bilo proizvedenega okoli 9 milijonov ton sira. Podobno dogajanje pričakujejo pri porabi sira. V primerjavi z obdobjem 2007-09 leta 2019 pričakujejo 4 % padec proizvodnje sira. Kljub temu bo proizvodnja masla od leta 2010 do 2019 rahlo rastla, poraba pa bo ves čas rahlo padala.

- V Sloveniji pričakujemo rast proizvodnje pšenice in koruze. Pri proizvodnji govedine ne pričakujemo sprememb. Pri proizvodnji drobnice lahko pričakujemo padec proizvedene količine mesa drobnice. Količina proizvedene svinjine bo predvidoma v Sloveniji precej padla. Ravno tako naj bi se zmanjšala količina proizvedenega sira. Pri proizvodnji mleka in masla pričakujemo padec količine proizvodnje. Predvidevamo, da bo prišlo do padca v proizvodnji zaradi opuščanja prireje na majhnih kmetijah in tudi zaradi ukinitve mlečnih kvot.

6 POVZETEK

Analize in napovedi ekonomskega položaja nosilcem političnega odločanja in širši javnosti omogočajo vpogled v možne prednosti in slabosti predlaganih sprememb ali reform skupnih politik. Ob tem je pomembno, da so z napovedmi mišljeni najverjetnejši razpleti dogajanj ob določenih predpostavkah. V kolikor se predpostavke ne uresničijo, se tudi napovedi ne bodo uresničile.

Cilj naloge je bil prikazati namen napovedovanja dogajanja na kmetijskih trgih v prihodnosti v EU in v Sloveniji. Opravljena je bila primerjava med napovedmi mednarodnih organizacij Evropske komisije, FAPRI in OECD. Narejena je bila tudi primerjava med dogajanjem na trgih v EU in v Sloveniji. S pomočjo teh primerjav je bila narejena napoved za Slovenijo v obdobju od leta 2010 do 2019. Na dogajanje na kmetijskih trgih bodo vplivali številni dejavniki. Leta 2009 so bili kmetijski trgi v EU prizadeti zaradi svetovne gospodarske krize, poleg tega so ves čas prisotni še drugi dejavniki kot so klimatske spremembe, bolezni, slaba kakovost žit, veliki stroški proizvodnje zaradi dviga cene surove nafte in politika, ki želi v EU čimbolj učinkovito vpeljati na trg biogoriva, ki so tesno povezana s proizvodnjo žit. Na proizvodnjo mleka bo v prihodnjem desetletju verjetno vplivala tudi ukinitve mlečni kvot, ki se bo zgodila aprila 2015.

Evropska unija uporablja za napovedovanje več modelnih sistemov. Ti so CAPRI, ESIM, AGMEMOD in GTAP. OECD uporablja za napovedovanje dogajanj na kmetijskih trgih v EU modelirno orodje AGLINK, FAPRI pa uporablja istoimenske modele za napovedovanje dogajanj na trgih z žiti, mlekom in mesom.

V nalogi so bili analizirani podatki mednarodnih organizacij za obdobje od leta 2000 do 2019. Podatki za Slovenijo od leta 2000 do 2009 so bili pridobljeni na MKGP, ARSKTRP ter na UMAR. Narejena je bila primerjava med podatki za EU in Slovenijo v obdobju od leta 2000 do 2009 in na podlagi te primerjave ter podatkov mednarodnih organizacij za EU za obdobje od leta 2010 do 2019, je bila narejena napoved za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2019.

V času svetovne gospodarske krize je BDP v EU padel za 3,9 %, v Sloveniji je bil padec 8 %. Gospodarstvo EU bo okrevalo in bo v naslednjem desetletju imelo 2 % letno rast.

S proizvodnjo biogoriv je močno povezana pridelava žit. Povečana poraba žit za biogoriva bi lahko privedla celo do pomanjkanja žit. Proizvodnja pšenice bo rastla celotno prihodnje desetletje in bo dosegla leta 2019 že 157 milijonov ton pšenice, cena pa bo ostala precej stabilna. Poraba pšenice bo rastla. Letna rast porabe pšenice naj bi bila 1,2 %. V Sloveniji bo verjetno prišlo do 5 % rasti proizvodnje pšenice v naslednjem desetletju. Tudi proizvodnja koruze bo močno povezana s proizvodnjo biogoriv. Količina proizvedene koruze bo v prihodnjem desetletju v EU rastla. Do leta 2019 naj bi proizvodnja koruze v EU narastla na 60 milijonov ton. Letna rast naj bi bila okoli 1,5 %. Tudi povpraševanje po koruzi v EU bo rastlo in naj bi bilo leta 2019 porabljenih 51 milijonov ton. Tudi v Sloveniji se pričakuje do leta 2019 višjo proizvodnjo koruze. Napovedana je 5 % višja proizvodnja kot v obdobju 2007-09. Proizvodnja biogoriv bo ves čas strmo rastla. EU je največja porabnica biodizla, saj porabi kar 48 % svetovne proizvodnje. Do leta 2019 naj bi bilo v EU proizvedenih 15,4 bilijone litrov etanola.

Proizvodnja govedine in teletine je bila v preteklosti največkrat prizadeta zaradi padca povpraševanja, ki je bil posledica padca prihodkov in zatekanje k cenejšim alternativam. Cene mesa bodo rastle in naj bi 100 kg mesa govedine in teletine leta 2019 dosegla cena 350 EUR. Količina proizvedena mesa govedine in teletine bo padala še celo naslednje desetletje. Leta 2019 naj bi po oceni Evropske komisije bilo proizvedeno 7,5 milijonov ton govedine. Pri porabi v EU ne pričakujejo večjih sprememb. V Sloveniji napovedujemo za naslednje desetletje podobno proizvodnjo, kot je bila v prejšnjem desetletju. Proizvodnja mesa drobnice v EU bo padala. Leta 2000 je bilo proizvedeno 1,2 milijonov ton mesa drobnice, leta 2019 naj bi bilo proizvedenih le še 772 tisoč ton mesa drobnice. Tudi poraba bo od leta 2010 do 2019 padala. Tudi v Sloveniji pričakujemo 10 % padec proizvodnje mesa drobnice do leta 2019. Cena svinjskega mesa zelo močno niha, vendar pričakujemo v naslednjem desetletju rast in naj bi dosegla leta 2019 za 100 kg mesa 161 EUR. Proizvodnja svinjskega mesa bo v prihodnjem desetletju v EU rahlo rastla. Leta 2019 naj bi bilo proizvedeno 23 milijonov ton svinjskega mesa. V primerjavi z letom 2010 se naj bi proizvodnja povečala le za en milijon ton. Poraba se bo rahlo povečala in leta 2019 se naj

bi porabili 22 milijonov ton svinjskega mesa. V Sloveniji se bo proizvodnja predvidoma zmanjšala za 5 %.

Število krav molznic se ves čas manjša, količina proizvedena mleka rahlo raste. Leta 2019 naj bi bilo proizvedenega 150 milijonov ton mleka, rastlo naj bi tudi povpraševanje. Proizvodnjo lahko zamaje ukinitve kvot, zaradi katerih se bo končalo omejevanje količine proizvedenega mleka. Količina proizvedena mleka se bo v Sloveniji predvidoma zmanjšala za 5 %. Proizvodnja sira bo v prihodnjem desetletju rastla. Po naših izračunih naj ne bi bilo večji sprememb v primerjavi z obdobjem od leta 2007-09. Leta 2019 naj bi v EU proizvedli 9,5 milijonov ton sira. Poraba sira v EU bo malo nižja kot je proizvodnja, vendar naj bi prav tako rastla. V Sloveniji pričakujemo padec proizvodnje sira za okoli 5 %. Proizvodnja masla v EU bo zmanjšana. Leta 2019 naj bi bilo proizvedenega okoli 2 milijona ton masla. Svetovna proizvodnja masla naj bi letno rastla 2,8 %. Pri porabi masla v EU pričakujemo rahel padec v naslednjem desetletju. V Sloveniji v količini proizvedenega masla ne pričakujemo sprememb.

7 VIRI

- About FAPRI. 2010. Food and Agricultural Policy Research Institute. <http://www.fapri.iastate.edu/about.aspx> (30. nov. 2010)
- Agricultural commodity markets outlook 2010-2019. 2010. European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development (jul. 2010). http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/tradepol/worldmarkets/outlook/2009_2018_en.pdf (10. jul. 2010)
- Britz W., Witzke P. 2008. CAPRI model dokumentation 2008: Version 2. University of Bonn, Institute of Food and Resource Economics. http://www.capri-model.org/docs/capri_documentation.pdf (25. apr. 2010)
- Carriquiry M., Dong F., Du X., Elobeid A., Fabiosa J., Hart C., Hayes D., Kovarik K., Mulik K., Wailes E., Chavez E., Moreira M., Binfield J., Brown D., Gerlt S., Madison D., Meyer S., Meyers W., Thompson W., Westhoff P., Wilcox L., Womack A. 2010. FAPRI 2010. U.S. and World agricultural outlook. Food and Agricultural Policy Research Institute. http://www.fapri.iastate.edu/outlook/2010/text/Outlook_2010.pdf (25. apr. 2010)
- Concept. 2010. Capri Modelling System (15. dec. 2009). <http://www.capri-model.org/concept.htm> (23. nov. 2010)
- Conforti, P., Londero, P. 2001. Aglink: The OECD partial equilibrium model. Working paper n.8. Italy, Istituto Nazionale di Economia Agraria. <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/14808/1/ospawp08.pdf> (15. avg. 2010)
- Database. 2010. Agricultural Outlook. Organisation for economic co-operation and development, Food and agriculture organization of the United Nations. http://www.oecd.org/document/12/0,3746,en_36774715_36775671_45444620_1_1_1_1,00.html (6. jul. 2010)
- FAPRI. 2010. Download preformatted data tables by category. Food and Agricultural Policy Research Institute. <http://www.fapri.iastate.edu/outlook/2010/> (25. apr. 2010)
- Fonseca B. M., Burrell A., Gay H., Henseler M., Kavallari A., M'Barek R., Dominguez P. I., Tonini A. 2010. Impacts of the EU biofuel target on agricultural markets and land use: a comparative modelling assessment. European Union. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf (6. jul. 2010)
- Frequently asked questions. 2010. Capri Modelling System (12. okt. 2010). http://www.capri-model.org/faq_e.htm (23. nov. 2010)

- Helming J., Tabeau A., Kuhlman T., van Tongeren F., 2010. Linkage of GTAP and DRAM for scenario assessment: methodology, application and some selected results (13. dec. 2010).
<https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/2502.pdf> (16. jan. 2011)
- International Dairy Model. 2010. Food and Agricultural Policy Research Institute.
<http://www.fapri.iastate.edu/models/dairy.aspx> (30. nov. 2010)
- International Grains Model. 2010. Food and Agricultural Policy Research Institute.
<http://www.fapri.iastate.edu/models/grains.aspx> (30. nov. 2010)
- International Livestock Model. 2010. Food and Agricultural Policy Research Institute.
<http://www.fapri.iastate.edu/models/livestock.aspx> (30. nov. 2010)
- Jansik C., Kettunen L., Lehtonen H., Niemi J., 2006. Agricultural policy analysis with the AGMEMOD model: A new super model takes the stage? Helsinki, Maataloustieteen Päivät.
<http://www.smts.fi/esit06/0204.pdf> (16. jan. 2011)
- Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2010. 2010. Ljubljana, UMAR – Urad za makroekonomske analize in razvoj.
http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/spoml2010/PNGG_2010_01.pdf (16. feb. 2011)
- Josling T., Kelch D., Liapis P., Tangermann S., 1998. The ESIM Model. Agriculture and European Union Enlargement. Technical Bulletin No. (TB1865), 60pp: 4-8.
<http://www.ers.usda.gov/publications/tb1865/TB1865b.pdf> (16. jan. 2011)
- Kovač M. 2006. Napovedovanje sprememb ekonomskega položaja slovenskega kmetijstva z uporabo modela delnega ravnovesja. Magistrsko delo. Maribor, Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo: 111 str.
- Kožar M. 2010. Uporaba metode pozitivnega matematičnega programiranja v sektorskem modeliranju slovenskega kmetijstva. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Podiplomski študij bioloških in biotehniških znanosti, področje zootehnike: 177 str.
- Kuhar A. 2003. Ocena učinkov sprememb ekonomskih razmer v agroživilstvu z uporabo izračunljivega modela splošnega ravnotežja. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 135 str.
- Market modul. 2010. Capri Modelling System (12. okt. 2010).
<http://www.capri-model.org/market.htm> (23. nov. 2010)

- Nowicki P., Weeger C., van Meijl H., Banse M., Helming J., Terluin I., Verhoog D., Overmars K., Westhoek H., Knierim A., Reutter M., Matzdorf B., Margraf O., Mnatsakanian R. 2006. SCENAR 2020. Scenario study on agriculture and the rural world. European Centre for nature Conservation, Landbouw-Economisch Instituut, Leibniz- Zentrum für Agrarlandschaftsforschung e.V, Leibniz-Institut für Länderkunde e.V, Central European University (dec. 2006). http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2006/scenar2020/final_report/scenar2020final.pdf (6. jul. 2010)
- OECD-FAO Agricultural Outlook 2010-2019. 2010. Organisation for economic co-operation and development, Food and agriculture organization of the United Nations. <http://www.oecd.org/dataoecd/13/13/45438527.pdf> (6. jul. 2010)
- Prospects for Agricultural markets and income in the European Union 2008-2015. 2009. European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development (mar. 2009). http://ec.europa.eu/agriculture/publi/caprep/prospects2008/fullrep_en.pdf (10. jul. 2010)
- Prospects for agricultural markets and income in the EU 2010-2020. 2010. European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development (dec. 2010). http://ec.europa.eu/agriculture/publi/caprep/prospects2010/index_en.htm (9. jan. 2011)
- Regoršek D. 2010. A partial equilibrium model of agricultural markets for estimating the economic effects of integration and reform processes. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 181 str.
- Supply module. 2010. Capri Modelling System (12. okt. 2010). <http://www.capri-model.org/supply.htm> (23. nov. 2010)
- The OECD. 2008. Organisation for Economic Co-operation and Development. Organisation for economic co-operation and development. <http://www.oecd.org/dataoecd/15/33/34011915.pdf> (26. apr. 2010)
- What we do and how. 2010. Organisation for Economic Co-operation and Development. http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36761681_1_1_1_1_1,00.html (30. nov. 2010)
- Zagorc B., Volk T., Pintar M., Moljk B. 2010. Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2009: Pregled po kmetijskih trgih. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Kmetijski inštitut Slovenije (nov. 2010). <http://www.kis.si/pls/kis/!kis.web?m=36&j=SI#nav> (9. jan. 2011)

ZAHVALA

Zahvaljujem se prof. dr. Emilu Erjavcu za mentorstvo, potrpežljivost, pomoč in za vse nasvete pri izdelavi diplomske naloge.

Prof. dr. Stanetu Kavčiču se zahvaljujem za recenzijo diplomske naloge, prof. dr. Ivanu Štuhcu pa za natančen pregled.

Prav tako se za vse nasvete in pomoč med študijem zahvaljujem ge. Sabini Knehtl.

Zahvaljujem se dr. Nataši Siard za pregled virov.

Hvala vsem mojim domačim, ki so me spodbujali na poti do uresničitve mojih ciljev.

Hvala vsem, ki ste mi pomagali graditi moje sanje.